

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Anna Chudobová

**Odklony v trestním řízení se zvláštním
zaměřením na dohodu o vině a trestu**

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: JUDr. Rudolf Vokoun, CSc.

Tematický okruh: Trestní právo hmotné a procesní

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 1. 11. 2022

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 317 481 znaků včetně mezer.

Mgr. Anna Chudobová

V Praze dne 1. 11. 2022

Na tomto místě bych ráda poděkovala pověřenému akademickému pracovníkovi JUDr. Rudolfu Vokounovi, Csc. za odbornou pomoc, za cenné rady a připomínky a především za vždy inspirativní a motivační vedení mé rigorózní práce.

Obsah

Obsah.....	1
Úvod.....	4
1. Restorativní justice jakožto východisko alternativních řešení trestních věcí	7
1.1. Koncept restorativní justice a její stručný vývoj	7
1.1.1. Východiska restorativní justice	8
1.1.2. Pojem, charakteristika a cíle.....	9
1.1.3. Základní principy restorativní justice.....	10
1.2. Systém alternativních řešení trestních věcí	11
1.2.1. Formy restorativních programů realizovaných mimo systém trestního práva	12
1.3. Restorativní přístupy v české trestněprávní praxi.....	15
1.3.1. Restorativní aspekty v zásadních trestněprávních předpisech	16
1.3.2. Odlišnosti v zákonné úpravě soudnictví ve věcech mládeže	19
1.3.3. Restorativní aspekty v dalších trestněprávních předpisech.....	20
2. Odklony v trestním řízení	23
2.1. Pojem a základní charakteristika institutu odklonu.....	23
2.1.1. Znaky odklonu.....	24
2.1.2. Odklony ve vztahu k základním principům trestního procesu.....	26
2.2. Instituty řazené mezi odklony.....	28
2.2.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání	28
2.2.2. Odklony uplatňované v rámci zkráceného přípravného řízení.....	32
2.2.3. Narovnání	33
2.2.4. Trestní příkaz.....	36
2.2.5. Odstoupení od trestního stíhání.....	39
3. Dohoda o prohlášení viny a přijetí trestu de lege lata.....	43
3.1. Základní charakteristika a zařazení institutu do systému odklonů v trestním řízení	43
3.1.1. Podstata, smysl a účel dohody o vině a trestu	44
3.2. Vývoj institutu dohody o vině a trestu v českém právním prostředí	46
3.2.1. Pokusy o zakotvení konsenzuálního typu trestního řízení	47
3.2.2. Významné novely trestního řádu č. 193/2012 Sb. a č. 333/2020 Sb.....	48
3.3. Proces sjednávání dohody o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem.....	50
3.3.1. Podmínky sjednání dohody o vině a trestu.....	50
3.3.2. Stadia trestního řízení, v rámci kterých lze sjednat dohodu o vině a trestu	52
3.3.3. Průběh vyjednávání o dohodě o vině a trestu.....	55
3.3.4. Postavení poškozeného při vyjednávacím procesu	57
3.3.5. Náležitosti dohody o vině a trestu a návrhu na schválení dohody o vině a trestu...	58

3.4.	Schvalovací proces dohody o vině a trestu ve stádiu řízení před soudem.....	60
3.4.1.	Postup soudu po obdržení návrhu na schválení dohody o vině a trestu.....	60
3.4.2.	Veřejné zasedání k rozhodnutí o návrhu na schválení dohody o vině a trestu.....	63
3.4.3.	Způsoby rozhodnutí soudu o návrhu na schválení dohody o vině a trestu	65
3.4.4.	Důvody neschválení dohody o vině a trestu.....	67
3.4.5.	Opravné prostředky proti rozhodnutí soudu.....	69
4.	Polemika o využití institutu dohody o vině a trestu v českém právním prostředí	71
4.1.	Dohoda o vině a trestu versus základní zásady trestního řízení	71
4.1.1.	Zásada materiální pravdy a související zásady důkazní.....	72
4.1.2.	Zásada ústnosti, bezprostřednosti a veřejnosti	74
4.1.3.	Zásada rychlosti trestního řízení	75
4.1.4.	Dohoda o vině a trestu a právo na spravedlivý proces optikou judikatury ESLP ...	77
4.2.	Vztah dohody o vině a trestu a konceptu restorativní justice	78
4.2.1.	Postavení poškozeného optikou restorativní justice.....	80
4.3.	Teoretické a aplikační problémy dohody o vině a trestu.....	82
4.3.1.	Účel trestu	83
4.3.2.	Vybrané problematické aspekty aplikace institutu dohody o vině a trestu	86
4.3.3.	Návrhy de lege ferenda	89
4.4.	Využití dohody o vině a trestu v porovnání s ostatními odklony pohledem statistiky...	91
5.	Komparace se zahraniční právní úpravou	95
5.1.	Dohoda o vině a trestu ve slovenském trestním procesu.....	95
5.1.1.	Podmínky nutné pro uzavření dohody o vině a trestu.....	96
5.1.2.	Průběh dohodovacího procesu a možnosti jeho ukončení	98
5.1.3.	Rozhodování soudu o návrhu na schválení dohody o vině a trestu	101
5.2.	Dohoda o vině a trestu v dalších evropských zemích.....	103
5.2.1.	Vývoj dohodovacího procesu ve Spolkové republice Německo.....	106
	Závěr.....	109
	Seznam použitých zkratk.....	114
	Seznam použitých zdrojů	115
	Knižní tituly	115
	Odborné články.....	118
	Internetové články	122
	Právní předpisy	123
	Důvodové zprávy, směrnice, doporučení a ostatní legislativní dokumenty	125
	Judikatura.....	127
	Ostatní zdroje.....	128
	Abstrakt	131

Úvod

Zásadní úkol každého justičního systému ve vyspělé demokratické zemi spočívá v zajištění práva na spravedlivý proces, jenž v sobě zahrnuje oprávnění každého jedince, aby v jeho věci rozhodl nestranný a nezávislý soud, a to podle předem stanovených pravidel zaručujících objektivní a spravedlivé posouzení věci. Ve svém moderním pojetí je právo na spravedlivý proces vnímáno jako jedno ze základních lidských práv, jehož dodržování garantují nejen ústavněprávní předpisy té které země, ale též nejrůznější právní dokumenty přijímané na mezinárodní úrovni. Pokud jde o systém trestní justice, za jeden z klíčových požadavků pro naplnění spravedlivého procesu lze označit zájem na rychlém a kvalifikovaném projednání věci. S tím je pak spojeno i očekávání společnosti, která od justičních orgánů požaduje jak spravedlivé rozhodování, tak i efektivitu a výkonnost, přičemž při nemožnosti naplnění obou těchto cílů současně nastává společenské rozčarování, které může vyústit až ve ztrátu legitimacy celého systému.¹

Je nasnadě, že zajištění fungování justičního systému naplňujícího výše uvedené požadavky a cíle rozhodně není jednoduchým úkolem, a to tím spíše v prostředí kontinentálního typu právní kultury, jehož systém trestní justice se vyznačuje značně formalistickým a častokrát zdlouhavým trestním procesem. To se projevilo zhruba kolem poloviny 20. století, kdy jednotlivé (zejména) evropské země začaly v důsledku neustále narůstající kriminality narážet v tomto ohledu na své limity. Kapacity justičních orgánů nepostačovaly, docházelo k přeplňování věznic a začaly se objevovat názory, že celý systém sankcionování pachatelů je třeba přehodnotit. Druhou polovinu 20. století tak lze označit za období hledání nových forem spravedlnosti,² které by za současného udržení standardu spravedlivého procesu dokázaly zefektivnit a zrychlit dosud rigidní postupy v trestním řízení. V důsledku toho byly do trestního řízení představeny alternativní formy řešení trestních věcí, mezi které lze zařadit mimo jiné specifické způsoby vedení trestního řízení, které se uplatní vedle klasického trestního procesu. Motivace pro jejich zavedení přitom vyjma odbřemenění justice a vyřešení nedostatku kapacity věznic spočívala i ve snaze o individualizaci trestního postihu, větší zapojení subjektů přímo postižených předmětnou trestnou činností, jakož i důslednější působení na pachatele stran jeho budoucího života v souladu se zákonem.³

Odklony v trestním řízení, a speciálně pak institut dohody o vině a trestu, na který je zejména zaměřena tato rigorózní práce, představují ztělesnění těchto alternativních forem trestního

¹ SOTOLÁŘ, Alexander a VÁLKOVÁ, Helena. Trestní spravedlnost na přelomu tisíciletí. *Právní rozhledy*. 1999, č. 12, s. 617 – 619.

² SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY, František a ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 3.

³ Tamtéž, s. 3.

procesu v českém právním prostředí. Vyjma prostředku k racionalizaci trestního řízení je přitom na odklon nutno pohlížet zejména jako na nástroj konceptu restorativní justice, jenž se primárně soustředí na maximální možné zapojení všech subjektů, kterých se předmětná trestná činnost přímo týká, jakož i na obnovu narušených vztahů mezi poškozeným a pachatelem, spíše než na samotné potrestání pachatele. Pro účely komplexního výkladu stran odklonů, resp. institutu dohody o vině a trestu, se proto autorka v první kapitole této rigorózní práce bude zabývat konceptem restorativní justice jakožto východiskem alternativních řešení trestních věcí, přičemž vyjma obecné charakteristiky a představení základních principů a cílů tohoto konceptu zaměří pozornost zejména na zhodnocení, nakolik jsou restorativní prvky zastoupeny v českých trestněprávních předpisech.

Druhá kapitola pojednává o odklonech v trestním řízení. Institut odklonu není možné jednoznačně charakterizovat vzhledem k tomu, že v žádném českém právním předpisu není legálně definován, přičemž teorie pod tento pojem řadí různé instituty podle konkrétně zvolených podstatných atributů. Autorka na tomto místě nicméně uvádí, že pro účely rigorózní práce bude na odklony nahlíženo v jejich nejobecnějším pojetí jako na procesní alternativy ke klasickému průběhu trestního řízení, jejichž společný charakteristický znak spočívá v urychlení trestního řízení v důsledku absence hlavního líčení. Při takové definici lze za odklon v trestním řízení označit instituty podmíněného zastavení trestního stíhání, podmíněného odložení podání návrhu na potrestání, narovnání, trestní příkaz, dohodu o vině a trestu a odstoupení od trestního stíhání v případě mladistvých pachatelů. Všechny tyto instituty (vyjma dohody o vině a trestu) budou v druhé kapitole rigorózní práce stručně představeny a charakterizovány, autorka se nicméně zaměří zejména na charakteristiku institutu odklonu jako takového, na jeho základní znaky a na potenciální rozpor se základními principy trestního procesu.

Jako hlavní téma si autorka zvolila institut dohody o vině a trestu, jehož právní úprava de lege lata je předmětem třetí a stěžejní kapitoly této rigorózní práce. Dosud nejmladší odklon v české právní úpravě si autorka vybrala s ohledem na skutečnost, že se jedná o značně kontroverzní institut, jenž budil vášnivé debaty ještě před tím, než vůbec došlo k jeho zakotvení do českého trestního procesu v roce 2012, o čemž svědčí anabáze jeho vývoje, která bude taktéž ve třetí kapitole podrobněji rozebrána. Institut dohody o vině a trestu přitom i po svém přijetí zůstal středem pozornosti laické i odborné veřejnosti a vzhledem k této skutečnosti, jakož i s ohledem na to, že za dobu svého zhruba desetiletého fungování v českém trestním procesu prošel výraznými změnami, považuje autorka toto téma za stále velmi aktuální.

Podstata institutu dohody o vině a trestu spočívá zjednodušeně řečeno ve vyjednávacím procesu mezi obviněným a státním zástupcem, v rámci kterého se obviněný výměnou za mírnější

trest doznává ke spáchanému trestnému činu, čímž dojde k urychlení celého procesu trestního řízení. Tento svým charakterem konsenzuální typ trestního procesu byl typicky spojován spíše s angloamerickým systémem práva, přičemž v tom kontinentálním představuje cizí prvek, jenž v některých ohledech koliduje s jeho podstatou a vůdčími idejemi. Právě polemikou stran toho, nakolik institut dohody o vině a trestu koliduje se základními zásadami trestního procesu, případně zda jeho prostřednictvím nedochází již k úplné deformaci tradičního trestního procesu tak, jak ho známe, se autorka bude zabývat ve čtvrté kapitole této práce. Zde se zároveň zamyslí i nad tím, zda institut dohody o vině a trestu jakožto alternativní forma trestního procesu v dostatečně míře reflektuje ideje restorativní justice a zda má potenciál naplnit účel trestu, tj. zajistit jeho ochrannou, výchovnou i generálně preventivní funkci. Dále autorka uvede konkrétní problematické aspekty, které vyvstaly při aplikaci dohody o vině a trestu v praxi, v důsledku čehož předestře návrhy de lege ferenda, které by mohly přispět ke zdokonalení a zefektivnění právní úpravy. Závěrem čtvrté kapitoly pak zhodnotí využívání institutu dohody o vině a trestu v praxi od doby jeho zakotvení až do současnosti, a to v porovnání s ostatními odklony v trestním řízení.

Pátou a závěrečnou kapitolu věnuje autorka porovnání tuzemské právní úpravy institutu dohody o vině a trestu s některými dalšími evropskými úpravami, neboť takovou komparaci považuje pro účely komplexního náhledu na tento institut za přínosnou, ba přímo potřebnou. Nejobširněji se přitom bude zabývat srovnáním se slovenskou právní úpravou, a to zejména s ohledem na skutečnost, že slovenská úprava dohody o vině a trestu se stala pro českého zákonodárce při přijímání její české obdoby hlavní inspirací.⁴

Na základě výše uvedeného autorka shrnuje, že základní cíl této rigorózní práce spočívá v poskytnutí komplexního náhledu na problematiku alternativních způsobů vedení trestního procesu v tuzemském trestním řízení, a to se speciálním zaměřením na institut dohody o vině a trestu, jenž je v rigorózní práci detailně rozebrán. Stran institutu dohody o vině a trestu si autorka dále za cíl rigorózní práce klade jeho kritickou analýzu a zhodnocení, jakým způsobem se tento institut zařadil do českého trestního procesu, tj. zda naplnil požadavky a očekávání zákonodárce spočívající ve zjednodušení a urychlení trestního řízení a zda v důsledku toho přílišně nezasahuje do jeho samé podstaty. Za účelem dosažení výše uvedených cílů bude v práci použita zejména metoda popisná, a dále pak metoda komparativní a historická.

Rigorózní práce reflektuje právní stav ke dni 1. 11. 2022.

⁴ Srov. důvodovou zprávu k zákonu č. 193/2012 Sb. (sněmovní tisk Poslanecké sněmovny České republiky č. 510/0) [online]. [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=510&ct1=0>

1. Restorativní justice jakožto východisko alternativních řešení trestních věcí

1.1. Koncept restorativní justice a její stručný vývoj

Aby institut odklonu a především pak institut dohody o vině a trestu mohl být plně pochopen se všemi jeho souvislostmi, je nutné se nejprve zabývat východisky jeho vzniku, tedy teoriemi, na jejichž základě byla alternativní řešení trestních věcí představena do klasického trestního procesu. Tento klasický trestní proces, jehož základy byly položeny již mysliteli Immanuelem Kantem a Friedrichem Hegelem, definuje trestnou činnost zejména jako porušení pravidel, které si společnost sama definovala, za což náleží pachateli odplata a trest, přičemž tímto má být dosaženo všeobecné spravedlnosti.⁵ V moderním pojetí trestního procesu byl tento tzv. retributivní model spravedlnosti zaměřen na hledání rovnováhy mezi zločinem a trestem, tedy újmou, která byla způsobena pachatelem a újmou, která bude následně ze stranu státu způsobena pachateli. Účel trestu pak představovalo zejména odčinění způsobeného nežádoucího stavu a preventivní ochrana před další možnou budoucí újmou, kdy na rozdíl od původní formy trestu v podobě „oko za oko, zub za zub“ se v retributivním pojetí justice s ohledem na vývoj lidských práv postupně přesouvá výkon trestu do institucionální a odosobněné roviny, kterou představuje zejména akt individuálního omezení svobody.⁶

Výše zmíněný účel trestu je v teoretické rovině reprezentován dvěma hlavními myšlenkovými proudy, a to teorií absolutní, neboli „trestá se, protože bylo spácháno zlo“ a teorií relativní, tedy „trestá se, aby nebylo páčáno zlo“, případně teorií smíšenou, která je jejich kombinací.⁷ Spolu s takto definovaným účelem trestu je retributivní pojetí spravedlnosti dále charakterizováno skutečností, že jako hlavní oběť trestné činnosti je vnímán stát, neboť právě jím nastavená pravidla byla porušena, a tento je také hlavním subjektem řešícím s pachatelem následky jeho trestné činnosti, přičemž potřeby a nároky oběti jsou řešeny sekundárně až okrajově. Sociální a psychologický profil pachatele, jakož i negativní dopady trestné činnosti na oběť jsou řešeny naprosto marginálně.⁸ Až do poloviny 20. století se přitom takto pojatý model spravedlnosti zdál jako dostatečně efektivní a plně odpovídající potřebám společnosti ohledně adekvátní institucionalizované reakce na vznikající kriminalitu, postupem času ovšem vyvstaly problémy,

⁵ STRÉMY, Tomáš, KURILOVSKÁ, Lucia a VRÁBLOVÁ, Miroslava. *Restorativna justícia*. Praha: Leges, 2015, s. 72 – 73.

⁶ LUBELCOVÁ, Gabriela. Teoretické a aplikační pozadie modelu restorativnej spravodlivosti. In: STRÉMY, Tomáš. *Restorativna justícia a alternativne tresty v teoretických súvislostiach: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Praha: Leges, 2014, s. 75.

⁷ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 19.

⁸ STRÉMY, Tomáš, KURILOVSKÁ, Lucia a VRÁBLOVÁ, Miroslava. *Restorativna justícia*. Praha: Leges, 2015, s. 70.

kteří zapřičily hledání nových možností a přístupů k pojetí spravedlnosti a k řešení neustále narůstající kriminality.

1.1.1. Východiska restorativní justice

Očekávání společnosti ohledně fungování justičního systému stojí na dvou základních představách, a to jednak že justiční systém má zajistit spravedlnost, ale zároveň má být výkonný. Tyto dvě představy přitom mohou jít častokrát proti sobě v tom smyslu, že výkonnost může být vyžadována na úkor spravedlnosti a naopak. Jako jedno z řešení tohoto problému se jevílo zvýšení kapacity justičních systémů, tedy zvýšení počtu soudců, státních zástupců, vyšetřujících policistů, jakož i dalších pracovníků orgánů činných v trestním řízení. Což by sice mohlo výše nastíněný problém zdánlivě vyřešit, neboť s navýšením počtu odborného aparátu stoupá počet případů, které jsou soudy schopny efektivně a bez průtahů vyřídit, samo o sobě však toto řešení není samospásné. A to jednak z toho důvodu, že s ohledem na rostoucí a neustále sofistikovanější trestnou činnost není možné posilovat soudní aparát donekonečna a dále zejména proto, že logickým důsledkem zvýšení počtu vyřešených věcí a uložených trestů je zahlcení vězeňského systému, tedy jednoduše řečeno přeplnění věznic.⁹

Trend neustále narůstajícího počtu vězeňské populace spolu s dalšími důsledky tohoto vývoje vedly v polovině 20. století k pochybnostem ohledně funkčnosti systému trestní justice a účinnosti sankční politiky jako takové. Začalo se hovořit o „krizi vězeňství“, resp. „krizi trestu odnětí svobody“.¹⁰ Do popředí se dostala kritika sankcionování pachatelů v tom smyslu, že uvěznění osoby jakožto reakce na spáchaný trestný čin nejenže neplní svůj základní účel v podobě nápravy pachatele a předcházení páchaní další trestné činnosti, nýbrž v určitém směru kriminalitu spíše posiluje a podporuje. Trest odnětí svobody totiž plní výchovnou a resocializační funkci jen v minimálním měřítku. Mezi rizikové faktory trestu odnětí svobody patří vynětí pachatele z jeho přirozeného sociálního prostředí, kdy toto může být sice částečně přínosné s ohledem na skutečnost, že pachatel se často pohybuje v kriminogenním prostředí, zároveň ovšem dochází ke zpretrhání vazeb pozitivních, a to zejména rodinných a pracovních. Pokud je cílem uvěznění znemožnění kontaktu pachatele s prostředím, které ho negativně ovlivňuje, pak ani v tomto směru nemůže trest odnětí svobody obstát, neboť věznice je sama o sobě vysoce kriminogenním prostředím, ve kterém se pachatel setkává se spoluvězni a může snadno navazovat kontakty pro budoucí kriminální jednání. V neposlední řadě trest odnětí svobody zvyšuje riziko stigmatizace

⁹ SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY, František a ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 4 – 5.

¹⁰ KARABEC, Zdeněk. Koncept restorativní justice. In: KARABEC, Zdeněk (ed.). *RESTORATIVNÍ JUSTICE: Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 7.

pachatele ve společnosti, který sice v tomto ohledu utrpí újmu již samotným odsouzením, uvěznění ovšem tento efekt umocňuje a výrazně ztěžuje návrat pachatele do společnosti po jeho propuštění. Nehledě na to, že uvěznění má jistě výrazně negativní psychický efekt na pachatele, který může vyústit v pocity úzkosti, méněcennosti či apatie.¹¹

Ačkoliv je zřejmé, že v případě určitých pachatelů páchajících závažnou trestnou činnost neexistuje jiné řešení než využít zábrannou funkci trestu odnětí svobody, bylo postupem času dospěno k závěru, že v ostatních (méně závažných) případech je na místě hledání nových alternativních přístupů pro postih pachatelů.

1.1.2. Pojem, charakteristika a cíle

Jako další způsob, jak reagovat na výše zmíněné problémy s přeplněností věznic a přehlcením justičního systému se nabízelo snížení počtu věcí řešených před soudem formou dekriminace a depenalizace, případně hledání nových alternativních forem trestního procesu, jakož i samotných ukládaných trestů, které by justičnímu systému ulehčily a zároveň u pachatele lépe umožnily dosažení výchovné a resocializační funkce. Právě o využití těchto alternativ se opírá ve druhé polovině 20. století nově se formující koncept tzv. restorativní justice, který je často stavěn do opozice k tradičnímu retributivnímu pojetí spravedlnosti.¹² V odborné literatuře existuje mnoho definic restorativní justice, přičemž každá definice klade důraz na jiný její charakteristický rys. Autorka jako příležitost hodnotí zejména definici H. Zehra, dle kterého „*restorativní justice je proces, jenž v maximální možné míře zapojuje všechny, kterých se daná činnost dotkla. Restorativní justice usiluje o maximální možnou míru uzdravení a obnovu trestným činem narušených vztahů a za tímto účelem účastníkům umožňuje společně identifikovat způsobené újmy a vzniklé potřeby a od nich se odvíjející povinnosti a závazky*“.¹³

V tomto konceptu trestní justice se tedy pozornost přesouvá ze státu jako primární oběti trestné činnosti na osoby, které byly této trestné činnosti přímo účastny a které se staly jejími oběťmi. Cílem není pouhé potrestání pachatele, nýbrž zejména obnovení narušených či poškozených sociálních vztahů a pozitivní motivace pro pachatele do budoucna. Dle zastánců restorativní justice lze spravedlivého soudního procesu docílit zejména tím, že spravedlnost, resp. její obnova, bude vložena do rukou osob, které byly trestnou činností nejvíce ovlivněny, tedy pachatele, oběti a potažmo společnosti. Klasický soudní proces se všemi jeho formalistickými

¹¹ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011, s. 20 – 21.

¹² SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY, František a ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 7.

¹³ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Přel. HASMANOVÁ, Ludmila a OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 26.

procesními pravidly přitom nemůže těmto cílů dosát, neboť je zaměřen primárně na hledání viny a potrestání pachatele, nikoliv však už na širší dopad kriminality na společnost. Oběť¹⁴ trestné činnosti by měla mít minimálně stejně důležité postavení jako pachatel, přičemž důraz by měl být kladen na kompenzaci způsobené škody, zabránění opakované viktimizace a na spolupráci s pachatelem za účelem obnovy narušených sociálních vztahů.¹⁵

Koncept obnovující justice je častokrát spojován s odmítnutím státního monopolu na řešení konfliktů trestněprávní povahy, neboť způsob, jakým stát tyto konflikty řeší, nevede k dostatečné ochraně jednotlivce ani společnosti. Lze tedy říci, že se zde objevuje tendence řešit věci trestní povahy tak, jak byly řešeny předtím, než si panovníci (případně církev) a posléze stát vyhradili výlučné právo utvářet trestní politiku a vynucovat ji mocenskými prostředky na svých obyvatelích.¹⁶ Původně mělo trestní právo spíše soukromoprávní charakter, kdy rozhodování o důsledcích ve společnosti neakceptovaného chování bylo ponecháno výhradně rodině, případně představitelům kmene či úzké komunitě lidí. V dnešní podobě je tento koncept vnímán spíše jako určitý paralelní systém existující vedle klasické trestní justice, který je v jednotlivých zemích více či méně zastoupen podle toho, jak velký důraz je kladen na využívání alternativních řešení trestního procesu a na důsledné zapojování přímých účastníků trestné činnosti.¹⁷ Je vhodné doplnit, že k efektivnímu uplatnění principů restorativní justice je nezbytná nejen změna legislativy, ale také vůle orgánů činných v trestním řízení alternativních řešení v praxi využívat, jakož i všeobecná akceptace těchto postupů ve společnosti jakožto spravedlivých řešení konfliktů trestní povahy.

1.1.3. Základní principy restorativní justice

Z toho, jak zde byl koncept restorativní justice popsán, lze dovodit základní principy, které jsou pro tento koncept charakteristické a které se zrcadlí v alternativních postupech zaváděných do trestního procesu. Jedná se o následující principy:

- *princip reparace*: trestný čin je chápán zejména jako újma způsobená oběti, která v širším pohledu představuje hrozbu pro celou společnost. Adekvátní reakci na trestný čin proto

¹⁴ Dle § 2 odst. 2 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů se obětí rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil. Byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považují se dle § 2 odst. 3 výše uvedeného zákona, utrpěli-li v důsledku smrti oběti újmu, za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner, druh nebo osoba, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich.

¹⁵ STRÉMY, Tomáš a ŠIMUNOVÁ, Lucie. Právo na spravedlivý proces v kontexte restorativní justice. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 151 – 153.

¹⁶ Tento vývoj započal již v průběhu 11. a 12. století a svého vrcholu dosáhl ve vyspělých zemích v 19. století.

¹⁷ KARABEC, Zdeněk. Koncept restorativní justice. In: KARABEC, Zdeněk (ed.). *RESTORATIVNÍ JUSTICE: Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 6 – 8.

představuje snaha o odstranění či zmírnění této škody a vytvoření podmínek pro uvedení věci do původního stavu oproti „pouhému“ potrestání pachatele.

- *princip přímé interakce zúčastněných osob*: na řešení konfliktu trestní povahy se podílí přímo zasažené osoby, tedy primárně pachatel, oběť a případně komunita, ve které se tyto osoby pohybují. Pachatel je aktivně vybízen k nahrazení způsobené škody a k uvědomění si následků své protiprávní činnosti, a to ve spolupráce s obětí. Státní orgány by měly intervenovat pouze v případech závažné trestné činnosti, kde je klasický soudní proces nezbytný, či v případě, že komunikace mezi pachatelem a obětí selhává a alternativní postupy tak nevedou k zamýšlenému cíli.
- *princip osobního převzetí zodpovědnosti*: komunita, respektive její jednotliví členové, jsou schopni převzít zodpovědnost za své členy tak, aby v případě porušení společenského pořádku byli schopni adekvátně reagovat a pomoci tím k uvedení věci do původního stavu a k nápravě a pozitivní motivaci pachatele. Princip spočívá v zajištění, že společnost nebude indiferentní k hrozbám, které jí skrze páchané trestné činy jako celek ohrožují.¹⁸

1.2. Systém alternativních řešení trestních věcí

Jak již bylo naznačeno výše, rozsah a způsob využívání alternativní postupů v trestním řízení je v každém státě limitován právním rámcem, v rámci něhož je nutno se pohybovat. V odborné literatuře je tento systém nicméně rozlišován na *alternativy v oblasti trestního práva*, tedy instituty přímo upravené trestním právem hmotným či procesním, které mají oporu v legislativě, a dále na *alternativy realizované mimo systém trestního práva*, tedy postupy trestním právem neupravené, které však mají potenciál trestní proces ovlivnit.

Za nejvýznamnější metodu stojící mimo formální systém trestního práva lze označit mediaci, která jako zvláštní neprocesní forma alternativního řešení konfliktu trestní povahy sice není v trestním právu obvykle přímo upravena, v duchu principů restorativní justice však může být pro vyřešení věci a nalezení spravedlnosti velmi přínosná, neboť usiluje o vypořádání vzájemných poškozených vztahů mezi pachatelem a obětí. Platí, že postupy realizovanými mimo trestní právo nelze provádět například dokazování, které by bylo následně možné použít v řízení před soudem, jakož ani není možné jejich prostřednictvím nahradit soudní rozhodování o otázce viny či trestu. Pozitivum těchto postupů tak tkví zejména v tom, že jejich prostřednictvím lze urovnat vzniklý konflikt v rovině morální a sociální, přičemž tyto výsledky mohou být významné pro následnou

¹⁸ STRÉMY, Tomáš, KURILOVSKÁ, Lucia a VRÁBLOVÁ, Miroslava. *Restorativna justícia*. Praha: Leges, 2015, s. 83 – 84.

úvahu soudu ohledně druhu a výměry trestu a otevřít tak dveře alternativním řešením v rámci trestního procesu.¹⁹

Co se týká alternativ využívaných v oblasti trestního práva, tak tyto lze dále rozdělit na hmotněprávní a procesní, přičemž tato struktura dělení je odvislá zejména od fáze trestního řízení, ve které lze příslušné opatření aplikovat. Obecně však lze říci, že se jedná o souhrn institutů, jejichž primárním cílem je nahrazení trestu odnětí svobody. Hmotněprávní alternativní opatření v sobě dále zahrnují jednak ukládání alternativních trestů nespojených s odnětím svobody a jednak ukládání alternativ k potrestání. V prvním případě vycházíme z předpokladu, že v trestním procesu je nezbytné vyslovení viny a uložení trestu, účelu trestního řízení je však možné dosáhnout pomocí sankce nespojené s odnětím svobody. V českém trestním procesu jsou alternativní tresty bohatě zastoupeny, přičemž k nejvýznamnějším patří podmíněné odsouzení (s dohledem), trest domácího vězení či trest obecně prospěšných prací.²⁰

Ve druhém případě pak celý soudní proces, na jehož konci je vyslovena vina, formálně proběhne, nenastoupí již však reakce v podobě uložení trestní sankce. Lze tak říci, že se jedná o specifickou kategorii, která je jakýmsi hybridem mezi alternativními tresty a procesními alternativními opatřeními, přičemž v tuzemském trestním procesu je zastoupena institutem upuštění od potrestání a podmíněného upuštění od potrestání s dohledem.²¹ Procesní alternativní opatření, jinak označované jako odklony, byly do trestního procesu zavedeny s ohledem na potřebu zrychlení a zefektivnění trestní justice, neboť při jejich aplikaci zpravidla není nutné vést zdlouhavé dokazování, na jehož konci je vyslovena vina a trest. Mimo to mají odklony celou řadu dalších pozitiv, které však na tomto místě nebudou blíže rozebrány, neboť se jimi autorka bude podrobněji zabývat v následujících kapitolách.

1.2.1. Formy restorativních programů realizovaných mimo systém trestního práva

V této podkapitole by se autorka ráda krátce vrátila k postupům, které jsou dle výše uvedeného systému alternativních řešení řazeny mimo systém trestního práva a jejichž realizací lze uplatnit principy restorativní justice v jejich nejčistší podobě. Tyto postupy se vyvíjely od 70. let 20. století zejména v Evropě a v Severní Americe jako alternativa ke klasickému trestnímu procesu a jeho nástrojům za účelem zajištění větší účasti oběti, jakož i širšího zapojení veřejnosti.²²

¹⁹ SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY, František a ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 16 – 17.

²⁰ A to zejména z toho důvodu, že trestní zákoník vylučuje možnost uložení těchto trestů vedle trestu odnětí svobody, což umocňuje jejich alternativní charakter – srov. § 53 odst. 1 trestního zákoníku.

²¹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 30 – 32.

²² MILLER, Susan L. *After the Crime: The Power of Restorative Justice Dialogues Between Victims and Violent Offenders*. New York: NYU Press, 2011, s. 203 – 204.

Podoba konkrétních restorativních programů je nicméně velmi proměnlivá, a to zejména s ohledem na způsob koexistence s klasickými trestními procesy a na jejich vzájemné provázanosti, přičemž od tohoto kritéria se následně odvíjí celá řada dalších skutečností, které významnou měrou ovlivňují jejich formu a podobu. Restorativní programy mohou být například realizovány státními anebo soukromými organizacemi, mohou se konat zcela bez účasti justičních složek či ve spolupráci s nimi, anebo je možné celý tento systém integrovat do již existujícího justičního aparátu. Je zjevné, že tato kritéria od sebe budou jednotlivé restorativní programy významně odlišovat, obecně je však možné identifikovat tři základní restorativní programy, které doposud našly největšího uplatnění a kterými jsou mediace, konference a kruhy.²³

Mediace představuje nejstarší a nejrozšířenější restorativní program, jehož cílem je dojít ke vzájemnému pochopení a docílit spolupráce mezi obětí a pachatelem, spíše než je stavět do opozičních rolí jako je tomu v rámci trestního procesu. Jedná se o přímé či nepřímé setkání oběti s pachatelem za přítomnosti třetí nezávislé osoby, jejímž úkolem je vést dialog mezi těmito dvěma stranami o následcích trestného činu, přičemž tento dialog by v ideálním případě měl vést k dohodě ohledně způsobené újmy a její náhrady. Z toho plyne, že pachatel předně musí převzít zodpovědnost za své jednání a za způsobenou škodu, zúčastněné strany musí být s postupy v rámci mediace dostatečně seznámeny a účastnit se jich dobrovolně a při vzájemné komunikaci se cítit bezpečně.²⁴ Tato kritéria již ze své podstaty vylučují určitou skupinu trestných činů, kdy si lze představit, že například oběti násilného kriminálního jednání nebudou mít o setkání s pachatelem a o oživování nepříjemných vzpomínek zájem. Přesto se za předpokladu zvážení konkrétních okolností každého jednotlivého případu jedná dle názoru autorky o velmi přínosný institut, díky kterému se zvyšuje pravděpodobnost reparace způsobené škody ze strany pachatele.

Podle toho, jak je mediace koncipována, může být její realizace navržena samotnými justičními orgány a může se konat před, během či po konání soudního procesu. V tomto ohledu autorka za nejvhodnější variantu považuje realizaci mediace před či v průběhu soudního procesu, neboť v takovém případě lze její výsledky promítnout do samotného soudního rozhodnutí a trestní proces tím značně zjednodušit a urychlit. Další variantu pak představuje přednostní konání mediace, kdy za předpokladu dosažení dohody dochází k úplnému vypuštění soudního procesu a tedy k velmi efektivnímu odbřemenění trestní justice.²⁵ Přestože mediace ve výše uvedené

²³ Handbook on restorative justice programmes [online]. Second edition. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime, 2020, s. 23 – 24. [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/20-01146_Handbook_on_Restorative_Justice_Programmes.pdf

²⁴ GAVRIELIDES, Theo. Restorative Justice Theory and Practice: Addressing the Discrepancy. Helsinki: Heuni, 2007, s. 31 – 33.

²⁵ Tamtéž.

podobě v českém trestním procesu prozatím absentuje, v jiných evropských zemích má vybudovanou již poměrně stabilní pozici. Hojně je tento institut využíván například v Rakousku, Německu, Finsku, či Velké Británii.²⁶

Dalším významnou formu restorativních programů představuje tzv. *konference*, která se od mediace odlišuje zejména v tom smyslu, že je do ní zapojen širší počet účastníků. Participovat by na ní měli všichni ti, kterých se trestná činnost nějakým způsobem dotkla ať už přímo či nepřímo, kromě oběti a pachatele se tedy bude jednat o jejich rodinné příslušníky, sousedy, přátele, představitele komunity či v případě mladistvých například zástupce školy. Ti poté podobně jako v případě mediace řeší za účasti třetí nezávislé strany dopady trestné činnosti na všechny zúčastněné, přičemž cílem je obnovit narušené vztahy a dosáhnout spravedlivého zadostiučinění. Přestože v současné době existuje v různých národních legislativách mnoho forem tohoto restorativního programu, autorka by na tomto místě ráda vyzdvihla jeho dvě základní podoby, které mají svůj původ na Novém Zélandu a v Austrálii a byly zde jako průkopnické představeny a využívány již od 90. let 20. století.

V prvé řadě se jedná o novozélandskou rodinnou skupinovou konferenci, která se zaměřuje na mladistvé pachatele a snaží se odvrátit jejich zapojení do klasického trestního procesu. Za účasti specializovaného odborníka pro práci s mládeží je zde vyvíjena snaha zejména o posílení vazeb a zvýšení kontroly v rodině pachatele, což je vnímáno jako efektivní řešení pro to, aby se mladistvý vyhnul páchání další trestné činnosti v budoucnosti. Australským původním představitelem konference je tzv. model Wagga Wagga, který se od rodinné skupinové konference liší v tom smyslu, že facilitátorem konference je vždy policejní orgán. V tomto případě je totiž považováno za vhodné, aby společný dialog vedl orgán, který po spáchání trestné činnosti přišel s dotčenými osobami jako první do styku, což ve většině případů bývá právě policista. K výše uvedenému je vhodné dodat, že metody konference již byly adaptovány i mimo oblast kriminálního jednání a jakožto nástroj řešení konfliktů jsou využívány například ve školách, v pracovním prostředí, či v oblasti péče o dítě.²⁷

Restorativní program v podobě *kruhů* je inspirován tradicemi původních obyvatel Severní Ameriky, kde jednotlivé kmeny řešily své záležitosti v uskupení kruhu za účasti vůdce kmene, který celý proces vedl a dozíral na něj. Ve svojí původní podobě přitom měly kruhy vyjma řešení

²⁶ MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. *Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 134 – 135.

²⁷ ZINSSTAG, Estelle, TEUNKENS, Marlies a PALI, Brunilda. *Conferencing: a way forward for restorative justice in Europe* [online]. Leuven: European Forum for Restorative Justice, 2011, s. 45 – 52, 64 – 68. [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2019-11/final_report_conferencing_revised_version_june_2012_0.pdf

obvyklých záležitostí rovněž náboženský a spirituální rozměr a byly tak považovány za významnou společenskou událost. Tato technika, která byla následně přejata, přepracována a začala být využívána v rámci restorativních programů, tedy klade důraz na účast co nejširší skupiny lidí při řešení konfliktních situací v rámci jedné komunity. V současné době mají kruhy své uplatnění zejména v Severní Americe, kde existují ve vzájemné kooperaci s trestní justicí, avšak jejich realizace je ponechána výhradně v rukou komunity.

Celý proces, kterého se na rozdíl od konference může z dané komunity účastnit opravdu každý, kdo má zájem, se skládá z několika fází a jeho předpokladem je zejména dobrovolná a aktivní účast pachatele. Následuje tzv. ozdravný kruh, v rámci kterého se pachatel a jeho oběť snaží za přispění ostatních účastníků dojít ke vzájemnému porozumění a smíření. Pokud se tento proces ukáže jako konstruktivní a efektivní, ustaví se tzv. rozhodčí kruh, který debatuje nad následky trestného činu a nad možným postihem pro pachatele, přičemž výsledky tohoto jednání mohou být podkladem pro formální rozhodnutí trestního soudu. V některých případech ani poté činnost kruhu nekončí a tento i nadále kontroluje chování pachatele, zda nepáchá další trestnou činnost a dodržuje veškerá uložená opatření. Lze shrnout, že podstata kruhů spočívá v tom, že všem členům komunity je dána možnost vyjádřit se k řešené otázce a společnou diskuzí dojít ke všeobecnému konsenzu. Tato forma restorativního programu si klade za cíl nejen práci s osobami přímo dotčenými trestným činem, ale zapojením širokého okruhu lidí se pokouší rovněž o posílení významu komunity a její vzájemné sounáležitosti.²⁸

1.3. Restorativní přístupy v české trestněprávní praxi

Vzhledem k tomu, že restorativní přístupy se začaly do národních legislativ v různé míře promítat již od druhé poloviny 20. století, není překvapením, že některé z nich se postupně objevily i v české trestní praxi. Obecně lze říci, že zásadní rozvoj restorativní justiční praxe můžeme nalézt spíše v zemích s právním systémem anglosaského typu, a to zejména ve Spojených státech amerických, Kanadě, Austrálii či na Novém Zélandu. V posledních zhruba dvaceti letech lze ovšem tento trend vyzorovat i na území starého kontinentu, kde jednotlivé evropské státy implementují nejrůznější restorativní programy do svých příslušných legislativ. Jsou k tomu ostatně vybízeny právními dokumenty přijatými na evropské úrovni, které představují výsledek společné snahy o nalezení kompromisu ohledně toho, jak by restorativní praxe měla v evropských

²⁸ GAVRIELIDES, Theo. Restorative Justice Theory and Practice: Addressing the Discrepancy. Helsinki: Heuni, 2007, s. 34 – 35.

státech vypadat.²⁹ Mimo jiné těmito dokumenty byla v posledních letech inspirována česká trestní politika, jejíž restorativní přístupy budou stručně rozebrány v následujících podkapitolách.

1.3.1. Restorativní aspekty v zásadních trestněprávních předpisech

Pro zhodnocení, jakým směrem se ubírá česká trestní politika, je nejprve nutné se zaměřit na dva základní právní předpisy, kterými jsou trestní zákoník³⁰ a trestní řád.³¹ V případě *trestního zákoníku* je možné konstatovat, že s jeho přijetím v roce 2009 byla spojena velká očekávání v souvislosti s potřebou souhrnného a systematického vyjádření současných trendů v trestní politice, v rámci kterých restorativní přístupy hrají zásadní roli. Nový trestní zákoník měl otevřít cestu k depenalizaci, k zakotvení nových alternativních trestů, jakož i k modifikaci těch stávajících za účelem jejich efektivnějšího využívání.³² Tyto principy byly akcentovány rovněž v rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. Ts 43/2012,³³ ve kterém bylo poukázáno na nutnost nahrazování krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody tresty alternativními všude tam, kde jsou k tomu vhodné podmínky, a to zejména s ohledem na stávající soudní praxi, v jejímž důsledku dochází k přeplňování věznic.

Ačkoliv trestní zákoník zavádí do současné právní úpravy některé restorativní prvky, lze uvést, že se jedná o fragmentární úpravu jednotlivých institutů spíše než o komplexní a navzájem provázanou koncepci. Jako příklad poslouží způsob, jakým jsou zohledňovány zájmy poškozeného v trestním řízení. V tomto ohledu trestní zákoník v § 38 odst. 3 uvádí, že k dosažení přiměřenosti trestních sankcí je při jejich ukládání nutno přihlídnout k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem, v čemž lze jistě vidět příklon k restorativním principům. Hlavním cílem trestního řízení však i nadále zůstává určení viny a potrestání pachatele, kdy zájmy poškozených osob jsou řešeny mnohdy okrajově a nedostatečně, neboť k jejich právům má být dle dikce trestního zákoníku „pouze“ přihlídnuto. V duchu restorativních principů by přitom náhrada újmy v jejím nejširším pojetí měla být zásadní záležitostí a hlavním cílem, ke kterému by mělo

²⁹ K tomu srov. například Doporučení Výboru ministrů CM/Rec (2018) 8, o restorativní justici v trestních věcech [online]. 3. 10. 2018 [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2019-12/czech_cm-rec-2018-8-concerning-restorative-justice.pdf; Doporučení Výboru ministrů R (99) 19, o užití mediace v trestních věcech [online]. 15. 9. 1999 [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: http://www.mediatio.hu/wp-content/uploads/2018/10/CoE_R9919_mediation.pdf; nebo Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. 10. 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV [online]. 25. 10. 2012 [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029&qid=1640600727410>

³⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

³¹ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád.

³² SCHEINOST, Miroslav a VÁLKOVÁ, Helena. *Sankční politika a její uplatňování* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 11. [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/429.pdf>

³³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. 0 TS 43/2012, dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/DE9E9A7F119D8DADC12580CE0040E8D4?openDocument&Highlight=0

celé trestní řízení směřovat.³⁴ Pozitivně lze na druhou stranu v tomto ohledu hodnotit zavedení možnosti uložit pachateli přiměřenou povinnost poskytnutí přiměřeného zadostiučinění dle § 48 odst. 4 písm. k) trestního zákoníku, a to v návaznosti na celou řadu uložených sankčních nástrojů,³⁵ neboť tento instrument zesiluje postavení poškozeného a může pachatele motivovat k náhradě škody.

Za plně kompatibilní s restorativním přístupem lze dále označit trend rozšiřující využívání alternativních trestů, kdy trestní zákoník vnímá trest odnětí svobody jako ultima ratio, tedy jako institut, ke kterému by mělo být přístupováno až v těch nejzazších případech. K této poměrně významné změně je však nutné dodat, že její skutečná efektivita co do restorativnosti závisí na způsobu její aplikace. Jinými slovy, k naplnění restorativních cílů nedojde pouhou záměnou trestu odnětí svobody za alternativní trest například v podobě domácího vězení, avšak zásadní bude, zda uložení tohoto alternativního trestu povede k opravdovému přijetí odpovědnosti za způsobenou škodu ze strany pachatele, zda efektivně přispěje k nápravě vzniklé újmy či zda umožní aktivní zapojení osob dotčených trestnou činností do rozhodovacího procesu.³⁶ Trestní zákoník však žádné vodítko v podobě návodu, jak těchto cílů dosáhnout, neobsahuje, a samotný restorativní charakter těchto opatření tak nadále zůstává nejasný a neúplný. I tato okolnost přitom mohla dle autorky přispět ke skutečnosti, že v několika následujících letech po účinnosti trestního zákoníku došlo k opačnému než zamýšlenému efektu a podíl nepodmíněného trestu odnětí svobody se ve struktuře sankcí navzdory zavedení většího množství alternativ zvýšil.³⁷

Institut, kterým je v trestním zákoníku vyjádřena snaha o obnovu trestnou činností narušených vztahů, představuje upuštění od potrestání dle § 46 trestního zákoníku, resp. podmíněné upuštění od potrestání s dohledem dle § 48 trestního zákoníku. Restorativnost se zde projevuje v tom smyslu, že od potrestání pachatele je možno upustit pouze v případě, že spáchání trestného činu lituje a projevuje účinnou snahu po nápravě, což předpokládá sebereflexi a uvědomění si následků trestné činnosti ze strany pachatele. V případě podmíněného upuštění od potrestání s dohledem je tento efekt zesílen možností ukládat přiměřené povinnosti a omezení například v podobě vhodných programů sociálního výcviku a převýchovy, kterými je možné pozitivně ovlivnit život pachatele do budoucna. Restorativní potenciál tohoto institutu však závisí

³⁴ MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. Alternativní neznamená restorativní aneb o co restorativní justici vlastně jde? (zaměřeno na aktuální otázky české sankční politiky). *Trestněprávní revue*. 2016, č. 11 – 12, s. 260.

³⁵ Např. při podmíněném upuštění od potrestání s dohledem dle § 48 odst. 3 trestního zákoníku, při podmíněném odložení trestu odnětí svobody dle § 82 odst. 2 trestního zákoníku či při podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody dle § 89 odst. 2 trestního zákoníku.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ HULMÁKOVÁ, Jana. Efektivní sankční politika – trendy a limity. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2016, č. 1, s. 37 – 38.

zejména na ochotě a vnitřním nastavení pachatele ke změně, což bude soud zkoumat vždy individuálně dle okolností každého konkrétního případu. Na posouzení soudu také bude, zda se ze strany pachatele jedná o opravdu upřímnou lítost a nikoli jen o účelový formální projev, a to zejména s ohledem na skutečnost, že trestní zákoník využití tohoto institutu nepodmiňuje přímou interakcí pachatele s poškozeným.³⁸

Na základě výše uvedeného stručného přehledu lze shrnout, že do trestního zákoníku byly úspěšně promítnuty některé principy restorativní justice, jejich úprava však zůstala pouze fragmentární, celkově nekoncepční a pro praxi nedostačující. Dle Masopust Šachové „*se sice trestní zákoník při ukládání trestů snaží zohlednit zájmy poškozeného/oběti a preferovat alternativní tresty před trestem odnětí svobody. Praxe je však jiná a navíc tyto zákonná opatření je možno označit spíše jako konvenující s restorativním přístupem, avšak jeho podstatu nevyjadřují.*“³⁹ Je tak zřejmé, že trestní zákoník má v tomto ohledu ještě značné rezervy, přičemž dle autorky je možné do budoucna předpokládat stále větší příklon k restorativním principům a tedy i přijímání změn trestního zákoníku v tomto duchu.

Při zhodnocení druhého významného trestněprávního předpisu, kterým je *trestní řád*, můžeme co do jeho restorativního potenciálu konstatovat poněkud jiný přístup než je tomu u trestního zákoníku. Ani jeden z těchto zásadních právních předpisů sice ve svém zákonném znění výslovně neproklamuje příklon k restorativním principům a zásadám, v případě trestního řádu lze nicméně vyzorovat zavádění dílčích nástrojů restorativního typu již od 90 let. 20. století a jejich postupné rozšiřování a zdokonalování. Ve srovnání s hmotněprávní materií se v duchu obnovující justice jedná o širší a koncepčnější úpravu.

Zmíněné procesněprávní restorativní nástroje lze rozdělit do dvou hlavních kategorií, kterými jsou odklony od klasického trestního řízení a uplatňování zájmů poškozeného v trestním řízení. V případě odklonů se jedná o instituty podmíněného zastavení trestního stíhání, narovnání, podmíněného odložení podání návrhu na potrestání, trestního příkazu a dohody o vině a trestu, jejichž popis autorka považuje na tomto místě za nadbytečný, neboť budou podrobněji rozebrány v dalších kapitolách této práce. Obecně však lze říci, že úprava odklonů se z dosud rozebraných institutů nejvíce přibližuje základním restorativním principům co do snahy o obnovu narušených vztahů, poskytnutí prostoru pro společný dialog a zapojení přímých účastníků do řešení trestní věci, ačkoliv jejich zásadním problémem do současné doby zůstává nedostatečné využití v praxi.⁴⁰

³⁸ MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. *Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 42 – 43.

³⁹ Tamtéž, s. 60.

⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel, ŘÍHA, Jiří a STRYA, Jan. Odklony v justiční praxi – 1. část. *Trestněprávní revue*. 2019, č. 9, s. 179 – 180.

Stran adhezního řízení lze za významný posun považovat novelu trestního řádu č. 181/2011 Sb.,⁴¹ kterou došlo v § 43 odst. 1 trestního řádu k rozšíření nároku poškozeného nejen na újmu majetkovou, ale rovněž na újmu nemajetkovou a na vydání bezdůvodného obohacení. Tímto krokem tak byla projevena snaha o významnější orientaci na potřeby a nároky poškozeného, přičemž proces rozhodování o těchto nárocích v rámci trestního řízení byl jakožto důležitý prvek z pohledu restorativní justice zdůrazněn i v důvodové zprávě k zákonu č. 181/2011 Sb.⁴² I v tomto případě je však restorativní charakter limitován skutečností, že pro trestní řízení zůstává prioritou určení viny a potrestání pachatele, což je promítnuto do ustanovení § 229 odst. 1 trestního řádu, dle kterého soud odkáže poškozeného s jeho nároky na řízení ve věcech občanskoprávních, pokud provedené dokazování není pro rozhodnutí dostatečným podkladem nebo pokud by bylo nutné provádět další dokazování, jež by řízení podstatně protáhlo.⁴³

1.3.2. Odlišnosti v zákonné úpravě soudnictví ve věcech mládeže

Oproti výše uvedené zákonné úpravě trestání dospělých pachatelů zvolil zákonodárce v oblasti řešení následků trestné činnosti mládeže koncepčně zcela jiné pojetí, ve kterém je možné rozpoznat výrazný vliv aspektů restorativní justice. Takovýto rozdílný přístup byl zvolen z toho důvodu, že v případě mladistvých pachatelů se jedná o tak samostatnou a specifickou kategorii, že na ni není možné nahlížet stejnou optikou jako na skupinu dospělých pachatelů, přičemž již tento samotný fakt odůvodňuje odlišné zacházení.⁴⁴

Rozdíly lze nalézt již na úrovni vymezení účelu *ZSVM*, který je na rozdíl od trestního zákoníku výslovně zakotven v § 1 odst. 2 a který zdůrazňuje potřebu užití takového opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se mladistvý pachatel do budoucna zdržel páčání další protiprávní činnosti, našel si vhodné společenské uplatnění a přispěl k odčinění újmy. Restorativnost se odráží rovněž v základních zásadách uvedených v § 3 *ZSVM*, které kladou důraz na individualizaci jednotlivých případů vzhledem k osobnosti pachatele, na obnovu narušených sociálních vztahů, na vedení pachatele k přijetí aktivní odpovědnosti v tom smyslu, aby se do budoucna předešlo páčání další protiprávní činnosti, jakož i na směřování k tomu, aby poškozený dosáhl náhrady škody nebo aby se mu dostalo jiného přiměřeného zadostiučinění. Z tohoto účelu a základních

⁴¹ Zákon č. 181/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

⁴² Důvodová zpráva k zákonu č. 181/2011 Sb. (sněmovní tisk Poslanecké sněmovny České republiky č. 229/0) [online]. s. 10. [cit. 2022-10-24]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=229&CT1=0>

⁴³ MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. *Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 44 – 50.

⁴⁴ GALOVCOVÁ, Ingrid. Uplatnění prvků restorativní justice při sankcionování mladistvých. In: GRIVNA, Tomáš a ŠIMÁNOVÁ, Hana (eds.). *Trestní právo s lidskou tváří. V upomínku na Marii Vanduchovou*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 112.

zásad poté vychází filozofie celého ZSVM, který obsahuje řadu dalších restorativních postulátů, což bylo v důvodové zprávě k tomuto zákonu odůvodněno tím, že: „*takový přístup se ukazuje v zahraničních analýzách jako účinnější než jednostranně orientovaná paternalistická reakce, která se soustřeďuje mnohem více na minulost a trestný čin, než na budoucnost mladistvého a poskytnutí mu příležitosti osobně se podílet na znovuobnovení konfliktem dotčených mezilidských vztahů.*“⁴⁵ Orientaci zmíněného zákona směrem do budoucna spíše než do minulosti a z toho plynoucí těžiště zájmu spočívající v přijímání takových opatření, kterými lze zabránit recidivě, ostatně v jednom ze svých nálezu zdůraznil i Ústavní soud.⁴⁶

Další rozdíl mezi právní úpravou trestání dospělých versus mladistvých lze vyzorovat v užití terminologie, kdy ZSVM užívá namísto pojmu „trestný čin“ pojem „provinění“ a na místo „trestu“ užívá označení „opatření“. I tato odlišnost v souladu s výše řečeným odráží rozdílné vnímání účelu trestu i samotného trestního řízení, které se v případě mladistvého pachatele snaží o změnu způsobu jeho života a zabránění stigmatizace do budoucna. ZSVM k tomuto účelu stanoví tři rozdílné kategorie opatření (tj. výchovná, ochranná a trestní), díky kterým je zabezpečena potřebná diferenciaci a individualizaci reakce ze strany státu tak, aby byly v co největší míře reflektovány konkrétní potřeby každého jednotlivého mladistvého pachatele.⁴⁷

K výše uvedenému je vhodné dodat, že ačkoliv lze zavedení restorativních přístupů do soudnictví ve věcech mládeže hodnotit pozitivně, otázkou zůstává, zda je jejich využití jen pro určitou kategorii pachatelů výhradně na základě jejich věku ospravedlnitelné a zda by nebyla pro společnost přínosnější aplikace restorativních přístupů napříč všemi skupinami pachatelů tak, aby všichni dostali stejnou šanci reflektovat své činy a změnit své chování do budoucna.

1.3.3. Restorativní aspekty v dalších trestněprávních předpisech

Pokud se autorka v této kapitole snaží o zachycení restorativních přístupů v české legislativě, není možné nezmínit dva další právní předpisy, ve kterých jsou restorativní prvky velmi patrné a kterými jsou zákon o PMS a zákon o obětech trestných činů.⁴⁸

Výrazné prvky nového pojetí trestní spravedlnosti byly v českém trestním právu patrné již na přelomu tisíciletí, kdy byl schválen návrh *zákona o PMS*, který následně vstoupil v účinnost dne 1. 1. 2001. Tento zákon vzešel z potřeby legislativního zakotvení odborné instituce, která by

⁴⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 218/2003 Sb. (sněmovní tisk Poslanecké sněmovny České republiky č. 210/0) [online]. s. 43. [cit. 2022-10-24]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=210&CT1=0>

⁴⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 11. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 28/04, dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=67&pos=5&cnt=5&typ=result>

⁴⁷ VYSUDIL, Filip. Trestněprávní úprava trestání mladistvých v teoretických súvislostiach restoratívnej justície. *Trestněprávní revue*. 2015, č. 11 – 12, s. 262.

⁴⁸ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

působila podpůrně spolu s orgány činnými v trestním řízení v oblasti komunitních sankcí a opatření a napomáhala tak integraci pachatele, podpoře poškozeného a ochraně společnosti, přičemž PMS se již od svého vzniku stala důležitou součástí mnoha trestních řízení, které svou činností do velké míry ovlivňuje.⁴⁹

Z pohledu restorativní justice je zákon o PMS zásadní zejména z důvodu zakotvení mediace v § 2 odst. 2 jakožto „mimosoudního zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnosti směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením“, přičemž mediace zůstává do současné doby jediným v zákoně upraveným restorativním programem realizovaným mimo systém trestního práva ve smyslu kapitoly 1.2. výše. Zákon o PMS dále stanoví, že mediaci lze vyjma pokynu orgánů činných v trestním řízení konat rovněž na základě podnětu pachatele či poškozeného, v každém případě však s výslovným souhlasem obou těchto stran.⁵⁰ Ačkoliv zákonné zakotvení tohoto institutu lze ve světle obnovující justice považovat za velmi přínosné, zásadním nedostatkem dle autorky zůstává skutečnost, že proces mediace není nijak provázán s procesní úpravou v trestním řádu, jako je tomu v případě civilního řízení. Důsledky proběhnuvšího procesu mediace tak zůstávají pro formální trestní proces nejisté a je zcela na orgánech činných v trestním řízení, jak s výsledky mediačního procesu naloží a zda je využijí například pro uplatnění odklonů. I tato skutečnost může být příčinou omezeného využití mediace v praxi, kdy v roce 2020 byl tento institut využit pouze v necelých pěti stech případech.⁵¹ Za účelem posílení postavení mediace jakožto alternativního nástroje řešení trestních věcí lze tedy de lege ferenda doporučit jasné zakotvení vztahu s procesní úpravou tak, aby úspěšné mediační jednání mělo skutečné dopady v rámci trestního řízení.

PMS se vyjma mediační a probační činnosti zakotvené v zákoně věnuje rovněž několika dalším programům restorativního charakteru, které usilují zejména o aktivní zapojení všech osob dotčených trestným činem. Jako příklad lze uvést pilotní projekt „Na správnou cestu!“, v rámci něhož bylo v letech 2012 až 2015 uskutečněno 40 rodinných skupinových konferencí s celkem 50 mladistvými pachateli, přičemž téměř ve všech případech se podařilo dojít k uzavření dohody ohledně náhrady způsobené újmy či k přijetí plánu nápravy mladistvého pachatele.⁵²

Zákon o obětech trestných činů, který vstoupil v účinnost dne 1. 8. 2013, si v souladu s celoevropským trendem klade za cíl rozšíření práv obětí a pomoci, která je jim poskytována. Dle

⁴⁹ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a DOUBRAVOVÁ, Dagmar (eds.). *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010, s. 13 – 14.

⁵⁰ Ustanovení § 4 odst. 7 zákona o PMS.

⁵¹ Vývoj počtu mediací. *Probační a mediační služba* [online]. [cit. 2022-10-24]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/vyvoj-poctu-mediaci/>

⁵² TOMÁŠEK, Jan. *Rodinné skupinové konference* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019, s. 45 – 46. [cit. 2022-10-24]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/452.pdf>

důvodové zprávy k tomuto zákonu by se oběti měly stát subjektem zvláštní péče ze strany státu, a to zejména za účelem zmírnění dopadů trestného činu, jakož i kompenzace způsobené újmy.⁵³ Ačkoliv v praxi se častokrát setkáme s tím, že pojem oběť a poškozený se překrývají, nemusí tomu tak být vždy, neboť zákon o obětech trestných činů rozšířil definici oběti nejen na osoby bezprostředně zasažené trestným činem, ale za určitých okolností také například na příbuzné osoby v pokolení přímém či sourozence, pokud byla trestným činem způsobena smrt.⁵⁴ Zákonodárce tímto projevil snahu o materiální vymezení osoby postižené trestným činem, na rozdíl od formálního pojetí poškozeného ve smyslu § 43 odst. 1 trestního řádu, kdy všechny osoby spadající do této široce vymezené kategorie oběti mají nárok na poskytnutí odborné pomoci, na informace, na ochranu před hrozícím nebezpečím, na ochranu soukromí, na ochranu před druhotnou újmou a na peněžitou pomoc dle § 4 - 36 zákona o obětech trestných činů.

Významný restorativní prvek představuje oprávnění oběti prohlásit dopady trestného činu na její život dle § 22 zákona o obětech trestných činů. Tento institut byl přejat z anglosaské úpravy a jeho prostřednictvím může oběť prohlásit dopady písemně či ústně v kterémkoli stádiu trestního řízení, přičemž se jedná o jedno z jejích klíčových práv v trestním řízení. Oběti je touto formou dána možnost se alespoň zčásti vyrovnat se způsobenou újmou, zatímco pachatel je umožněna sebereflexe vlastního škodlivého chování a hledání způsobů, jak újmu odčinit. Prohlášení může posloužit rovněž jako důležité vodítko soudu při rozhodování o druhu a výši trestu, jakož i při rozhodování o nároku oběti na náhradu nemajetkové újmy.⁵⁵

Další významný prvek obnovující justice představují restorativní programy, které jsou poskytovány v rámci odborné pomoci dle § 4 zákona o obětech trestných činů subjekty zapsanými v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. Optikou restorativní justice se jistě jedná o významný posun, neboť restorativní programy tímto byly přímo začleněny do zákonné právní úpravy. Na druhou stranu je ovšem nutno upozornit na absenci jakékoliv definice restorativních programů v tomto zákoně, jakož i na chybějící provázanost s hmotně či procesně právní úpravou na zákonné úrovni. Vzhledem k těmto skutečnostem tak stále panují nejasnosti ohledně významu restorativních programů v trestním řízení, jakož i ohledně práv a povinností, které z účasti na těchto programech jejich účastníkům vznikají, což je mimo jiné důvodem, proč restorativní programy zaujímají marginální pozici a jejich potenciál dosud zůstává nevyužit.⁵⁶

⁵³ Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb. (sněmovní tisk Poslanecké sněmovny České republiky č. 617/0) [online]. s. 39. [cit. 2022-10-24]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=617&CT1=0>

⁵⁴ Ustanovení § 2 odst. 3 zákona o obětech trestných činů.

⁵⁵ VÁLKOVÁ, Helena a GŘIVNA, Tomáš. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*. 2013, č. 4, s. 84.

⁵⁶ MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. *Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 56.

2. Odklony v trestním řízení

2.1. Pojem a základní charakteristika institutu odklonu

Jak již bylo nastíněno v předchozí kapitole, procesní alternativu řešení věcí v oblasti trestního práva představuje institut odklonu. Jedná se o zvláštní způsob řízení, který lze nejobecněji charakterizovat jako alternativu ke standardnímu průběhu řízení, a to s většími či menšími odchylkami. Jednoznačně však odklon definovat nelze, neboť tento pojem není nijak legálně formulován v trestních předpisech (trestní řád pojem odklonu ani výslovně neuvádí) a na jeho přesném vymezení či účelu se neshodne ani doktrína.⁵⁷ Lze nicméně konstatovat, že odklony byly do trestních systémů u nás i ve světě⁵⁸ zaváděny zejména ve snaze racionalizovat trestní soudnictví, neboť v setrvalém nárůstu zločinnosti se jeho efektivita stále snižovala a bylo nutné zajistit jeho řádné fungování bez potřeby neustálého navyšování kapacity justičního personálu. Namísto možného řešení ve formě dekriminalizace bagatelních trestných činů byla přitom jako vhodnější vnímána změna v procesní ekonomii stíhání pachatelů, kdy typově méně závažná trestná činnost je stále kriminalizovaná, pokud se jí ovšem dopustí pachatel jakožto excessu ze svého jinak řádného života, je možné využít procesní alternativu ke klasickému potrestání, což v zásadě znamená, že trestní stíhání nedospěje do svého obvyklého konce v podobě vyslovení viny a vydání odsuzujícího rozsudku. Účel trestního stíhání zůstává nicméně i v tomto případě naplněn, neboť pachateli je zpravidla způsobena újma uložením sankčního opatření (byť ne ve formě klasicky ukládaného trestu), nápravná funkce spočívá v možnosti uložení povinností či omezujících opatření a odstrašení zejména pro prvopachatele představuje již samotný kontakt s orgány činnými v trestním řízení.⁵⁹

Charakterizovat odklon výhradně jako prostředek racionalizace trestní justice, tedy jako prostředek k ulehčení činnosti soudů, by ovšem bylo neúplné. V institutu odklonu jakožto alternativního řešení trestních věcí se totiž v mnohém odráží principy restorativní justice, které jsou tímto způsobem efektivně přenášeny do praxe. Dochází k aktivnějšímu zapojení pachatele i poškozeného, kterému je umožněno snazší dosažení jak materiální, tak morální satisfakce, pachatel je veden k opravdovému převzetí odpovědnosti za své činy a v neposlední řadě nedochází v případě pachatele k nadměrné stigmatizaci, která by ho mohla negativně ovlivnit do budoucna.

⁵⁷ FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GRIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 778 – 779.

⁵⁸ Odklony v trestním řízení se v zahraničních právních úpravách začaly objevovat již od konce 70. let 20. století, v České republice byl první moderní typ odklonu *stricto sensu* zaveden s účinností od 1. 1. 1994.

⁵⁹ ZUBEK, Jan. Odklony v trestním řízení a jejich současná i budoucí klasifikace. *Trestněprávní revue*. 2017, č. 3, s. 53.

Namísto pouhého potrestání je zde po vzoru obnovující justice kladen důraz zejména na výchovné působení na pachatele a na obnovení narušených vztahů.⁶⁰

Z výše uvedeného je zřejmé, že motivace pro zavedení odklonů do trestního řízení se různí, a z této skutečnosti tedy logicky vyplývají potíže s jednoznačnou charakteristikou institutu odklonu a jeho účelu. Ve své nejjobecnější formě mohou mít odklony podobu řízení, které lze pravomocně ukončit již v předsoudním stádiu a ve kterém nedojde k vyslovení viny, a tedy ani k uložení trestní sankce, ale také zkráceného řízení, v rámci kterého je před soudem vyslovena vina a uložen trest, avšak bez konání hlavního líčení.⁶¹ Jelínek uvádí, že v českém trestním systému řadíme mezi odklony v širším smyslu instituty podmíněného zastavení trestního stíhání, podmíněného odložení podání návrhu na potrestání, narovnání, řízení o schválení dohody o vině a trestu, odstoupení od trestního stíhání a trestního příkazu, kdy všechny tyto instituty jsou charakterizovány určitou odchylkou od standardního průběhu řízení v tom smyslu, že trestní řízení neproběhne v obvyklém schématu obžaloba – hlavní líčení – rozsudek. Zároveň však dodává, že pokud budeme odklon charakterizovat pouze tak, že v řízení nedojde k vyslovení viny a věc se vyřeší jiným způsobem (nejčastěji zastavením trestního stíhání), institut trestního příkazu mezi odklony řazen nebude.⁶² Z výše uvedeného lze shrnout, že pojem odklonu je mnohovýznamový a jeho pojetí záleží na tom, jaké podstatné atributy pro jeho charakteristiku zvolíme.

2.1.1. Znaky odklonu

Přestože se charakteristika jednotlivých druhů odklonu od sebe může v mnohém odlišovat, lze vymezit několik znaků, které jsou všem odklonům společné, a které tedy vystihují podstatu tohoto institutu jako celku. Mezi tyto znaky lze řadit následující:

- *Nenárokovost uplatnění*: alternativní řešení trestní věci ve formě odklonu není možné vynutit z iniciativy pouze jedné ze stran trestního řízení. Obviněný se může takového postupu dožadovat, pokud jej ovšem rozhodující orgán nebude považovat za optimální řešení, řízení proběhne standardním způsobem. Totéž platí i opačně, neboť odklon nemůže být aplikován bez souhlasu obviněného, a v některých případech též poškozeného. Pro odklony platí, že podmínky jejich využití jsou stanoveny relativně vágně, v každém

⁶⁰ ŠČERBA, Filip. Odklon jako sankční opatření. *Trestněprávní revue*. 2009, č. 2, s. 33 – 34.

⁶¹ ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: CODEX Bohemia, 1999, s. 184 – 185.

⁶² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 6. aktualizované vydání podle stavu k 1. 1. 2022. Praha: Leges, 2022, s. 792 – 794.

jednotlivém případě tedy rozhodující orgán posuzuje, zda je jejich uplatnění vhodné, a to i se zřetelem k postoji obviněného, resp. poškozeného.⁶³

- *Překážka věci rozsouzené*: pokud bude věc úspěšně skončena formou odklonu, vytváří tento výsledek překážku ne bis in idem. Jedná se o plnohodnotný druh trestního řízení, a nikoliv jen o postup sloužící k usnadnění či urychlení některé jeho fáze.⁶⁴
- *Aktivnější participace stran trestního řízení*: pro uplatnění odklonu se očekává větší aktivita zpravidla ze strany obviněného,⁶⁵ který nejenže s aplikací odklonu musí souhlasit, nýbrž by měl rovněž prokázat snahu o nápravu a urovnání vztahů s poškozeným, ochotu přijmout případná další sankční opatření, jakož i schopnost nahlédnout na své kriminální jednání.
- *Racionalizace trestního řízení*: jedním z hlavních impulsů pro zavedení odklonů do trestního řízení byla potřeba jeho zrychlení a zjednodušení, kdy zejména ve skutkově méně závažných a právně jednodušších případech je možno tímto způsobem zefektivnit alespoň jednu fázi trestního řízení (zpravidla dokazování). Na druhou stranu však nelze tento znak přeceňovat, neboť není vyloučeno, že v určitých případech bude potřeba do takového typu jednání investovat ještě větší množství prostředků a času, a to typicky při domlouvání podmínek náhrady škody obviněného s poškozeným.⁶⁶

Výše uvedené znaky vystihují podstatu odklonu jakožto specifického postupu rozhodování věci v trestním řízení, který se odlišuje od jeho klasického průběhu, přičemž za takovýchto podmínek lze v české právní úpravě pod tento institut řadit podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, narovnání, řízení o schválení dohody o vině a trestu, odstoupení od trestního stíhání a trestní příkaz. Pro vazník takto charakterizované odklony vymezuje jako *largo sensu* ve srovnání s odklony *stricto sensu*, u kterých nastupují další charakteristické znaky za účelem naplnění jejich specifických funkcí.

Pro odklony *stricto sensu* vyjma výše uvedených obecných znaků dále platí, že trestní řízení končí bez vyslovení viny a uložení trestu, což má zajistit minimalizaci stigmatizace obviněného. Přestože nenastupuje klasická trestní sankce, ukládané sankční opatření i přesto plní některé funkce trestu, jako např. funkci nápravnou. Pro odklony *stricto sensu* je charakteristický

⁶³ K nenárokovosti odklonu srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2014, sp. zn. 11 Tdo 1029/2014, dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/11-tdo-1029-2014>, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 11. 2005, sp. zn. 4 Tz 122/2005, dostupné z: <http://kraken.slv.cz/4Tz122/2005>

⁶⁴ PROVAZNÍK, Jan. Odklony v českém trestním řízení – úvahy před možnou rekonstrukcí. *Trestněprávní revue*. 2016, č. 4, s. 79 – 80.

⁶⁵ V případě trestního příkazu se bude jednat o procesní pasivitu ve formě nepodání odporu.

⁶⁶ Tamtéž, s. 80.

rovněž zvýšený důraz na potřeby poškozeného prostřednictvím aktivního jednání obviněného, jakož i uplatnitelnost odklonů pouze pro případy méně závažné trestné činnosti, což je posuzováno výší trestní sazby.⁶⁷ Do kategorie odklonů *stricto sensu* nelze dle výše uvedených znaků zařadit trestní příkaz ani dohodu o vině a trestu. K tomu autorka uvádí, že na institut odklonu bude v této práci nahlíženo ve smyslu *largo sensu*, tedy jako na procesní institut představující alternativu ke klasickému průběhu trestního řízení v jeho nejjobecnějším pojetí.

2.1.2. Odklony ve vztahu k základním principům trestního procesu

S ohledem na skutečnost, že institut odklonu je charakterizován jako procesní alternativa ke klasickému způsobu trestního řízení, je nasnadě, že jeho aplikace se může dostat do konfliktu s některými základními zásadami trestního procesu, kterými je již tradičně ovládán kontinentální systém trestního práva. V odborné literatuře se lze setkat s obavami, že odchýlením se od řádného průběhu trestního řízení může dojít k porušení zásady presumpce nevin, zásady materiální pravdy či zásady legality.⁶⁸ K tomu je nutno předně uvést, že vzhledem k zavádění alternativních procesních postupů do legislativ (nejen) evropských států se v druhé polovině 20. století tato problematika dostala do popředí rovněž na mezinárodní úrovni, a to mimo jiné za účelem zajištění, aby základní principy trestního procesu zůstaly navzdory alternativním řízením i nadále naplněny.⁶⁹

Jeden z nejvýznamnějších dokumentů týkající se problematiky odklonů představuje Doporučení Rady Evropy č. R (87) 18 o zjednodušení trestní spravedlnosti. V tomto dokumentu je poukázáno zejména na skutečnost, že v důsledku zvýšení počtu projednávaných případů méně závažné trestné činnosti dochází k nepřiměřeným průtahům, což může vyústit až v narušení legitimacy trestního práva. Jako řešení je navrhováno zejména využití principu oportunité v rámci trestního stíhání a zavedení zkrácených řízení u bagatelní kriminality, jakož i dalších forem zjednodušených řízení. To však pouze za předpokladu zajištění rovnosti před zákonem, možnosti domoci se projednání věci před soudem v klasickém trestním řízení a dostatečné individualizace přístupu ke každému obviněnému s ohledem na konkrétní okolnosti případu.⁷⁰

Na efektivní využívání procesních alternativ v minulosti apelovala rovněž Mezinárodní společnost pro trestní právo, a to v rámci XIII. kongresu konaného v roce 1984 v Káhiře. Za zásadní ve vztahu k základním principům trestního procesu Mezinárodní společnost pro trestní

⁶⁷ Tamtéž, s. 81 – 82.

⁶⁸ NOVOTNÝ, Oto. Je naše trestní právo procesní v krizi? *Trestní právo*. 2006, č. 7 – 8, s. 29.

⁶⁹ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2019, s. 69.

⁷⁰ Doporučení Rady Evropy č. R (87) 18 o zjednodušení trestní spravedlnosti [online]. 1987 [cit. 2022-10-25]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16804e19f8>; dále také TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2019, s. 72 – 74.

právo označila zejména nutnost propojení zásady rovnosti před zákonem (u bagatelní kriminality) se zásadou individualizace trestní sankce (u složité kriminality), nutnost souhlasu obviněného s alternativním procesním postupem a mimo jiné také založení překážky věci rozsouzené při úspěšné aplikaci alternativního řešení.⁷¹

Jeden z nejdůležitějších principů, jenž může být při aplikaci odklonu ohrožen, představuje princip presumpce nevinny. Tato zásada zakotvená v české právní úpravě na ústavněprávní úrovni v čl. 40 odst. 2 LZPS, resp. na mezinárodněprávní úrovni v čl. 6 odst. 2 EÚLP⁷² stanoví, že každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena. O odklonu (*stricto sensu*) je však rozhodováno v průběhu trestního řízení (a to i ze strany státního zástupce v rámci řízení přípravného) a obviněnému lze v rámci jeho aplikace uložit sankční opatření, aniž by byl vyhlášen odsuzující rozsudek soudu. Je tedy otázkou, zda obviněný může být nějakým způsobem postihován, aniž by byla právoplatně vyslovena jeho vina. V tomto případě lze kolizi s principem presumpce nevinny nejnázve předejít tím, že obviněný vysloví souhlas s aplikací odklonu a dobrovolně se podvolí ukládaným opatřením. K tomu je nutno uvést, že v důsledku souhlasu se obviněný rovněž vzdává svého práva na řádný trestní proces před nezávislým a nestranným soudem,⁷³ což je sice možné,⁷⁴ takový postup ovšem musí být podmíněn skutečně dobrovolným a neúčelovým souhlasem obviněného s ukládanými opatřeními, jakož i náležitým ověřením skutkového stavu, podpořeného doznáním obviněného.⁷⁵

Výše uvedené podmínky jsou v českém trestním právu dle názoru autorky splněny, neboť při aplikaci odklonu je vždy vyžadován souhlas obviněného včetně jeho doznání nebo prohlášení o tom, že skutek spáchal, a to za nutného splnění podmínky v podobě dostatečně objasněného skutkového stavu. Pokud je uložen podmíněný odklon a obviněný se ve zkušební době neosvědčí, v následujícím trestním řízení zůstává zachována presumpce nevinny v tom smyslu, že rozhodnutí o odklonu nikterak nemůže předjímat rozhodnutí o vině. Je-li trestní řízení formou (*stricto sensu*) odklonu naopak definitivně vyřízeno, pak takové rozhodnutí nemůže mít povahu odsuzujícího rozsudku a zásada presumpce nevinny tedy i v takovém případě zůstává zachována.⁷⁶

⁷¹ Tamtéž, s. 76 – 77.

⁷² Evropská úmluva o ochraně lidských práv [online]. Řím, 1950 [cit. 2022-10-25]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ces.pdf

⁷³ Právo zakotvené v čl. 40 odst. 1 LZPS, resp. v čl. 6 EÚLP.

⁷⁴ K dobrovolnému vzdání se některých záruk uvedených v čl. 6 odst. 1 EÚLP srov. rozsudek ESLP ve věci Deweer proti Belgii ze dne 27. 2. 1980, stížnost č. 6903/75, dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57469%22%7D>

⁷⁵ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 49 – 52.

⁷⁶ Tamtéž.

Za zásadní dále autorka považuje možný střet s vůdčí zásadou trestního procesu, tj. se zásadou legality, dle které státní zástupce musí stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud stíhání nebrání zákonná překážka. V protikladu k ní stojí zásada oportunity (účelnosti), jejímž projevem je mimo jiné právě institut odklonu. Dle Nezkusila přívrženci oportunity argumentují, že: „*prokurátorská rozhodovací pravomoc odpovídá požadavkům moderní trestní politiky a filosofie, zejména ideji shovívavosti a pragmatickým úvahám stojícím v protikladu k zastaralé absolutní teorii trestu. Naproti tomu obhájci principu legality jsou přesvědčení, že obligatorní stíhání je nejlepším prostředkem, jak zabránit možnému zneužití pravomoci úředních osob, a je proto nejúčinnější zárukou rovnosti občanů před zákonem.*“⁷⁷

Je pravdou, že v českém trestním procesu se postupným zaváděním různých druhů alternativních procesních řešení stále více uplatňuje zásada oportunity, to ovšem neznamená, že zásada legality je překonána nebo že ztratila na významu, ba právě naopak. Na oba principy je spíše než jako na protiklady nutno nahlížet jako na navzájem se doplňující prvky, kterými lze korigovat nepříznivé účinky trestního práva. V klasickém rámci trestního řízení proto zásada oportunity poskytuje prostor k posouzení, zda v tom kterém případě existuje veřejný zájem na uskutečnění trestního procesu před soudem, či zda může být materiální smysl trestního nároku naplněn jiným způsobem.⁷⁸ Tím je zabráněno mechanické aplikaci trestního práva za současného naplnění spravedlnosti, jakož i rovnosti před zákonem.

2.2. Instituty řazené mezi odklony

Dle výše uvedené charakteristiky můžeme za odklon v českém trestním procesu považovat celkem šest institutů, a to vyjma dohody o vině a trestu dále podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, narovnání, trestní příkaz a odstoupení od trestního stíhání v případě mladistvých. V následujících podkapitolách autorka jednotlivé odklony stručně rozebere a uvede jejich základní charakteristiku de lege lata.

2.2.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání

Institut podmíněného zastavení trestního stíhání byl do trestního řádu zakotvenou novelou č. 292/1993 Sb.⁷⁹ s účinností od 1. 1. 1994 a stal se tak prvním odklonem stricto sensu zakotveným do českého trestního procesu. Podstata tohoto institutu tkví v tom, že dochází k dočasnému upuštění od trestního stíhání a v rámci předem stanovené zkušební doby je sledováno, zda

⁷⁷ NEZKUSIL, Jiří. K uplatnění principu oportunity v trestním právu. *Trestní právo*. 2009, č. 5, s. 10.

⁷⁸ PIPEK, Jiří. Formální pojetí trestného činu a princip oportunity. *Trestněprávní revue*. 2004, č. 11, s. 317.

⁷⁹ Zákon č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 21/1992 Sb., o bankách a zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích.

obviněný vede řádný život. Pokud tomu tak není, lze rozhodnout o pokračování v trestním stíhání, přičemž trestní proces je nadále veden standardním způsobem. Pokud naopak obviněný v rámci zkušební doby prokáže, že vede řádný život a vyhoví všem uloženým povinnostem, dojde k vydání rozhodnutí, že se osvědčil a zastavení trestního stíhání se tím stane definitivní.⁸⁰ Tento odklon, upravený v trestním řádu v ustanoveních § 307 a § 308, se v rámci aplikační praxe poměrně osvědčil a v současné době se jedná o jeden z nejvyužívanějších institutů z této kategorie. Lze jej přitom využít jak v řízení před soudem, tak v rámci řízení přípravného, kde o jeho užití rozhoduje státní zástupce.⁸¹

Pro využití tohoto odklonu musí být obligatorně splněno několik podmínek, které jsou uvedeny v § 307 odst. 1 trestního řádu. Jedná se o následující:

- 1) v řízení jde o přečin,
- 2) obviněný s podmíněným zastavením trestního stíhání souhlasí,
- 3) obviněný se k činu doznal,
- 4) obviněný nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil, nebo s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě,⁸²
- 5) obviněný vydal bezdůvodné obohacení činem získané, nebo s poškozeným o jeho vydání uzavřel dohodu, anebo učinil jiná vhodná opatření k jeho vydání,
- 6) vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující.

Novelou trestního řádu č. 193/2012 Sb.⁸³ s účinností od 1. 9. 2012 došlo k podstatné změně právní úpravy tím, že byly přidány dvě zvláštní varianty odklonu, které se uplatní pouze za stanovených kvalifikovaných okolností a jejichž společná charakteristika tkví v dobrovolném převzetí dalšího závazku sankční povahy ze strany obviněného. Těmito okolnostmi jsou povaha a závažnost trestného činu, okolnosti jeho spáchání, anebo poměry obviněného, přičemž je-li to dle rozhodujícího orgánů odůvodněné, lze o podmíněném zastavení trestního stíhání s přihlédnutím

⁸⁰ ZEMAN, Petr a kol. *Zkrácené formy trestního řízení – možnosti a limity*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013, s. 53.

⁸¹ ŠÁMAL, Pavel, ŘÍHA, Jiří a STRYA, Jan. Odklony v justiční praxi – 2. část. *Trestněprávní revue*. 2019, č. 10, s. 202.

⁸² Takovým jiným opatřením učiněným k náhradě škody může být např. složení finančních prostředků ve prospěch poškozeného do úschovy soudu – srov. usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 23. 5. 1994, sp. zn. 3 To 380/94, dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/4/5102/1/2/rozhodnuti-rt-c-3-to-380-94-podminene-zastaveni-trestniho-stihani-a-jine-potrebne-opatreni-k-nahrade-skody>

⁸³ Zákon č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

k těmto okolnostem rozhodnout (za předpokladu kumulativního splnění podmínek uvedených v § 307 odst. 1 trestního řádu) pouze v případě, že:

- 7) obviněný se zaváže, že se během zkušební doby zdrží určité činnosti, která může spočívat i v držení a chovu zvířat a péči o ně, pokud se v souvislosti s ní dopustil přečinu, nebo
- 8) obviněný složí na účet soudu, případně státního zastupitelství peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního předpisu, a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti trestného činu.⁸⁴

Motivací pro zavedení těchto dalších podmínek byla snaha o rozšíření využití odklonu v praxi, neboť jeho aplikace byla do té doby ze strany orgánů činných v trestním řízení častokrát vnímána jako nepřiměřeně mírné řešení. Po jejich zakotvení začal být institut ve větší míře využíván typicky například u trestných činů v dopravě, kdy závazek zdržení se určité činnosti po dobu zkušební doby, v tomto případě tedy řízení všech motorových vozidel, poskytnul účinný nástroj působící obviněnému obdobnou újmu jako trest zákazu činnosti.⁸⁵

Specifikum institutu podmíněného zastavení trestního stíhání představuje skutečnost, že jeho aplikace není nutně podmíněna souhlasem poškozeného. To je některými odborníky považováno za nedostatek, neboť v důsledku toho lze fakticky docílit zastavení trestního stíhání, aniž by došlo k jakékoliv interakci obviněného s poškozeným, což způsobuje nesoulad se základními principy restorativní justice.⁸⁶ Tento názor však autorka nesdílí, a to z několika důvodů. V prvé řadě je nutné zmínit, že poškozený má proti tomuto odklonu obranný prostředek v podobě stížnosti, kterým může jeho aplikaci případně zvrátit. Obecně pak lze říci, že pozice poškozeného je výrazně ulehčena co do faktického získání náhrady škody, neboť vyrovnání se s poškozeným představuje jednu ze základních podmínek pro aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání. Je pravdou, že ke schválení tohoto institutu může postačovat i pouhá dohoda o náhradě škody, to už nicméně vyžaduje aktivní participaci a spolupráci ze strany obviněného i poškozeného, přičemž plnění takové dohody je kontrolováno v rámci zkušební doby a bez jejího splnění nemůže dojít k definitivnímu zastavení trestního stíhání.⁸⁷ Dle názoru autorky tak podmíněné zastavení trestního stíhání není v rozporu se zásadami obnovující justice, naopak se jedná o institut, který je pro poškozeného značně výhodný, neboť je tím výrazně zvýšena jeho šance na faktickou náhradu škody.

⁸⁴ Srov. § 307 odst. 2, 5 trestního řádu.

⁸⁵ ZŮBEK, Jan. Kvalifikované (zprůsněné) podmínky u podmíněného zastavení trestního stíhání. *Bulletin advokacie*. 2016, č. 5, s. 15.

⁸⁶ TIBITANZLOVÁ, Alena. Podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání v novém trestním řádu – recentní úvahy zákonodárce a návrhy de lege ferenda, 1. část. *Bulletin advokacie*. 2019, č. 7 – 8, s. 55.

⁸⁷ Srov. § 307 odst. 6 trestního řádu.

Dle ustanovení § 307 odst. 4 trestního řádu se v rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání stanoví zkušební doba na šest měsíců až dva roky, v případě zpřísněných podmínek na šest měsíců až pět let, a tato počíná běžet právní mocí tohoto rozhodnutí. V rámci zkušební doby je obviněný povinen zejména žít řádným životem, nahradit škodu či vydat bezdůvodné obohacení, dodržovat uložená přiměřená omezení a povinnosti či se podrobit uloženému dohledu. Pokud se obviněný zavázal k zdržení se určité činnosti, je samozřejmě jeho povinností tomuto závazku dostát, přičemž v rozhodnutí musí být jasně a určitě stanoveno, jakou konkrétní činnost a na jak dlouhou dobu se obviněný zdržuje vykonávat.⁸⁸ Stejně tak v případě závazku složit finanční prostředky určené na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti je nutné výši těchto finančních prostředků v rozhodnutí konkrétně specifikovat, přičemž se musí jednat o stejnou (případně nižší) částku, jakou již obviněný složil na účet soudu či státního zastupitelství. V opačném případě by totiž nešlo o dobrovolné převzetí závazku ze strany obviněného.⁸⁹

Pokud obviněný nesplní některou z výše uvedených podmínek, je možné – a to případně již během zkušební doby – rozhodnout o tom, že v trestním stíhání se pokračuje. V případě, že by se jednalo o méně závažné porušení uložených podmínek, nabízí trestní řád možnost ponechat výjimečně vzhledem k okolnostem a osobě obviněného podmíněné zastavení trestního stíhání v platnosti a prodloužit zkušební dobu až o dva roky na maximální celkovou dobu v trvání pěti let, přičemž novelou trestního řádu č. 220/2021 Sb.⁹⁰ bylo ustanovení § 308 odst. 3 doplněno o další možnosti v podobě dodatečného stanovení dohledu či uložení dosud neuložených přiměřených omezení a povinností.⁹¹ Pokud naopak obviněný v průběhu zkušební doby vedl řádný život a vyhověl všem uloženým podmínkám, rozhodne orgán, který trestní stíhání podmíněně zastavil, že se obviněný osvědčil. K tomu je nutno dodat, že pokud není o osvědčení rozhodnuto do jednoho roku od uplynutí zkušební doby, aniž by na tom měl obviněný vinu, nastává zákonná fikce a na obviněného se hledí, jako by se osvědčil. V obou případech každopádně nastávají účinky zastavení trestního stíhání a řízení je tak za současného vzniku překážky věci rozsouzené definitivně ukončeno.

⁸⁸ K tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2015, sp. zn. 4 Tdo 6/2015, dostupné z: <https://sbirka.n soud.cz/sbirka/7242/>

⁸⁹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 79.

⁹⁰ Zákon č. 220/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

⁹¹ Srov. § 308 odst. 3 trestního řádu.

2.2.2. Odklony uplatňované v rámci zkráceného přípravného řízení

K výrazné modifikaci trestního řízení došlo novelou č. 265/2001 Sb.,⁹² která s účinností od 1. 1. 2002 zakotvila do trestního řádu pro případy typově méně závažné trestné činnosti tzv. zkrácené přípravné řízení. Možnost vyřešit věc formou odklonu však byla do zkráceného přípravného řízení implementována až o několik let později, a to novelou č. 283/2004 Sb.,⁹³ kterou bylo státnímu zástupci umožněno rozhodnout o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání, nebo o odložení věci, bylo-li schváleno narovnání.⁹⁴

Ačkoliv se v případě institutu podmíněného odložení podání návrhu na potrestání⁹⁵ jedná o protějšek institutu podmíněného zastavení trestního stíhání, kdy jediný rozdíl spočívá v jejich využití v rámci odlišných typů trestního řízení, úprava těchto dvou odklonů se zprvu poměrně zásadně lišila. Podmínky pro využití odklonu v rámci zkráceného přípravného řízení byly nastaveny úžeji, čímž byla využitelnost odklonu v praxi značně omezená a byly tak vytvářeny neopodstatněné rozdíly. Jako příklad lze uvést nemožnost vyrovnat se s poškozeným prostřednictvím dohody o náhradě škody či prostřednictvím učinění jiných opatření k její náhradě, kdy tak jedinou možností představovala přímá a okamžitá náhrada škody, což si ne všichni podezřelí mohli dovolit. Tyto iracionální odchylky byly nicméně z právní úpravy postupně odstraňovány⁹⁶ a v současné době je možné konstatovat, že právní úprava obou institutů je až na rozdíly, které plynou z podstaty jejich využití v různých typech trestního řízení, v podstatě identická.⁹⁷

Takový rozdíl představuje například okruh trestných činů, u kterých je možné oba typy odklonů aplikovat. Zatímco u podmíněného zastavení trestního stíhání se stanoví, že se musí jednat o přečin, v případě podmíněného odložení podání návrhu na potrestání se okruh deliktů odvíjí od toho, o jakých činech lze konat zkrácené přípravné řízení. Podmínečně odložit návrh na potrestání lze tak v souladu s § 179a odst. 1 trestního řádu v případě trestných činů, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a u kterých zákon stanoví trestní sazbu s horní hranicí do

⁹² Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

⁹³ Zákon č. 283/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

⁹⁴ ŠČERBA, Filip. K odklonům uplatňovaným ve zkráceném přípravném řízení. *Bulletin advokacie*. 2006, č. 5, s. 22.

⁹⁵ V trestním řádu zakotven v ustanoveních § 179g – 179i.

⁹⁶ Právní úprava podmíněného odložení podání návrhu na potrestání týkající se náhrady škody byla s právní úpravou podmíněného zastavení trestního stíhání sjednocena zákonem č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony; k dalšímu sjednocení pak došlo novelou č. 193/2012 Sb.

⁹⁷ ZEMAN, Petr a kol. *Zkrácené formy trestního řízení – možnosti a limity*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013, s. 56.

pěti let. Další odlišnost spočívá ve skutečnosti, že veškerá rozhodnutí činí státní zástupce, neboť tento typ odklonu lze využít pouze v rámci přípravného řízení a nikoli v řízení před soudem. Z podstaty zkráceného přípravného řízení dále plyne, že pachatel bude vždy v postavení podezřelého, a to vzhledem k tomu, že případné trestní stíhání se zahajuje až doručením návrhu na potrestání soudu.

Specifika plynou rovněž ze způsobu, jakým je tento odklon ukončován. V případě, že se podezřelý v rámci zkušební doby neosvědčí, rozhodne státní zástupce o pokračování ve zkráceném přípravném řízení, což ve většině případů povede k podání návrhu na potrestání soudu a tím k zahájení trestního stíhání. Pokud naopak státní zástupce rozhodne o osvědčení podezřelého (případně nastane-li fikce osvědčení), vznikne v důsledku této skutečnosti překážka rei iudicatae a trestní stíhání proti téže osobě a pro týž skutek tedy již nebude možné v souladu s § 11a odst. 1 písm. b) trestního řádu zahájit.⁹⁸ Ve zbytku právní úpravy autorka odkazuje na podkapitulu výše o podmíněném zastavení trestního stíhání, neboť podmínky využití obou odklonů jsou vyjma uvedených rozdílů zcela totožné.

Právní úprava dalšího odklonu využitelného v rámci zkráceného přípravného řízení je poměrně strohá, když ustanovení § 179c odst. 2 písm. g) trestního řádu stanoví, že státní zástupce věc odloží, rozhodl-li o schválení narovnání, přičemž použije obdobně ustanovení § 309 a násl. Institut narovnání tak pro případ tohoto typu trestního řízení nemá žádnou zvláštní úpravu a je zde plně odkazováno na právní úpravu narovnání v řízení standardním, a to za zachování specifík zkráceného přípravného řízení, jako je například okruh trestných činů, u nichž je možné narovnání aplikovat.⁹⁹ I v tomto případě tak autorka ve zbytku právní úpravy odkazuje na podkapitulu věnující se institutu narovnání.

2.2.3. Narovnání

V pořadí dalším odklonem stricto sensu zakotveným do českého trestního procesu se novelou trestního řádu č. 152/1995 Sb.¹⁰⁰ s účinností od 1. 9. 1995 stal institut narovnání. Obecně lze říci, že se jedná o typ odklonu, který nejlépe reflektuje principy a zásady restorativní justice, neboť jeho podstatou je dohoda obviněného s poškozeným, která má přispět k urovnání konfliktu jak po stránce materiální, tak po stránce morálního zadostiučinění. Z toho plyne, že narovnání je

⁹⁸ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 104 – 108.

⁹⁹ ŠČERBA, Filip. K odklonům uplatňovaným ve zkráceném přípravném řízení. *Bulletin advokacie*. 2006, č. 5, s. 24.

¹⁰⁰ Zákon č. 152/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon České národní rady č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, a zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

možné využít pouze u takové trestné činnosti, kde figuruje subjekt poškozeného ve smyslu § 43 odst. 1 trestního řádu,¹⁰¹ přičemž v takovém případě bude typicky využita mediační činnost za účelem jednání o možných podmínkách narovnání mezi obviněným a poškozeným. Je-li toto jednání úspěšně završeno dohodou mezi oběma stranami, dochází k jejímu předložení soudu, resp. v přípravném řízení státnímu zástupci, který ji za předpokladu splnění všech zákonných podmínek schválí, s čímž jsou spojeny procesní důsledky v podobě zastavení trestního stíhání a vytvoření překážky rei iudicatae.¹⁰²

V této skutečnosti přitom tkví zásadní rozdíl oproti institutu podmíněného zastavení trestního stíhání, neboť k definitivnímu zastavení trestního stíhání dochází již samotným schválením narovnání a zkušební doba se zde neuplatní. Je však nutné dodat, že ve srovnání s ostatními odklony, a to zejména s podmíněným zastavením trestního stíhání, představuje narovnání marginální institut, ke kterému je v praxi přistupováno jen velmi sporadicky, a to zejména z důvodu značné administrativní i časové náročnosti spojené s jeho aplikací.¹⁰³

Pro to, aby narovnání mohlo být schváleno, musí být kumulativně splněny následující podmínky zakotvené v § 309 odst. 1 trestního řádu:

- 1) v řízení jde o přečin,
- 2) jak obviněný, tak poškozený se schválením narovnání souhlasí,
- 3) obviněný prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho prohlášení bylo učiněno svobodně, vážně a určitě,
- 4) obviněný uhradí poškozenému způsobenou škodu nebo učiní potřebné úkony k její úhradě, případně jinak odčiní vzniklou újmu,
- 5) obviněný vydá bezdůvodné obohacení nebo učiní jiná vhodná opatření k jeho vydání,
- 6) obviněný složí na účet soudu nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou státní na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního předpisu, a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu a
- 7) rozhodující orgán považuje takový způsob vyřízení věci za dostačující vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu, k míře, jakou byl přečinem dotčen veřejný zájem, k osobě obviněného a jeho osobním a majetkovým poměrům.

¹⁰¹ TIBITANZLOVÁ, Alena. Podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání v novém trestním řádu – recentní úvahy zákonodárce a návrhy de lege ferenda, 2. část. *Bulletin advokacie*. 2019, č. 9, s. 48; k nemožnosti schválit narovnání v případech, kdy nebyla trestným činem způsobena škoda a v řízení tak nefiguruje osoba poškozeného, srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 2003, sp. zn. 4 Tz 156/2003, dostupné z: <http://kraken.slv.cz/4Tz156/2003>

¹⁰² ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 87.

¹⁰³ ŠČERBA, Filip. Lze dosáhnout častějšího využívání odklonů v přípravném řízení? In: GRŮVNA, Tomáš (ed.). *Pocita Pavlu Šámalovi k 65. narozeninám*. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 282, 290.

Z povahy výše uvedených zákonných podmínek lze vyvodit výrazný mediační charakter institutu narovnání, neboť s jeho aplikací se na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání pojí souhlas poškozeného a obviněný je povinen činit aktivní kroky k dosažení jeho finanční a případně i morální satisfakce. S touto snahou o vzájemné osobní vyrovnání mezi obviněným a poškozeným souvisí ustanovení § 310a trestního řádu, dle kterého práva poškozeného v řízení o narovnání nepřísluší tomu, na koho pouze přešel nárok na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení. To je zcela logické, neboť v opačném případě by se zcela vytratil smysl narovnání jakožto institutu, který si klade za cíl urovnání vztahů mezi přímo dotčenými stranami konfliktu.¹⁰⁴

Co do vyrovnání se s poškozeným dává zákonná úprava obviněnému poměrně široké pole působnosti. Základní možností představuje přímá náhrada škody, případně vydání bezdůvodného obohacení. Druhou možností je učinění potřebných úkonů k její úhradě, resp. učinění jiných vhodných opatření k vydání bezdůvodného obohacení, kdy takový úkon může spočívat například v nahlášení vzniku pojistné události pojišťovně. Není vyloučena ani dohoda o budoucí náhradě škody, ta by však měla být nějakým způsobem zajištěna vzhledem k tomu, že samotné rozhodnutí o schválení narovnání není exekučním titulem a poškozený by se tak jejího splnění po pravomocném skončení trestního řízení v případě nedobrovolného plnění ze strany obviněného dožadoval jen stěží. Konečně jiné odčinění újmy může spočívat například v omluvě či jiné formě osobní satisfakce pro poškozeného, kdy půjde zejména o případy, ve kterých nevznikla majetková škoda, tedy například u trestných činů pomluvy či křivého obvinění.¹⁰⁵

Jako problematická se v praxi jeví podmínka složení peněžité částky na pomoc obětem trestné činnosti, která má představovat jakousi reparaci dotčeného veřejného zájmu. Výši této finanční částky totiž určuje sám obviněný bez jakéhokoliv zákonného vodítka ve vztahu k tomu, jakou částku bude rozhodující orgán v tom kterém případě považovat za přiměřenou, a tedy pro účely schválení narovnání za dostatečnou. Soud či státní zástupce přitom nemá oprávnění direktivně výši takové peněžní částky určit či o ní s obviněným smlouvat. Dle Tibitanzlové však není vyloučena formální či neformální komunikace stran, v rámci které může rozhodující orgán obviněnému své stanovisko k této otázce naznačit a usnadnit tak stanovení výše peněžité částky.¹⁰⁶ Tuto tezi podporuje i Memorandum o součinnosti uzavřené dne 7. 12. 2018 mezi Nejvyšším

¹⁰⁴ ZŮBEK, Jan. Úvaha k institutu narovnání a jeho budoucnosti. *Trestněprávní revue*. 2015, č. 1, s 2; k subjektu poškozeného v řízení o narovnání dále srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2007, sp. zn. 4 Tz 63/2007, dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/4-tz-63-2007>

¹⁰⁵ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 89 – 90.

¹⁰⁶ TIBITANZLOVÁ, Alena. Podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání v novém trestním řádu – recentní úvahy zákonodárce a návrhy de lege ferenda, 2. část. *Bulletin advokacie*. 2019, č. 9, s. 50.

státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou, kde se mimo jiné uvádí, že: „je potřeba podpořit komunikaci mezi státním zástupcem a obhájcem, a to hlavně z toho důvodu, aby docházelo častěji k využívání odklonů v trestním řízení“,¹⁰⁷ což lze jistě vztáhnout i na komunikaci ohledně určení výše peněžité částky skládané na pomoc obětem trestné činnosti.

Navzdory tomu však aplikace této podmínky stále činí v praxi problémy, a proto lze de lege ferenda navrhnout zákonné zakotvení alespoň minimální požadované částky či jiné určení hranic příslušných finančních částek. Dle autorky by bylo možné uvažovat rovněž o úplném zrušení této podmínky pro účely narovnání, a to s ohledem na skutečnost, že trestná činnost řešená narovnáním již ze své podstaty zpravidla do veřejného zájmu příliš nezasahuje a primární pozornost se zde soustředí na urovnání konfliktu přímo mezi obviněným a poškozeným.

Proces schvalování dohody o narovnání je ve srovnání s institutem podmíněného zastavení trestního stíhání o poznání složitější a formalizovanější. Rozhodující orgán je povinen před vydáním rozhodnutí vyslechnout obviněného i poškozeného ke způsobu a okolnostem uzavření dohody a je zejména povinen postavit najisto, že obě strany s jejím schválením souhlasí. Specificky obviněného musí vyslechnout rovněž k tomu, zda rozumí obsahu obvinění, zda mu jsou známy důsledky schválení narovnání a tento v rámci výsledku musí prohlásit, že spáchal skutek, pro který je stíhán. Zdůrazněna je poučovací povinnost obou stran před započítáním výsledku.¹⁰⁸ Pokud rozhodující orgán shledá, že veškeré zákonné podmínky byly splněny, vydá rozhodnutí o schválení narovnání, jehož formální požadavky jsou stanoveny v § 311 trestního řádu a jehož nezbytnou součástí představuje výrok o zastavení trestního stíhání, čímž dochází k definitivnímu vyřízení věci. Takové rozhodnutí je následně evidováno v Rejstříku trestů jako jiná významná skutečnost pro trestní řízení.¹⁰⁹ V opačném případě se pokračuje ve standardním trestním řízení, přičemž za zásadní lze označit okolnost, že prohlášení obviněného o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, nemůže být dle § 314 trestního řádu v dalším řízení použito jako důkaz.

2.2.4. Trestní příkaz

Zrychlení a zefektivnění trestního procesu představuje jednu z hlavních funkcí institutu odklonu a je základním důvodem, proč byly odklony do tuzemského právního řádu zavedeny. Trestní příkaz přitom ztělesňuje právě a zejména tuto funkci, neboť se jedná o institut, kterým je

¹⁰⁷ Článek první, bod 1/i Memoranda o součinnosti mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou [online]. Praha, 7. 12. 2018 [cit. 2022-10-26]. dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/MEMORANDUM_NSZ_CAK.pdf

¹⁰⁸ Srov. § 310 trestního řádu.

¹⁰⁹ Srov. § 313 trestního řádu a § 2 odst. 1 zákona č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů.

samosoudci¹¹⁰ dána možnost rozhodnout trestní věc bez projednání věci v hlavním líčení, tj. bez jednání, dokazování a slyšení stran, pouze na základě obsahu spisového materiálu. Trestní příkaz tedy lze vydat pouze v řízení před soudem na základě podané obžaloby či návrhu na potrestání, a to jen v případě, že skutkový stav je spolehlivě prokázán opatřenými důkazy. Pokud následně zainteresované subjekty neprojeví s tímto způsobem meritorního řešení věci nesouhlas, nabude trestní příkaz právní moci a tento se svou povahou bude rovnat odsuzujícímu rozsudku.¹¹¹

O povaze trestního příkazu a jeho zákonnosti vůbec panují rozepře, neboť při jeho aplikaci proti sobě stojí některé zásady spravedlivého procesu, a to zejména požadavek na rychlé vyřízení trestního řízení (se kterým se pojí zájem na včasnosti potrestání pachatele) vůči zásadě ústnosti, bezprostřednosti či zásadě veřejnosti.¹¹² I z tohoto důvodu lze vývoj institutu označit za poněkud turbulentní, neboť trestní příkaz byl nejprve novelou trestního řádu s účinností od 1. 1. 1970 zakotven do tuzemského právního řádu, aby byl dvacet let nato zrušen a označen za protiprávní institut popírající práva obviněného na obhajobu. Zákonem č. 292/1993 Sb. byl nicméně do trestního řádu opětovně zaveden s konstatováním, že jeho aplikací nejsou práva obviněného na obhajobu nikterak porušována, neboť obviněný má vždy možnost dosáhnout svým proaktivním přístupem řádného projednání věci před soudem,¹¹³ což jako konformní s ústavním pořádkem nakonec potvrdil Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 10. 12. 2009, sp. zn. III. ÚS 39/09.¹¹⁴

V současné době je institut trestního příkazu upraven v ustanovení § 314e – 314g trestního řádu a představuje hojně využívaný odklon, kterým je dle statistických údajů z posledních let vyřizována přibližně polovina případů z celkového nápadu trestních věcí.¹¹⁵

Vzhledem k tomu, že samosoudce může k vydání trestního příkazu přistoupit ihned po obdržení obžaloby či návrhu na potrestání, a to pouze na základě informací obsažených ve spise, zákon restriktivně stanoví, že v takovém případě musí být skutkový stav spolehlivě prokázán

¹¹⁰ Dle §314a odst. 1 trestního řádu koná samosoudce řízení o trestných činech, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let.

¹¹¹ ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 41 – 42.

¹¹² JAMBOROVÁ, Lenka. Perspektivy dalšího využívání trestního příkazu jako tradiční procesní alternativy. In: *Dny práva 2012 – Days of Law 2012, Část VII. - Trestněprávní a procesní alternativy v trestním právu individuálním a kolektivním*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 1464.

¹¹³ VANTUCH, Pavel. Trestní příkaz, podmínky pro jeho vydání a možnosti obhajoby. *Trestní právo*. 2013, č. 7 – 8, s. 4 – 5.

¹¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 2019, sp. zn. III. ÚS 39/09, dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=64545&pos=1&cnt=1&typ=result>

¹¹⁵ Dle údajů z let 2012 – 2018, srov. Rostoucí podíl ukládaných peněžitých trestů je dílčím úspěchem, musíme se zaměřit také na odklony v trestním řízení; nejsme spokojeni především s tím, jak pomalu se prosazuje dohoda o vině a trestu. *Nejvyšší soud* [online]. 2019 [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/Proverejnostamedia~TiskovezpravyNejvyššiosoudu~Rostouci_podil_udelovanych_penezitych_trestu_je_dilcim_uspechem_musime_se_zamerit_take_na_odklony_v_trestnim_rizeni_nejsme_spokojeni_predevsim_s_tim_jak_pomalu_se_prosazuje_dohoda_o_vine_a_trestu~?openDocument&lng=CZ

opatřenými důkazy. Z podstaty trestního příkazu přitom vyplývá, že jej lze využít zejména u skutkově a právně méně složitých věcí, což může činit problémy, neboť právě v těchto případech je dokazování v rámci přípravného řízení mnohdy omezeno na minimum. Dle Vantucha dokonce z tohoto důvodu nemůže být ve standardním přípravném řízení prakticky nikdy, tím méně pak v jeho zkrácené formě, skutkový stav spolehlivě prokázán,¹¹⁶ což je zesilováno skutečností, že aplikace trestního příkazu není podmíněna doznáním obviněného. V takových případech bude vždy záležet výhradně na hodnocení samosoudce, zda důkazy opatřené ve spise posoudí jako dostatečně přesvědčivý a spolehlivý podklad pro vydání rozhodnutí bez nařízení jednání.¹¹⁷ Odlišné výpovědi zainteresovaných subjektů či popírání viny ze strany obviněného by přitom dle názoru autorky měly být ve většině případů signálem pro podrobnější přezkoumání důkazního stavu, jakož i pro konfrontaci s těmito důkazy v rámci hlavního líčení.¹¹⁸

Ustanovení § 314e odst. 2 trestního řádu stanoví taxativní výčet trestů, které lze trestním příkazem uložit, přičemž je nutné především zdůraznit, že ve výčtu absentuje nepodmíněný trest odnětí svobody.¹¹⁹ Trestním příkazem lze uložit podmíněný trest odnětí svobody a trest domácího vězení do jednoho roku, dále trest zákazu činnosti, trest zákazu držení a chovu zvířat, trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a trest zákazu pobytu do pěti let, trest vyhoštění do pěti let, trest obecně prospěšných prací, trest propadnutí věci a peněžité trest. Novelou trestního řádu č. 333/2020 Sb.¹²⁰ pak byla s účinností od 1. 10. 2020 do trestního řádu zakotvena možnost (podmíněně) upustit trestním příkazem od potrestání či upustit od uložení souhrnného trestu, a to i v případě předchozího uložení trestu rozsudkem. Trestní příkaz naopak nelze vydat v případě, že řízení je vedeno proti osobě s omezenou svéprávností, jestliže má být rozhodováno o ochranném opatření, nebo pokud má být uložen souhrnný či společný trest za situace, kdy předchozí trest byl uložen rozsudkem. Je tomu tak proto, že v takových případech by měly být blíže zkoumány okolnosti pro vydání rozhodnutí, přičemž v prvních dvou případech se

¹¹⁶ VANTUCH, Pavel. Trestní příkaz, podmínky pro jeho vydání a možnosti obhajoby. *Trestní právo*. 2013, č. 7 – 8, s. 6 – 7.

¹¹⁷ ZŮBEK, Jan. Trestní příkaz vydaný bez ohledu na zjištěný skutkový stav. In: *Dny práva 2012 – Days of Law 2012, Část VII. - Trestněprávní a procesní alternativy v trestním právu individuálním a kolektivním*. Brno: Masarykova univerzita, 2013 s. 1631.

¹¹⁸ Kritérium spolehlivě prokázání skutkového stavu u různých druhů trestné činnosti bylo opakovaně předmětem rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu, srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2001, sp. zn. 5 Tz 74/2001, dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/5-tz-74-2001> nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 5. 2001, sp. zn. 4 Tz 86/2001, dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/4-tz-86-2001>

¹¹⁹ To ovšem až od novelizace trestního řádu zákonem č. 265/2001 Sb., kterým byla zrušena možnost v rámci trestního příkazu uložit nepodmíněný trest odnětí svobody do jednoho roku.

¹²⁰ Zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

bude jednat zejména o nutnost posouzení psychického stavu obviněného pro účely ukládání trestu.¹²¹

Vydaný trestní příkaz se doručuje obviněnému, obhájci, má-li jej obviněný, státnímu zástupci a poškozenému, který uplatnil nárok na náhradu škody, nemajetkovou újmu, nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Obviněnému musí být doručen do vlastních rukou a tímto doručením nastávají účinky spojené s vyhlášením rozsudku, přičemž však podáním opravného prostředku v podobě odporu dojde ke zrušení trestního příkazu ex lege a nařízení hlavního líčení ve věci.

K podání odporu je oprávněn obviněný, osoby, které mohou podat v jeho prospěch odvolání a státní zástupce, kdy tak musí učinit u soudu, který trestní příkaz vydal, do osmi dnů od jeho doručení. V opačném případě se strany dobrovolně vzdávají práva na projednání věci v hlavním líčení a trestní příkaz se tím stane pravomocným a vykonatelným, o čemž musí být v trestním příkaze vždy poučeny. Záleží tak na aktivním jednání obviněného, zda v jeho trestní věci proběhne standardní řízení před soudem, či zda přijme vinu a trest tak, jak byly vysloveny v trestním příkazu. S tím se ovšem pojí zásadní skutečnost, a sice že pokud je trestní příkaz zrušen, pak samosoudce není v rámci následného hlavního líčení vázán právní kvalifikací ani druhem a výměrou dříve uloženého trestu.¹²² Dle Vantucha je toto ustanovení přinejmenším problematické, neboť možná změna k horšímu častokrát ponechá obviněného na pochybách, zda odpor podat, i když je přesvědčen o své nevině či nepřiměřeně přísném trestu, což je stav, který zákonodárcem dozajista zamýšlen nebyl.¹²³ Z tohoto důvodu by bylo de lege ferenda záhodno uvažovat o zavedení zákazu reformace in peius ve vztahu k výroku o trestu v trestním příkazu tak, aby obviněný nebyl v podání odporu limitován obavou o možné zhoršení své situace.

2.2.5. Odstoupení od trestního stíhání

Specifikum institutu odstoupení od trestního stíhání spočívá ve srovnání s výše uvedenými odklony v tom, že se uplatní jen pro určitou skupinu osob, a sice skupinu mladistvých pachatelů, a při jeho aplikaci se tak v plné míře uplatní principy soudnictví ve věcech mládeže uvedené v ZSVM.¹²⁴ ZSVM nicméně umožňuje využít i dalších alternativních postupů, které jsou

¹²¹ JAMBOROVÁ, Lenka. Perspektivy dalšího využívání trestního příkazu jako tradiční procesní alternativy. In: Dny práva 2012 – Days of Law 2012, Část VII. - Trestněprávní a procesní alternativy v trestním právu individuálním a kolektivním. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 1466.

¹²² Ústavní soud ve svém nálezu výslovně potvrdil, že soud může po provedeném dokazování dospět k závěru, že mírnější trest uložený původně trestním příkazem nelze považovat za přiměřený, a to i v případě, že nevyšly najevo žádné nové relevantní okolnosti stran hlediska ukládání trestu – srov. nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 2009, sp. zn. III ÚS 39/09, dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=64545&pos=4&cnt=4&typ=result>

¹²³ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 579.

¹²⁴ SOTOLÁŘ, Alexander. Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých. *Trestněprávní revue*. 2004, č. 6, s. 169 – 170.

zakotveny v trestním řádu, kdy pro jejich aplikaci v případě mladistvých pachatelů stanoví některé další podmínky. Jejich výčet je uveden v § 69 ZSVM a jedná se o podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání a narovnání. Zavedením dalšího typu odklonu speciálně pro mladistvé pachatele je pak demonstrována snaha o posílení výchovného vlivu řízení na tyto osoby, neboť se má za to, že na mladistvé lze v porovnání s dospělými pachateli zpravidla lépe a intenzivněji působit a zamezit tak jejich páchaní trestné činnosti do budoucna.¹²⁵

Obecné podmínky, které musí být obligatorně splněny při aplikaci jakéhokoliv odklonu v řízení ve věcech mladistvých, a tedy i při aplikaci odstoupení od trestního stíhání, stanoví § 68 ZSVM. V první řadě se musí podezření ze spáchání provinění jevit na základě objasněného skutkového stavu zcela důvodným. Dále pak musí být postaveno na jisto, že mladistvý je připraven nést za spáchaný čin odpovědnost, jakož se i vypořádat s jeho příčinami a přičinit se o odstranění škodlivých následků provinění. Tento vnitřní postoj mladistvého, který spočívá v nahlédnutí negativnosti jím spáchaného činu a který tak ve svém důsledku musí obsahovat i doznání k němu, se navenek projeví celkovým chováním mladistvého, které by mělo být ze strany soudu důkladně a komplexně vyhodnoceno. Zpravidla tak nebude dostačovat pouhé slovní doznání a projevení lítosti, nýbrž od mladistvého bude pro účely uplatnění odklonu vyžadováno aktivní jednání směřující k odčinění nebo zmírnění škodlivých následků a k demonstraci toho, že převzal za svůj čin odpovědnost a že se vypořádal s jeho příčinami. Učinit tak může podle okolností například omluvou poškozenému, přerušením kontaktů s rizikovými osobami, obnovením řádné školní docházky, zaplacením náhrady způsobené škody či poskytnutím jiné vhodné satisfakce poškozenému.¹²⁶

Za předpokladu splnění podmínek uvedených výše lze po mladistvém fakultativně požadovat, aby se zavázal k chování omezujícím možnosti spáchání dalšího provinění, kdy toto ustanovení ovšem provází několik aplikačních problémů, neboť zákonná úprava zejména nestanoví, jaký konkrétní závazek je ke splnění tohoto účelu možné vyžadovat. Dle Ščerby by se mohlo jednat zejména o výchovné opatření ukládané podle § 15 a násl. ZSVM, kterým by mladistvému byla uložena určitá povinnost či omezení směřující k odstranění rizikových faktorů v jeho životě, jako například povinnost podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, povinnost vykonat ve svém volném čase společensky prospěšnou činnost či omezení spočívající v nenavštěvování určitých akcí nebo zařízení. Využití tohoto ustanovení je nicméně diskutabilní

¹²⁵ ŠČERBA, Filip. K právní úpravě odklonů uplatňovaných v řízení proti mladistvým. *Trestní právo*. 2005, č. 5, s. 16.

¹²⁶ SOTOLÁŘ, Alexander. K některým specifickým uplatnění zvláštních způsobů řízení v trestních věcech mladistvých. *Trestněprávní revue*. 2004, č. 3, s. 70.

rovněž v tom ohledu, že odstoupení od trestního stíhání je konečným rozhodnutím ve věci. Z tohoto důvodu by tak porušení podmínek uloženého výchovného opatření nemohlo mít pro mladistvého žádné právní důsledky, čímž je výrazně snižována jeho účelnost. Orgán ukládající takové opatření by totiž musel odůvodněně předpokládat, že mladistvý se podmínkám výchovného opatření podrobí dobrovolně bez hrozby možných následků, přičemž lze předpokládat, že k takovému závěru bude v praxi dospěno jen ojediněle.¹²⁷

Specifické podmínky, které je nutné splnit pro účely rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání, stanoví § 70 ZSVM. Jedná se o následující kumulativní podmínky:

- 1) jde o provinění, na které trestní zákoník stanoví trest odnětí s horní hranicí sazby nepřevyšující tři léta, a to bez přihlédnutí k hranicím sníženým dle § 31 odst. 1 ZSVM,
- 2) absentuje veřejný zájem na dalším stíhání mladistvého, a to s přihlédnutím k povaze a závažnosti provinění, jakož i osobě mladistvého,
- 3) trestní stíhání není účelné,
- 4) potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páchaní dalších provinění.

Pokud rozhodující orgán (v přípravném řízení státní zástupce a v řízení před soudem soud pro mládež) shledá, že výše uvedené podmínky včetně těch obecných uvedených v § 68 ZSVM byly splněny, může rozhodnout o tom, že se od trestního stíhání mladistvého odstupuje, přičemž do rozhodnutí zahrne též výrok o zastavení trestního stíhání. Z toho plyne, že aplikací odklonu dochází k definitivnímu vyřízení věci a jakékoliv pozdější chování mladistvého pachatele jej tak nemůže nikterak zvrátit. Odstoupení od trestního stíhání navíc vyjma toho, že se u něj neuplatní zkušební doba, postrádá i další sankční prvky, které lze nalézt u jiných odklonů (např. povinnost složit peněžitou částku na pomoc obětem trestné činnosti u narovnání), a je tak možné říci, že se jedná o nejmírnější typ odklonu co do nutnosti splnění podmínek pro jeho aplikaci.¹²⁸

Určité vodítko pro zjištění, zda lze v konkrétním případě obligatorní podmínky považovat za splněné, poskytne ustanovení § 70 odst. 3 ZSVM, dle kterého je možné odstoupit od trestního stíhání, zejména pokud již mladistvý úspěšně vykonal vhodný probační program, pokud byla za souhlasu poškozeného úplně nebo alespoň částečně nahrazena škoda či vydáno bezdůvodné obohacení, či pokud bylo mladistvému vysloveno napomenutí s výstrahou, a takové řešení lze považovat za dostatečné. V této souvislosti je vhodné upozornit zejména na formulaci o náhradě škody, ze které vyplývá, že tím, kdo škodu nahrazuje, nemusí být na rozdíl od ostatních odklonů přímo mladistvý obviněný. Tím je reflektována skutečnost, že odstoupení od trestního stíhání míří

¹²⁷ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 113 – 116.

¹²⁸ Tamtéž, s. 116.

výhradně na mladistvé pachatele, kteří mnohdy nedisponují vlastními finančními prostředky na úhradu škody, a byli by v tomto směru značně znevýhodněni. Je tak přípustné, aby za ně škodu nahradil jiný subjekt, typicky rodič, přičemž bude záležet na zvážení rozhodujícího orgánu, zda takový způsob náhrady škody shledá pro účely odstoupení od trestního stíhání za dostačující.¹²⁹

Vydání rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání není vázáno na podání návrhu či podnětu procesních stran, a rovněž tak jeho aplikace nevyžaduje souhlas mladistvého obviněného ani poškozeného. Ti proti takovému rozhodnutí mohou brojit stížností, přičemž však poškozenému je poměrně nelogicky tato možnost upřena v případě, že se o odstoupení od trestního stíhání rozhoduje v rámci přípravného řízení.¹³⁰ Mladistvý obviněný je oprávněn do tří dnů od oznámení usnesení o odstoupení od trestního stíhání jeho osobě prohlásit, že na projednání věci trvá, a docílit tak řádného průběhu procesu, případně zproštění obžaloby.¹³¹ V takovém případě – neshledá-li důvod ke zproštění – vysloví sice soud vinu, trestní opatření však neuloží.¹³²

¹²⁹ ŠČERBA, Filip. K právní úpravě odklonů uplatňovaných v řízení proti mladistvým. *Trestní právo*. 2005, č. 5, s. 20 – 21.

¹³⁰ Srov. § 70 odst. 4 ZSVM ve spojení s § 62 odst. 3 ZSVM, § 65 odst. 3 ZSVM a § 66 odst. 2 ZSVM.

¹³¹ Není ale vyloučeno například ani rozhodnutí o postoupení věci jinému orgánu podle § 222 odst. 2 trestního řádu – srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2007, sp. zn. 8 Tdo 512/2007, dostupné z: <http://kraken.slv.cz/8Tdo512/2007>

¹³² Není tím nicméně vyloučeno uložení výchovného či ochranného opatření, srov. SOTOLÁŘ, Alexander. Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých. *Trestněprávní revue*. 2004, č. 6, s. 180.

3. Dohoda o prohlášení viny a přijetí trestu de lege lata

3.1. Základní charakteristika a zařazení institutu do systému odklonů v trestním řízení

Novelou trestního řádu č. 193/2012 Sb. byl s účinností od 1. 9. 2012 do českého právního řádu zakotven vcelku průlomový institut v podobě dohody o vině a trestu, jehož využití je typicky spojováno spíše s angloamerickou právní kulturou.¹³³ Jeho podstata totiž zjednodušeně řečeno spočívá v určitém vyjednávacím procesu (tzv. plea bargaining) mezi státním zástupcem a obviněným, v rámci kterého se obviněný doznává ke spáchanému trestnému činu výměnou za mírnější trest, přičemž takový postup se v zemích s angloamerickým systémem práva stal postupem času dominantním způsobem řešení trestních kauz.¹³⁴ V kontinentálním právním systému se toto svým charakterem konsenzuální řízení původně vůbec nevyskytovalo, neboť vyjednávání v rámci trestního procesu bylo považováno za nepřípustné a v rozporu s jeho základními zásadami. Potřeba efektivního boje proti neustále narůstající zločinnosti si však vyžádala hledání nových řešení a cest pro racionalizaci trestního řízení, a to především prostřednictvím jeho zkracování a zjednodušování administrativní náročnosti, což v tuzemském prostředí naplňují zejména odklony od standardního průběhu trestního řízení.¹³⁵

V odborné literatuře stále panuje rozpor, zda dohodu o vině a trestu lze do kategorie odklonů řadit či nikoliv. Odpůrci dohody o vině a trestu jakožto odklonu tak uvádí vzhledem k tomu, že schválením dohody o vině a trestu nedochází k zastavení trestního stíhání, nýbrž k vydání odsuzujícího rozsudku, čímž nemůže dojít k naplnění hlavního smyslu odklonu jakožto prostředku restorativní justice.¹³⁶ S tímto tvrzením autorka nesouhlasí a ztotožňuje se s názorem Jelínka a dalších, dle kterých dohoda o vině a trestu představuje jistou formu odklonu, byť v širším smyslu, neboť jejím cílem je zjednodušení a zrychlení trestního procesu, v důsledku čehož dochází k odchýlení od klasického průběhu trestního řízení.¹³⁷

Stejně jako u ostatních odklonů nelze aplikaci dohody o vině a trestu vynutit, při jejím sjednávání dochází k aktivnější participaci stran trestního řízení a zvláštní důraz je kladen na zájmy

¹³³ FRYŠTÁK, Marek a kol. *Trestní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Ostrava: KEY Publishing, 2012, s. 154.

¹³⁴ VOGEL, Mary. Plea Bargaining under the Common Law. In: BROWN, Darryl K., TURNER, Jenia Iontcheva a WEISSER, Bettina. *The Oxford Handbook of Criminal Process* [online]. Oxford Handbooks, 2019, s. 730 – 731 [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://academic-oup-com.ezproxy.is.cuni.cz/edited-volume/28221/chapter/213316209>

¹³⁵ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 749 – 750.

¹³⁶ ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Leges, 2012, s. 19.

¹³⁷ JELÍNEK, Jiří. Dohoda o vině a trestu – novinka v českém právu. *Právní rádce*. 2012, č. 8, s. 48; k dohodě jako druhu odklonu dále srov. CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 440 nebo TERYNGEL, Jiří. K institutu dohody o vině a trestu v trestním řádu. *Trestní právo*. 2013, č. 3, s. 19.

poškozeného. Přestože tak v případě aplikace tohoto institutu dochází k formálnímu odsouzení obviněného, což pro odklon není typické, lze na dohodu o vině a trestu dle autorky pohlížet jako na druh odklonu, který minimálně zčásti naplňuje cíle a ideje restorativní justice. Dohoda o vině a trestu tak po podmíněném zastavení trestního stíhání, podmíněném odložení podání návrhu na potrestání, narovnání, odstoupení od trestního stíhání mladistvých a trestním příkazem představuje dosud poslední do trestního řádu zakotvený alternativní způsob zjednodušeného vyřízení trestních věcí.¹³⁸

3.1.1. Podstata, smysl a účel dohody o vině a trestu

Dohodu o vině a trestu tak, jak je zakotvena v českém trestním procesu, lze charakterizovat jako postup, při kterém se obviněný, státní zástupce a případně poškozený dohodnou na znění návrhu dohody o vině a trestu, kterou musí následně schválit soud formou odsuzujícího rozsudku. Obviněný se v rámci sjednávání dohody doznává ke spáchanému činu a výměnou za usnadnění důkazní situace má možnost vyjednávat se státním zástupcem o pro něj přijatelném trestu. Za zásadní je nutno označit skutečnost, že dochází k jistému upozadění role soudu, neboť soud se vyjednáváním dohody o vině a trestu nikterak neúčastní, v důsledku čehož nemá možnost ovlivnit její znění. Jeho hlavní úkol spočívá v posouzení navržené dohody co do její správnosti a přiměřenosti, přičemž pokud s dohodou souhlasí, přistoupí k jejímu schválení ve veřejném zasedání formou odsuzujícího rozsudku, aniž by prováděl dokazování.¹³⁹

Podstatou vyjednávacího procesu je tedy uzavření takové dohody o způsobu ukončení trestní věci mezi obviněným a státním zástupcem, ze které budou obě strany za současného zohlednění zájmů poškozeného určitým způsobem benefitovat, a která zároveň splní veškeré zákonné požadavky, které jsou na ni kladeny. Motivace státního zástupce spočívá v předpokladu rychlejšího a efektivnějšího vyřízení celé věci v důsledku zjednodušení důkazní situace. Obviněný naproti tomu očekává uložení mírnějšího trestu výměnou za to, že se v důsledku svého doznání vzdá práva na projednání věci před soudem v hlavním líčení a do velké míry rovněž možnosti podávat opravné prostředky.¹⁴⁰

Z výše nastíněné definice lze vyvodit smysl institutu dohody o vině a trestu i důvody, které vedly k jeho zavedení do českého trestního procesu. Tím hlavním je snaha prostřednictvím tohoto institutu odbřemenit přetížený justiční systém a docílit tak zrychlení a zefektivnění trestního řízení.

¹³⁸ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 1306 – 1307.

¹³⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 6. aktualizované vydání podle stavu k 1. 1. 2022. Praha: Leges, 2022, s. 584 – 585.

¹⁴⁰ JELÍNEK, Jiří, ŘÍHA, Jiří a SOVÁK, Zdeněk. *Rozhodnutí ve věcech trestních se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*. 3. aktualizované a přepracované vydání podle právního stavu k 1. 2. 2015. Praha: Leges, 2015, s. 141.

Vysoce formální a rigidní forma trestního procesu zejména v oblasti dokazování totiž trestní řízení mnohdy neúměrně prodlužuje, čímž je oslabována jeho účelnost, jakož i právo obviněného na spravedlivý proces co do jeho vyřízení v přiměřené lhůtě.¹⁴¹

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 193/2012 Sb. k tomu uvádí, že: „*právo, aby trestní věc obviněného byla projednána v přiměřené lhůtě, je součástí práva na spravedlivý proces podle článku 6 Evropské úmluvy o ochraně základních lidských práv a svobod. Rychlost řízení podmiňuje spravedlivý charakter řízení – zdlouhavost řízení může vést k oslabení hodnoty důkazu, navíc obviněný i poškozený jsou vystavováni nejistotě o výsledku řízení, vytrácí se vztah mezi trestným činem a trestem, neúměrně dlouho se udržuje stav, kdy obviněný, který je považován za nevinného, musí snášet zásahy do práv a svobod chráněných citovanou úmluvou. Její článek šestý výslovně vyžaduje, aby soudní řízení bylo rychlé a spravedlivé.*“¹⁴² Aplikace tohoto institutu přitom může mít dle názoru autorky významné dopady i v dalších trestních řízeních, neboť zrychleným vyřízením některých trestních věcí formou odklonu vznikne jak soudům, tak orgánům činným v přípravném řízení větší prostor pro řešení složitých kauz, ve kterých je provádění rozsáhlého a pečlivého dokazování nezbytné.

Vyjma výše uvedeného tkví účel dohody o vině a trestu taktéž v posílení role poškozeného, který má možnost účastnit se sjednávání dohody a aktivně vyjednávat ohledně svého nároku na náhradu škody. Podle autorky z této skutečnosti plyne snaha o naplnění cílů restorativní justice, neboť při vyjednávání dochází k aktivní participaci zúčastněných stran, kdy obviněný si touto cestou může lépe uvědomit následky svého jednání a pro poškozeného může z vyjednávacího procesu plynout nejen materiální, ale i morální satisfakce. U poškozeného se nadto v důsledku absence hlavního líčení a dokazování výrazně snižuje riziko sekundární viktimizace.¹⁴³ Celý tento proces probíhá za účasti státního zástupce, který jej koriguje a případné ujednání mezi obviněným a poškozeným vždy za účelem uzavření dohody o vině a trestu posuzuje a schvaluje. Nejedná se tak (co se účasti orgánů činných v trestním řízení týče) o čistě nezávislé vyjednávání mezi obviněným a poškozeným, jako je tomu například u institutu narovnání, což však v tomto případě lze považovat spíše za pozitivum, neboť se tím výrazně zvyšuje pravděpodobnost schválení dohody o vině a trestu, resp. dohody o náhradě škody, ze strany soudu.

¹⁴¹ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 750 – 751.

¹⁴² Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb. (sněmovní tisk Poslanecké sněmovny České republiky č. 510/0) [online]. s. 28. [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=510&ct1=0>

¹⁴³ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 751.

V kontextu výše uvedeného není překvapením, že zavedení institutu dohody o vině a trestu do českého právního řádu bylo provázeno bouřlivou debatou a kritikou ze strany některých odborníků, kteří tento institut považovali za problematický a v rozporu se základními zásadami trestního řízení. Dohoda o vině a trestu někdy bývá označována dokonce jako „obchod se spravedlností“,¹⁴⁴ která jakožto produkt anglosaského práva nemá v kontinentálním typu trestního procesu své místo. Tato problematika bude podrobněji rozebrána v dalších kapitolách, na tomto místě lze nicméně konstatovat, že se jedná o zásadní institut, který byl do českého právního řádu zakotven s cílem zdokonalit a zmodernizovat současný trestně procesní systém tak, aby byl stále funkční a schopen pružněji reagovat na potřeby dnešní moderní doby.¹⁴⁵

3.2. Vývoj institutu dohody o vině a trestu v českém právním prostředí

Ačkoliv institut dohody o vině a trestu představuje dosud nejmladší typ odklonu v trestním řízení a s nyní zhruba desetiletým fungováním jej stále lze označit víceméně za novinku v justiční praxi, diskuze o zavedení podobné formy konsenzuálního řízení do trestního procesu probíhala již několik let předtím.

Poprvé se samotný termín dohody o vině a trestu objevil ve věcném záměru nového trestního řádu, který byl zveřejněn Ministerstvem spravedlnosti v roce 2007. V něm se uvádí, že institut bude do českého právního řádu zakotven na základě zahraničních zkušeností (např. Polska či Slovenska) za účelem zrychlení trestního řízení a zajištění pružného a efektivního modelu řízení, a to za současného respektování práv obviněného a zajištění záruk proti jeho zneužití. Podstata institutu, řazeného nově mezi zvláštní způsoby řízení, měla spočívat v možnosti státního zástupce sjednat s obviněným za účasti obhájce dohodu o vině a trestu, kterou by následně schvaloval soud. Nutnou podmínkou pro tento postup mělo být prohlášení obviněného o tom, že se cítí být vinen předmětným skutkem, přičemž o pravdivosti tohoto prohlášení by nesměly panovat žádné důvodné pochyby.¹⁴⁶

Potřeba zavedení dohody o vině a trestu tedy byla vnímána a diskutována již několik let předtím, než byl institut do tuzemského trestního procesu skutečně zakotven. Navzdory přijetí několika věcných záměrů včetně toho výše uvedeného z roku 2007 nicméně dosud nedošlo k rekonstrukci trestního řádu, a proto i v případě zcela nového institutu, jakým byla dohoda o vině

¹⁴⁴ JELÍNEK, Jiří, ŘÍHA, Jiří a SOVÁK, Zdeněk. *Rozhodnutí ve věcech trestních se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*. 3. aktualizované a přepracované vydání podle právního stavu k 1. 2. 2015. Praha: Leges, 2015, s 141.

¹⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 750.

¹⁴⁶ Vězný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád) [online]. 2008, s. 102, 104. [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://justice.cz/documents/11715/0/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+T%C5%98+2008.pdf/f5e3f714-d120-4c77-912b-4ceff544775a?version=1.0>

a trestu, bylo nutno postupovat cestou novelizace platného trestního řádu z roku 1961.¹⁴⁷ Novela trestního řádu č. 193/2012 Sb. přitom představuje až třetí legislativní iniciativu, která k zavedení dohody o vině a trestu do českého trestního procesu směřovala.

3.2.1. Pokusy o zakotvení konsenzuálního typu trestního řízení

První pokus o zakotvení nového typu konsenzuálního trestního řízení proběhl prostřednictvím vládního návrhu zákona o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku a zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který byl projednáván Parlamentem České republiky v letech 2005 a 2006.¹⁴⁸ Původně tento vládní návrh zákona, který obsáhle novelizoval trestní řád, nicméně žádnou formu konsenzuálního trestního řízení nenavrhoval. Tak se stalo až na základě pozměňovacího návrhu, který vzešel z ústavně právního výboru Poslanecké sněmovny a prostřednictvím kterého byl předložen návrh nového čtvrtého oddílu trestního řádu s názvem řízení o prohlášení viny obžalovaným.¹⁴⁹ V rámci tohoto řízení by obviněnému, který není stíhán pro zvlášť závažný zločin, bylo umožněno po zahájení hlavního líčení a přednesení obžaloby prohlásit svou vinu a navrhnout vydání odsuzujícího rozsudku, což by soud za splnění určitých podmínek mohl akceptovat a odsuzující rozsudek vyhlásit bez provedení dokazování.

Ačkoliv pozměňovací návrh spočívající v zavedení řízení o prohlášení viny obžalovaným představoval v podstatě nový typ soudního řízení, a měl tak ambici významným způsobem pozměnit charakter českého trestního procesu, za kuriózní lze označit skutečnost, že k novým ustanovením o prohlášení viny nikdy neexistovala důvodová zpráva, odůvodnění nebylo podáno při obecné rozpravě v Poslanecké sněmovně či Senátu a v podstatě se ani nekonala žádná odborná diskuse.¹⁵⁰ Přesto byl vládní návrh zákona včetně nových ustanovení o prohlášení viny obžalovaným Poslaneckou sněmovnou dne 30. 11. 2005 schválen. Návrh zákona byl však následně

¹⁴⁷ K rekonstrukci trestního řádu srov. ŠÁMAL, Pavel. Rekonstrukce trestního řádu. *Právní prostor* [online]. 1. 6. 2015 [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rekonstrukce-trestniho-radu>

¹⁴⁸ Vládní návrh zákona o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku a zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim včetně důvodové zprávy (sněmovní tisk Poslanecké sněmovny České republiky č. 746/0) [online]. [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&T=746>

¹⁴⁹ Pozměňovací a jiné návrhy k vládnímu návrhu zákona o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku a zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (sněmovní tisk Poslanecké sněmovny České republiky č. 746/3) [online]. [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=746&ct1=3>

¹⁵⁰ VANTUCH, Pavel. Dohoda o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem. *Trestní právo*. 2009, č. 11, s. 6; ke kritice legislativního postupu dále srov. VANTUCH, Pavel. K návrhu na prohlášení obžalovaného o vině. *Trestní právo*. 2006, č. 12, s. 5 – 14.

zamítnut ze strany Senátu a Poslanecká sněmovna jej již znovu neschválila, proto nakonec k promítnutí novelizace do trestního řádu nedošlo.¹⁵¹

Po neúspěšném pokusu o zakotvení institutu prohlášení viny předložila vláda Poslanecké sněmovně o dva roky později další návrh na uzákonění konsenzuálního typu trestního řízení.¹⁵² Tentokrát se již jednalo o institut s názvem dohoda o vině a trestu, přičemž po bližším přezkoumání vládního návrhu zákona je možné konstatovat, že navrhovaná právní úprava byla až na jednotlivé odchylky v podstatě totožná s institutem dohody o vině a trestu tak, jak je v současné době zakotven v trestním řádu. V důvodové zprávě se k tomu lze dočíst, že právní úprava je inspirována zahraničními zkušenostmi, přičemž její hlavní cíl spočívá v zefektivnění trestního řízení za účelem zajištění rychlého a spravedlivého procesu.¹⁵³ Ani v tomto případě nicméně nedošlo ke schválení novelizace trestního řádu (ale ani k jejímu zamítnutí), neboť projednávání návrhu zákona bylo v Poslanecké sněmovně ukončeno ve 2. čtení s koncem volebního období.

3.2.2. Významné novely trestního řádu č. 193/2012 Sb. a č. 333/2020 Sb.

Legislativní iniciativa týkající se zakotvení institutu dohody o vině a trestu byla úspěšná až na třetí pokus, při kterém zákonodárným procesem úspěšně prošel vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. K vyhlášení zákona ve Sbírce zákonů došlo dne 12. 6. 2012 v částce 67 pod číslem 193/2012 Sb.,¹⁵⁴ přičemž za jednu z nejvýznamnějších změn, kterou tato novela přinesla, lze označit zakotvení institutu dohody o vině a trestu. Stalo se tak navzdory konstantní kritice některých teoretiků,¹⁵⁵ dle kterých institut představuje cizorodý prvek v českém právním prostředí, který je spojen s deformací základních zásad trestního procesu.

Na tyto obavy bylo reagováno v důvodové zprávě k zákonu č. 193/2012 Sb., dle které dohodu o vině a trestu v českém právním prostředí nelze srovnávat s angloamerickým dohodovacím řízením o vině a trestu, nýbrž zde dochází k pouhé inspiraci některými jeho prvky.

¹⁵¹ Legislativní proces je dostupný na webových stránkách Poslanecké sněmovny České republiky z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&T=746>

¹⁵² K vládnímu návrhu zákona z roku 2008 srov. KUČERA, Pavel a PTÁČEK, Michal. Několik úvah nad institutem dohody o vině a trestu v českém pojetí. *Trestní právo*. 2009, č. 7 – 8, s. 3 – 5 a dále KRÁL, Vladimír. Dohoda o vině a trestu v návrhu novelizace trestního řádu. *Právní rozhledy*. 2008, č. 20, s. 2.

¹⁵³ Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů včetně důvodové zprávy (sněmovní tisk Poslanecké sněmovny České republiky č. 574/0) [online]. s. 13 [cit. 2022-10-27]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=574&CT1=0>

¹⁵⁴ Srov. legislativní proces týkající se zákona č. 193/2012 Sb., dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=193&r=2012>

¹⁵⁵ K tomu srov. MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, č. 1, s. 3 – 23.

Tradice kontinentální právní kultury by nadto v době stále více se integrující Evropy neměla být na překážku citlivému přebírání osvědčených institutů ze systému common law. Důvodová zpráva na podporu dohodovacího řízení dále uvádí vzrůstající důležitost hlediska autonomie občana, jakož i skutečnost, že řada evropských států jako například Polsko, Španělsko, Itálie či Slovensko již určitou formu dohodovacího procesu do svých trestně procesních systémů úspěšně inkorporovaly.¹⁵⁶

Ačkoliv bylo zakotvení dohody o vině a trestu spojováno s velkým očekáváním ve smyslu zefektivnění trestního řízení, jakož i ušetření na nákladech za jeho vedení, v prvních letech fungování se tato očekávání nenaplnila, neboť institut byl v praxi využíván pouze sporadicky. O změnu této skutečnosti se zasadila Česká advokátní komora spolu s Nejvyšším státním zastupitelstvím prostřednictvím Memoranda o součinnosti,¹⁵⁷ které uzavřely dne 7. 12. 2018 a které si kladlo za cíl mimo jiné podporu komunikace mezi státními zástupci a obhájci při využívání odklonů, resp. při uzavírání dohod o vině a trestu, neboť se mělo za to, že při vzájemné interakci těchto stran panuje jistý ostych, v důsledku čehož není potenciál odklonů v trestním řízení v praxi plně využit. Jak však vyplynulo z následného hodnocení, komunikace mezi těmito stranami se v roce 2019 oproti rokům předchozím nijak výrazně nezvýšila, a uzavřené Memorandum tak na využití dohod o vině a trestu nemělo přílišný vliv.¹⁵⁸

Významný obrat přinesla až novela trestního řádu č. 333/2020 Sb., která s účinností od 1. 10. 2020 podstatným způsobem rozšířila podmínky využití dohod o vině a trestu v praxi. Jednu z nejvýznamnějších změn představovalo zrušení zákazu aplikovat dohodu o vině a trestu v případech zvláště závažných zločinů, čímž se výrazně zvýšil potenciál jejího využití oproti jiným odklonům, neboť právě tyto případy typicky vyžadují rozsáhlé a složité dokazování, od kterého může být na základě uzavření a schválení dohody o vině a trestu ustoupeno. Další zásadní změna spočívala ve zrušení důvodu nutné obhajoby pro případ sjednávání dohod o vině a trestu, kdy přítomnost obhájce bude nadále vyžadována pouze v případě, že budou dány obecné důvody nutné obhajoby dle § 36 trestního řádu. Nově již také uzavření dohody o vině a trestu není omezeno pouze na fázi přípravného řízení, nýbrž její sjednání může navrhnout předseda senátu po zahájení

¹⁵⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb. (sněmovní tisk Poslanecké sněmovny České republiky č. 510/0) [online]. s. 28 – 29 [cit. 2022-10-27]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=510&ct1=0>

¹⁵⁷ Memorandum o součinnosti mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou [online]. Praha, 7. 12. 2018 [cit. 2022-10-27]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/MEMORANDUM_NSZ_CAK.pdf

¹⁵⁸ KOCINA, Jan. Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu. *Bulletin advokacie*. 2020, č. 11, s. 18 – 19.

hlavního líčení, má-li za to, že je to vzhledem k okolnostem vhodné.¹⁵⁹ Tato novela, která dosud jako jediná podstatným způsobem pozměnila právní úpravu dohody o vině a trestu od jejího zavedení do trestního řádu v roce 2012, si kladla za cíl zvýšit potenciál jejího využití v praxi a tím docílit zefektivnění trestního řízení. Již nyní lze říci, že snahy zákonodárce byly v tomto případě úspěšné, neboť dle statistik bylo jen za rok 2021 schváleno před okresními soudy více dohod o vině a trestu než za veškeré předchozí roky dohromady.¹⁶⁰

3.3. Proces sjednávání dohody o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem

Právní úprava institutu dohody o vině a trestu není jednotná, nýbrž je v trestním řádu roztržena do různých jeho částí, což vyplývá ze samotného charakteru tohoto institutu. Zásadní zákonná ustanovení dosud nejmladšího typu odklonu můžeme nalézt jednak v části druhé trestního řádu pojednávající o přípravném řízení, kde je upraven postup při sjednávání dohody o vině a trestu a její obsahové náležitosti (§ 175a - § 175b trestního řádu), jednak v části třetí trestního řádu týkající se řízení před soudem (zejména § 196 trestního řádu a § 206b trestního řádu) a jednak v části třetí, hlavě dvacáté, která pojednává o zvláštních způsobech řízení a kde se stanoví postup soudu při schvalování dohody o vině a trestu (§ 314o trestního řádu - § 314s trestního řádu). V následujícím textu kapitoly se autorka zaměří na analýzu právní úpravy co do procesu sjednávání dohody o vině a trestu.

3.3.1. Podmínky sjednání dohody o vině a trestu

Ke sjednání dohody o vině a trestu může státní zástupce přistoupit na návrh obviněného nebo i ze své vlastní iniciativy, zásadní podmínkou pro její uzavření nicméně představuje prohlášení obviněného o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a to pouze za předpokladu, že na základě dosud opatřených důkazů a dalších výsledků přípravného řízení nejsou důvodné pochybnosti o pravdivosti tohoto prohlášení (§ 175a odst. 3 trestního řádu). Nezbytnou podmínkou tedy představuje dostatečně zjištěný skutkový stav, který je shodně potvrzován ze strany obviněného.

V kontextu toho je vhodné zmínit, že s formulací v podobě prohlášení obviněného o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, se v trestním řádu můžeme setkat rovněž u institutu narovnání, kdy z judikatury a odborné literatury k tomuto institutu zejména plyne, že takové prohlášení nelze ztotožňovat s doznáním, které je podmínkou aplikace u podmíněného zastavení

¹⁵⁹ KUČERA, Jakub. Novelizace dohody o vině a trestu a její možné dopady. *Trestněprávní revue*. 2021, č. 2, s. 71 – 73.

¹⁶⁰ Za rok 2021 byla dle statistiky Ministerstva spravedlnosti schválena dohoda o vině a trestu před okresními soudy u celkem 1668 osob. Oproti tomu v roce 2020 byla schválena u 370 osob, v roce 2019 u 130 osob a v roce 2018 pouze u 90 osob. Srov. statistika a výkaznictví, přehledy agend soudů pod kódem S_AS_12 [online]. [cit. 2022-10-27]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html>

trestního dle § 307 trestního řádu. Doznání v sobě totiž mimo jiné na rozdíl od prohlášení o spáchání skutku zahrnuje taktéž akceptaci právní kvalifikace skutku. Tato diskrepance ovšem v případě institutu dohody o vině a trestu zřejmě nebude mít velkého významu, neboť pro uzavření dohody o vině a trestu je nezbytný souhlas s právní kvalifikací stíhaného skutku ze strany obviněného, přičemž tato skutečnost by zároveň neměla být předmětem vyjednávání mezi stranami dohodovacího řízení.¹⁶¹ Stejně jako v případě narovnání přitom platí, že pokud k uzavření dohody o vině a trestu nedojde, nebude k prohlášení viny obviněným v dalším řízení přihlíženo (§ 175a odst. 7 trestního řádu).

Stejně jako u ostatních odklonů v trestním řízení je tvrzení obviněného o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, nutno objektivně potvrdit v řízení provedeným dokazováním. To je zdůrazněno mimo výše uvedeného ustanovení § 175a odst. 3 trestního řádu rovněž v § 175a odst. 1 trestního řádu, který stanoví, že zahájit jednání o dohodě o vině a trestu lze pouze, pokud výsledky vyšetřování dostatečně prokazují závěr, že se skutek stal, že je trestným činem a že jej spáchal obviněný. Tuto podmínku lze označit za zcela opodstatněnou. V opačném případě by totiž v otázce viny i trestu bylo spoléháno pouze na vyjádření obviněného, čímž by došlo k rezignaci na samotný smysl a podstatu trestního řízení tak, jak ho známe. Vantuch k nutnosti objasnění skutkového stavu uvádí, že: „pokud by měl státní zástupce k dispozici důkazy, které by zpochybňovaly pravdivost prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán, potom by k sjednání dohody nemohlo dojít. Především by byla dohoda o vině a trestu vyloučena, pokud by důkazy provedené v přípravném řízení ukazovaly, že obviněný nemohl spáchat trestný čin, pro který je stíhán.“¹⁶²

K této problematice se ovšem váže otázka, nakolik důkladně tedy musí být dokazování provedeno, aby na jednu stranu skutkový stav nebyl zjištěn příliš povrchně a nedostatečně, ale aby na druhou stranu došlo k dosažení účelu odklonu v podobě zrychlení trestního řízení. Šlo by totiž jistě proti smyslu institutu, pokud by skutkový stav byl v přípravném řízení zjišťován ve stejném rozsahu a kvalitě, jako je to činěno v řízení před soudem. V zásadě tak bylo dospěno k závěru, že k vyjednávání o dohodě o vině a trestu může být přistoupeno v případě, pokud výsledky vyšetřování potvrzují oprávněnost trestního stíhání v takové kvalitě, která standardně postačuje k podání obžaloby.¹⁶³ Tento závěr je mimo jiné potvrzován díkci ustanovení § 180 odst. 1 trestního řádu, dle kterého se trestní stíhání před soudem koná na základě obžaloby, návrhu na potrestání, nebo na podkladě návrhu na schválení dohody o vině a trestu.

¹⁶¹ ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Leges, 2012, s. 22 – 25.

¹⁶² VANTUCH, Pavel. K možnostem sjednání dohody o vině a trestu. *Trestní právo*. 2012, č. 12, s. 8.

¹⁶³ ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Leges, 2012, s. 25.

Sjednat dohodu o vině a trestu není možné v řízení proti uprchlému (§ 175a odst. 8 trestního řádu) ani v řízení proti mladistvému, který nedovršil osmnácti let věku (§ 63 ZSVM). Výslovné vyloučení aplikace dohody o vině a trestu v řízení proti uprchlému lze dle autorky označit spíše za formální, neboť v tomto typu řízení by již z podstaty nemohlo dojít k naplnění podmínek pro její uzavření. Pro účely sjednání dohody o vině a trestu je totiž nutná osobní přítomnost obviněného, a to nejen za účelem prohlášení, že spáchal skutek, pro který je stíhán. Nadto se lze domnívat, že pokud se obviněný vyhýbá trestnímu řízení tím, že se skrývá, tak zcela jistě odmítá svou trestní odpovědnost i případně ukládanou sankci. V případě mladistvého obviněného, který dosud nedovršil osmnácti let věku, se jeví jako vhodné jej z výchovných důvodů vystavit celému trestnímu řízení včetně hlavního líčení. Rovněž tak je tímto eliminováno riziko nepravdivého prohlášení o spáchaném skutku, které je často spojováno s nedostatečnou rozumovou a mravní vyspělostí mladistvého obviněného.¹⁶⁴

Pro úplnost je nutno dodat, že sjednání dohody o vině a trestu není vyloučeno v řízení proti právnickým osobám, neboť trestní řád ani zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim¹⁶⁵ takový postup výslovně nezakazuje.

3.3.2. Stadia trestního řízení, v rámci kterých lze sjednat dohodu o vině a trestu

Jednání o dohodě o vině a trestu zásadně zahajuje státní zástupce, a to buď z vlastní iniciativy, na návrh obviněného či jeho obhájce a od 1. 10. 2020 rovněž z podnětu předsedy senátu po zahájení hlavního líčení. Stejně jako v případě ostatních odklonů neexistuje na zahájení jednání o dohodě o vině a trestu právní nárok. Obviněný sice musí být o této možnosti již před prvním výslechem v rámci přípravného řízení poučen,¹⁶⁶ pokud však jeho následnému návrhu na sjednání dohody nebude ze strany státního zástupce vyhověno, není možné se proti tomuto rozhodnutí bránit žádným opravným prostředkem. Trestní řád stanoví, že v takovém případě státní zástupce obviněného (a případně též jeho obhájce) o svém stanovisku pouze vyrozumí (§ 175a odst. 1 trestního řádu). Státní zástupce by přitom při zvažování vhodnosti aplikace institutu měl vyjma obligatorních podmínek vzít v úvahu řadu dalších okolností, jako například povahu a závažnost

¹⁶⁴ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 755; k argumentaci pro a proti zavedení možnosti sjednat dohodu o vině a trestu v případě mladistvých dále srov. HULMÁKOVÁ, Jana. Odklony v trestním řízení ve věcech mladistvých z pohledu rekodifikace trestního práva procesního (aktuální problémy). In: *Sborníky č. 41: Rekodifikace trestního práva procesního*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2008, s. 44.

¹⁶⁵ Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

¹⁶⁶ Srov. § 91 odst. 1 trestního řádu.

spáchaného trestného činu, zájmy poškozeného či pravděpodobný druh a výměru trestu, který by byl obviněnému ukládán v řízení před soudem.¹⁶⁷

Sjednávání dohody o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem typicky probíhá v přípravném řízení v rámci vyšetřování, a to poté, co je postaveno na jisto, že výsledky vyšetřování dostatečně prokazují závěr o tom, že se skutek stal, že jej spáchal obviněný a že je naplněna skutková podstata daného trestného činu. Z toho plyne, že dohoda o vině a trestu by měla být vyjednána až v takovém stádiu vyšetřování, ve kterém by mohla být důvodně podána soudu obžaloba.

Státní zástupce je oprávněn sjednat s obviněným (v tomto případě v postavení podezřelého) dohodu o vině a trestu rovněž v rámci zkráceného přípravného řízení, tedy ve stádiu prověřování, kdy na postup při jejím sjednávání se použije obdobně ustanovení § 175a trestního řádu. Trestní stíhání se poté stejně jako u návrhu na potrestání zahajuje doručením návrhu na schválení dohody o vině a trestu soudu (§ 179b odst. 5 trestního řádu). Sjedenávání dohody o vině a trestu však zřejmě nebude v případě zkráceného přípravného řízení příliš častým jevem, neboť se jedná o časově náročnější institut a lze se domnívat, že navzdory možnému prodloužení lhůty zkráceného přípravného řízení až o 30 dní (§ 179f odst. 2 písm. a/ trestního řádu) dá státní zástupce přednost spíše jednoduššímu návrhu na potrestání v očekávání, že soud následně přistoupí k vydání trestního příkazu.¹⁶⁸

Dohodu o vině a trestu je dále možné sjednat v takovém stádiu řízení, kdy již byla ze strany státního zástupce podána obžaloba či návrh na potrestání, avšak dosud nedošlo k projednání věci před soudem v rámci hlavního líčení. Předseda senátu je totiž oprávněn – má-li za to, že by to bylo vzhledem k okolnostem případu vhodné, zejména navrhl-li takový postup státní zástupce nebo obviněný – nařídit za účelem možného sjednání dohody o vině a trestu předběžné projednání obžaloby (§ 186 písm. g/ trestního řádu). V rámci předběžného projednání obžaloby soud zjistí stanovisko státního zástupce i obviněného a pokud strany mají zájem spolu jednat, stanoví soud státnímu zástupci přiměřenou lhůtu k podání návrhu na schválení dohody o vině a trestu (§ 187 odst. 4 trestního řádu). Stejný postup je možný i v případě, že věc řeší samosoudce. Ten sice obžalobu ani návrh na potrestání předběžně neprojednává, je nicméně taktéž oprávněn podle výsledků svého vlastního přezkoumání stanovit státnímu zástupci lhůtu k podání návrhu na

¹⁶⁷ K tomu srov. čl. 61 pokynu obecné povahy Nejvyššího státního zástupce o postupu státních zástupců v trestním řízení č. 9/2019 [online]. 3. 9. 2019 [cit. 2022-10-27]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2021/07/9-2019-UZ.pdf>

¹⁶⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2268.

schválení dohody o vině a trestu, má-li za to, že by to bylo vhodné (§ 314c odst. 1 písm. d/ trestního řádu).

Předběžné projednání obžaloby ve smyslu uvedeném výše lze nařídit jak v případě, že ke sjednání dohody o vině a trestu v přípravném řízení z nějakého důvodu nedošlo, tak v případě, že o ní nebylo vůbec jednáno. Soud by měl nicméně vždy pečlivě uvážit, zda vůbec jsou podmínky pro jednání o takové dohodě dány, a to s ohledem na skutečnost, že dohoda o vině a trestu by měla být primárně sjednávána v rámci přípravného řízení.¹⁶⁹ Taková situace by mohla nastat zejména tehdy, pokud by se významně změnily poměry na straně obviněného, či pokud by došlo k jiným skutkovým nebo právním změnám ve srovnání se stavem v přípravném řízení.¹⁷⁰

Jak již bylo uvedeno výše, novelizací trestního řádu provedenou zákonem č. 333/2020 Sb. doznala právní úprava dohody o vině a trestu významných změn, z nichž jedna spočívala ve skutečnosti, že státní zástupce je nově od 1. 10. 2020 oprávněn sjednat dohodu o vině a trestu s obžalovaným ve stádiu trestního řízení po přednesení obžaloby. Na tuto možnost musí být obžalovaný dle novelizace trestního řádu dopředu písemně upozorněn, respektive spolu s doručením opisu obžaloby by měl být soudem vyzván mimo jiné k vyjádření, zda má zájem uzavřít se státním zástupcem dohodu o vině a trestu včetně poučení o následcích využití tohoto institutu (§ 196 odst. 2, 3 trestního řádu).

V tomto stádiu trestního řízení nicméně rozhodnutí o dalším postupu záleží výhradně na předsedovi senátu, který pokud sezná, že by vzhledem k okolnostem případu bylo vhodné dohodu o vině a trestu sjednat, ústně v rámci hlavního líčení poučí obžalovaného o možnosti takového postupu, jakož i o důsledcích s tím spojených.¹⁷¹ Následně zjistí stanoviska stran včetně poškozeného, je-li jednání přítomen, a pokud mají obžalovaný se státním zástupcem o vyjednávání zájem, předseda senátu hlavní líčení za tím účelem na nezbytnou dobu přeruší či odročí (§ 206b odst. 1 trestního řádu). Návrh na sjednání dohody o vině a trestu v hlavním líčení po přednesení obžaloby může ze své iniciativy podat rovněž státní zástupce nebo obžalovaný, předseda senátu však není povinen takovému návrhu vyhovět, neshledá-li pro něj vhodné podmínky.¹⁷²

¹⁶⁹ VANTUCH, Pavel. K možnosti sjednat dohodu o vině a trestu po podání obžaloby. *Trestní právo*. 2013, č. 9 – 10, s. 10.

¹⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2269.

¹⁷¹ Takové vhodné okolnosti mohou být seznány nejen na základě písemného vyjádření obžalovaného dle § 196 odst. 2 trestního řádu, ale zejména též na základě vyjádření obžalovaného po přednesení obžaloby, že se cítí být vinen spácháním skutku a souhlasí s jeho popisem a právní kvalifikací dle §206a odst. 1 trestního řádu.

¹⁷² K této problematice dále srov. VANTUCH, Pavel. K dohodě o vině a trestu mezi obžalovaným a státním zástupcem po přednesení obžaloby. *Bulletin advokacie*. 2021, č. 4, s. 24 – 29.

3.3.3. Průběh vyjednávání o dohodě o vině a trestu

Pokud má státní zástupce na základě návrhu obviněného za to, že by sjednání dohody o vině a trestu bylo v daném případě vhodným postupem, předvolá jej za tímto účelem k jednání. Chce-li tak učinit z vlastní iniciativy, jeví se jako vhodné nejdříve z důvodu hospodárnosti písemně vyzvat obviněného a případně další zájmové osoby k vyjádření, zda by o takový postup vůbec měli zájem, neboť vzhledem k dobrovolnosti institutu není možné účast na jednání jakkoliv vynucovat.¹⁷³ V předvolání určí státní zástupce čas a místo jednání, přičemž o této skutečnosti vyrozumí taktéž obhájce a poškozeného, který výslovně neprohlásil, že se vzdává svých procesních práv (§ 175a odst. 2 trestního řádu). Stejným způsobem státní zástupce postupuje i v případě, že má k jednání o dohodě o vině a trestu dojít po předběžném projednání obžaloby.

Dohodu o vině a trestu spolu obligatorně sjednávají státní zástupce s obviněným (§ 175a odst. 3 trestního řádu). Přítomnost obhájce je povinná pouze při naplnění obecných důvodů nutné obhajoby dle § 36 trestního řádu, kdy tato skutečnost představuje další z významných změn, které přinesla novelizace trestního řádu z roku 2020 a je projevem snahy o zefektivnění využití institutu v praxi zejména u trestné činnosti méně závažného charakteru. Pokud je dohoda o vině a trestu sjednávána po přerušení či odročení hlavního líčení, účastní se vyjednávání státní zástupce, obžalovaný a případně jeho obhájce či poškozený, je-li přítomen při hlavním líčení (§ 206b odst. 1 trestního řádu).

Při vyjednávání musí obviněný učinit prohlášení o skutku v takové podobě, v jaké jej vymezil státní zástupce na základě výsledků dokazování v rámci přípravného řízení. Legislativní úprava totiž v žádném ohledu nepřipouští úpravy skutku za účelem naplnění znaků mírnějšího trestného činu tak, jak je to často činěno v rámci angloamerického dohodovacího procesu.¹⁷⁴ Vyjednávat nelze ani o právní kvalifikaci předmětného skutku, kdy tuto stanovuje státní zástupce v souladu s pravidly hmotného práva a s ohledem na veškeré okolnosti daného případu. Jádrem vyjednávání poté, co obviněný prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán, tak lze označit především určení ukládané sankce.

Tato skutečnost významným způsobem posiluje roli státního zástupce v trestním řízení, neboť při sjednávání dohody o vině a trestu státní zástupce v podstatě supluje roli soudu co do rozhodování o způsobu potrestání pachatele. Je pravdou, že k dojednání sankce by mělo dojít na základě společného konsenzu mezi státním zástupcem, obviněným a případně jeho obhájcem. Nutno nicméně zdůraznit, že státní zástupce je při vyjednávání o trestu vázán stejným způsobem

¹⁷³ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 1311.

¹⁷⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 6. aktualizované vydání podle stavu k 1. 1. 2022. Praha: Leges, 2022, s. 802.

jako soud a měl by usilovat o uložení adekvátní sankce s přihlédnutím ke všem skutečnostem významným pro stanovení druhu a výměry trestu dle § 39 a násl. trestního zákoníku, za současného zohlednění zákonných hledisek stanovených v § 122 trestního řádu. Jinými slovy, trest sjednaný v rozporu s těmito ustanoveními by byl důvodem pro neschválení dohody o vině a trestu ze strany soudu.¹⁷⁵

To může být pro státního zástupce obtížný úkol, neboť je mu v podstatě ukládáno, aby vyjednával o trestu ve stejných intencích jako o něm rozhoduje soud, obviněný však výměnou za usnadnění důkazní situace zcela legitimně očekává uložení mírnějšího trestu. Mimo jiné na tuto problematickou oblast se zákonodárce zaměřil novelou trestního řádu č. 333/2020 Sb., když jednak stanovil, že při určování druhu a výměry trestu je nutno přihlédnout k tomu, zda obviněný sjednal dohodu o vině a trestu (§ 39 odst. 1 trestního řádu), a jednak rozšířil důvody pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody. Nově je tak možné v rozsudku, kterým se schvaluje dohoda o vině a trestu, snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby, lze-li mít za to, že vzhledem k poměrům pachatele a povaze spáchané trestné činnosti lze dosáhnout nápravy i trestem kratšího trvání (§ 58 odst. 3 trestního řádu). Toto opatření by dle autorky mohlo do určité míry usnadnit vyjednávání a tím i zapříčinit častější využívání dohodovacího procesu v praxi.

Společně s trestem, popřípadě namísto něj, lze v dohodě o vině a trestu sjednat uložení ochranného opatření. Pokud je pro ukládání ochranného opatření nutné přibrání znalce či opatření dalších podkladů, v důsledku čehož by se významným způsobem prodloužil proces vyjednávání, může státní zástupce jeho uložení navrhnout soudu i samostatně.¹⁷⁶ Na tuto skutečnost musí nicméně obviněného ještě před sjednáním dohody o vině a trestu upozornit. Bez takového upozornění lze postupovat pouze tehdy, pokud důvody pro uložení ochranného opatření vyšly najevo až poté, co byl podán návrh na schválení dohody o vině a trestu soudu (§ 175a odst. 4 trestního řádu).

O průběhu jednání vyhotovuje státní zástupce protokol, který slouží ke zpětné kontrole celého procesu a který se zakládá do trestního spisu. To platí jak v případě, že ke sjednání dohody o vině a trestu dojde, tak v případě, že nikoliv.¹⁷⁷ Pokud ke sjednání dohody o vině a trestu dojde, doručí státní zástupce její opis obviněnému, jeho obhájci a případně poškozenému, pokud řádně a včas uplatnil své nároky. Pokud ke sjednání dohody o vině a trestu nedojde, pokračuje státní

¹⁷⁵ ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Leges, 2012, s. 30 – 31.

¹⁷⁶ VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 410.

¹⁷⁷ Srov. § 55 trestního řádu; DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 1316.

zástupce standardním způsobem v přípravném řízení a bylo-li již zahájeno hlavní líčení, pokračuje se v tomto hlavním líčení na podkladě původní obžaloby.

V obou případech nicméně platí, že k prohlášení obviněného pro účely dohody o vině a trestu o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, nemůže být v dalším řízení přihlíženo (§ 175a odst. 7 trestního řádu, § 206b odst. 4 trestního řádu). K tomu je záhodno zmínit, že nedojde-li ke sjednání dohody o vině a trestu ve stadiu trestního řízení, kdy již bylo zahájeno hlavní líčení, případně pokud soud navrženou dohodu o vině a trestu v rámci hlavního líčení neschválí, má obžalovaný v souvislosti s novelou č. 333/2020 Sb. nově možnost prohlásit svou vinu, případně označit některé skutečnosti za nesporné, čímž za předpokladu souhlasného stanoviska soudu rovněž dochází ke značnému zjednodušení důkazní situace.¹⁷⁸

3.3.4. Postavení poškozeného při vyjednávacím procesu

V důsledku vyjednávání nedochází pouze k posílení procesního postavení státního zástupce a obviněného, ale velký důraz se klade rovněž na uspokojení zájmů poškozeného. Ten musí být o konání jednání vyrozuměn (pokud výslovně neprohlásil, že se vzdává svých procesních práv, které mu zákon přiznává) a zároveň upozorněn na možnost nejpozději při prvním jednání o dohodě o vině a trestu uplatnit nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích, nebo na vydání bezdůvodného obohacení (§ 175a odst. 2 trestního řádu).

Poškozenému je tak v duchu principů restorativní justice umožněno účastnit se ve srovnání s hlavním líčením méně formálního jednání, v rámci kterého může konfrontovat obviněného nejen co do nároku na náhradu škody, ale taktéž ohledně jakýchkoliv dalších okolností týkajících se trestné činnosti, které měly na jeho život dopad. Sjednání výše a způsobu náhrady škody, se kterou obviněný v rámci dohody o vině a trestu souhlasí, rovněž vytváří prostor pro efektivnější a rychlejší uspokojení nároků poškozeného.¹⁷⁹

Pokud se poškozený účastní sjednávání dohody o vině a trestu, trestní řád stanoví, že se vyjádří zejména k rozsahu a způsobu náhrady škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení (§ 175a odst. 5 trestního řádu), přičemž cílem je – stejně jako v případě dohadování sankce – dosažení konsenzu všech zúčastněných stran za současného respektování zákonných hledisek a potažmo tak dosažení spravedlnosti a obnovení narušených vztahů. Na druhou stranu je však nutné si uvědomit, že není žádoucí, aby o dosažení dohody bylo usilováno za každou cenu. Pokud například poškozený jednání zjevně bojkotuje a vytváří na obviněného

¹⁷⁸ K tomu srov. § 206c trestního řádu a § 206d trestního řádu.

¹⁷⁹ JELÍNEK, Jirí a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 7. aktualizované vydání podle stavu k 1. 10. 2017. Praha: Leges, 2017, s. 923.

nátlak, lze za odůvodněný považovat postup, kdy k uzavření dohody o vině a trestu dojde bez stanovení reparační pro poškozeného, přičemž v takovém případě o jeho nároku následně rozhodne samostatně soud, který se bude zabývat návrhem na schválení dohody o vině a trestu.¹⁸⁰

Poškozený nemůže být k účasti na vyjednávání žádným způsobem nucen a dohodu o vině a trestu lze za předpokladu řádného vyrozumění sjednat i bez jeho účasti. I v takovém případě musí být nicméně dbáno jeho zájmů, přičemž ve vyjednávacím procesu je tento úkol svěřen státnímu zástupci, který se tím stává jakýmsi quasi zmocněncem poškozeného.¹⁸¹ Nedostaví-li se poškozený k jednání, ačkoliv již dříve uplatnil nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, může se státní zástupce v jeho zastoupení dohodnout s obviněným na rozsahu a způsobu náhrady škody, a to až do výše uplatněného nároku (§ 175a odst. 5 trestního řádu). Zájmy poškozeného lze zohlednit rovněž skrze sjednání vhodného trestu, kdy státní zástupce by měl především zvážit, zda druh a výměra trestu, který má být obviněnému ukládán, zbytečně neprodlouží a nezkomplikuje uspokojení jeho nároků.¹⁸² Tímto způsobem je zachován princip reparační, a to i za situace, kdy se poškozený z jakéhokoliv důvodu nemůže nebo nechce sjednávání dohody o vině a trestu účastnit.

3.3.5. Náležitosti dohody o vině a trestu a návrhu na schválení dohody o vině a trestu

Sjednanou dohodu o vině a trestu je nutné vypracovat v písemné podobě a se všemi zákonnými náležitostmi tak, aby byla způsobilým podkladem pro schvalovací proces ze strany soudu. Mezi její obligatorní náležitosti dle § 175a odst. 6 trestního řádu patří:

- 1) označení státního zástupce, obviněného a poškozeného, byl-li sjednávání přítomen a souhlasí-li s rozsahem a způsobem náhrady škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení,
- 2) datum a místo sepsání,
- 3) popis skutku, pro který je obviněný stíhán, s uvedením místa, času a způsobu jeho spáchání tak, aby nemohlo dojít k záměně s jiným skutkem,
- 4) označení trestného činu, který je ve skutku spatřován, a to jeho zákonným pojmenováním, uvedením příslušného ustanovení zákona a všech zákonných znaků včetně těch, které odůvodňují trestní sazbu,

¹⁸⁰ ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Leges, 2012, s. 37.

¹⁸¹ BERANOVÁ, Andrea. Nad postavením poškozeného v dohodovacím řízení. In: TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana a GALOVCOVÁ, Ingrid (eds.). *Pocta Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020, s. 26.

¹⁸² DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 1314 – 1315.

- 5) prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán a který je předmětem dohody o vině a trestu,
- 6) v souladu s trestním zákoníkem dohodnutý druh, výměra a způsob výkonu trestu včetně délky zkušební doby, případně upuštění od potrestání, a rozsah přiměřených omezení a povinností v případě, že byly sjednány a trestní zákoník to umožňuje, a to včetně přihlídnutí k tomu, zda obviněný trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch,
- 7) podpis státního zástupce, obviněného a obhájce, byl-li sjednávání přítomen a dále poškozeného, byl-li sjednávání přítomen a souhlasí-li s rozsahem a způsobem náhrady škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení.

Mezi fakultativní náležitosti, které je možné v rámci dohody o vině a trestu dále sjednat, patří:

- 1) rozsah a způsob náhrady škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení,
- 2) ochranné opatření, přichází-li v úvahu jeho uložení.

Po sjednání dohody o vině a trestu se všemi jejími náležitostmi tak, jak je uvedeno výše, podá státní zástupce v takto stanoveném rozsahu návrh na její schválení soudu. Z hlediska teorie se jedná o rozhodnutí svého druhu, které spolu s obžalobou a návrhem na potrestání představuje jeden z možných podkladů pro zahájení trestního řízení před soudem.¹⁸³ Jeho náležitosti nicméně nejsou v trestním řádu podrobněji vymezeny, když ustanovení § 175b odst. 1 trestního řádu pouze stanoví, že nedošlo-li k dohodě o náhradě škody, státní zástupce na tuto skutečnost v návrhu na schválení dohody o vině a trestu upozorní. Další náležitosti tak lze analogicky odvodit od náležitostí obžaloby či návrhu na potrestání, a dále pak především z požadavků na obsah samotné dohody o vině a trestu dle ustanovení § 175a odst. 6 trestního řádu.¹⁸⁴ V petitu státní zástupce navrhne jak schválení dohody o vině a trestu, tak vydání odsuzujícího rozsudku, který se co do rozsahu skutku, právní kvalifikace, trestu a případné náhrady škody bude shodovat s připojenou dohodou o vině a trestu.¹⁸⁵

K návrhu připojí státní zástupce sjednanou dohodu o vině a trestu i další písemnosti mající význam pro soudní řízení a rozhodnutí (§ 175b odst. 2 trestního řádu). V praxi půjde zejména

¹⁸³ Srov. § 180 odst. 1 trestního řádu.

¹⁸⁴ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 1318 – 1320.

¹⁸⁵ To je v souladu s pokynem obecné povahy Nejvyššího státního zástupce č. 9/2019 ze dne 3. 9. 2019, kde se v čl. 62 odst. 3 stanoví, že státní zástupce uvede v návrhu povinné náležitosti obsahu dohody o vině a trestu tak, aby soud mohl v souladu s ní vydat odsuzující rozsudek.

o protokol, který státní zástupce vyhotovuje o průběhu jednání, ale připojí se zpravidla taktéž celý trestní spis. Ten totiž obsahuje nashromážděný důkazní materiál, který je soud povinen přezkoumat za účelem posouzení správnosti, přiměřenosti a spravedlnosti sjednané dohody o vině a trestu.¹⁸⁶

3.4. Schvalovací proces dohody o vině a trestu ve stádiu řízení před soudem

V rámci trestního řízení před soudem je nejprve v souvislosti s návrhem na schválení dohody o vině a trestu nutno uvést, že tento svou podstatou představuje žalobní návrh, jak vyplývá již ze základních zásad trestního řízení, konkrétně z ustanovení § 2 odst. 8 trestního řádu, dle kterého se trestní stíhání před soudy zahajuje na podkladě obžaloby, návrhu na potrestání či návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Doručením návrhu na schválení dohody o vině a trestu soudu tedy podobně jako v případě obžaloby dochází k zahájení trestního stíhání před soudem, přičemž pokud byla dohoda o vině a trestu sjednána v rámci zkráceného přípravného řízení, dochází s doručením tohoto návrhu k zahájení trestního stíhání jako takového.¹⁸⁷

Při projednávání návrhu na schválení dohody o vině a trestu není úloha soudu v porovnání s projednáváním obžaloby či návrhu na potrestání na první pohled natolik významná, neboť soud neprovádí dokazování (§ 314q odst. 5 trestního řádu) a vždy se musí řídit navrženou dohodou o vině a trestu, do které není oprávněn žádným způsobem zasahovat. Navzdory této skutečnosti je však jeho role i v tomto typu řízení nezastupitelná a naprosto zásadní, neboť soud zde vystupuje jako určitý garant zákonnosti, správnosti a přiměřenosti celého předchozího trestního řízení, jakož i uzavřené dohody o vině a trestu a zůstává i nadále subjektem, který jako jediný s konečnou platností rozhoduje o vině a trestu za spáchaný trestný čin tak, jak mu to ukládá čl. 90 Ústavy, resp. čl. 40 odst. 1 LZPS.¹⁸⁸

V následujících podkapitolách se autorka zaměří na úlohu soudu při projednávání a schvalování dohody o vině a trestu, tj. jakým způsobem soud navrženou dohodu o vině a trestu přezkoumává a jak o ní může rozhodnout. Jedná se o materii, jež je souhrnně upravena v ustanovení § 314o – § 314s trestního řádu.

3.4.1. Postup soudu po obdržení návrhu na schválení dohody o vině a trestu

Návrh na schválení dohody o vině a trestu obdobně jako v případě obžaloby přezkoumává předseda senátu soudu, který je věcně a místně příslušný dle obecných hledisek stanovených v § 17

¹⁸⁶ JELÍNEK, Jiří, ŘÍHA, Jiří a SOVÁK, Zdeněk. *Rozhodnutí ve věcech trestních se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*. 3. aktualizované a přepracované vydání podle právního stavu k 1. 2. 2015. Praha: Leges, 2015, s. 143 – 144.

¹⁸⁷ CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 447.

¹⁸⁸ ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Leges, 2012, s. 44.

a § 18 trestního řádu, jedná se však o postup s určitými odchylkami specifickými pro řízení o dohodě o vině a trestu.¹⁸⁹ Hlavní úkol soudu spočívá v procesu posuzování a následného schvalování již uzavřené dohody o vině a trestu, případně má možnost zaujmout i aktivnější roli a ke sjednání dohody o vině a trestu dát vlastní podnět, a to v rámci institutu předběžného projednání obžaloby (§ 186 písm. g/ trestního řádu), resp. přezkumu obžaloby samosoudcem (§ 314c odst. 1 písm. d/ trestního řádu). V takovém případě, je-li ve stanovené lhůtě ze strany státního zástupce předložen návrh na schválení dohody o vině a trestu, postupuje soud podle § 314o až § 314s trestního řádu. Jinak nařídí na podkladě původní obžaloby hlavní líčení a v řízení pokračuje standardním způsobem (§ 187 odst. 4 trestního řádu).¹⁹⁰

Po obdržení návrhu na schválení dohody o vině a trestu jej předseda senátu přezkoumá a podle jeho obsahu, jakož i obsahu příloženého spisu učiní jedno z rozhodnutí uvedených v ustanovení § 314o odst. 1 písm. a) – c) trestního řádu, tedy buď k projednání návrhu nařídí veřejné zasedání či předběžné projednání, nebo rovnou rozhodne o jeho odmítnutí, přičemž je-li obviněný ve vazbě, rozhodne vždy též o dalším trvání vazby (§ 314o odst. 4 trestního řádu). Veřejné zasedání k projednání návrhu na schválení dohody o vině a trestu je obligatorně nařizováno, pokud předseda senátu neshledá důvod pro jiný z výše uvedených postupů, kdy právě skutečnost, že o návrhu je rozhodováno ve veřejném zasedání, a nikoliv v rámci hlavního líčení, je projevem odchylky od standardního průběhu trestního řízení, která má zapříčinit mimo jiné jeho zjednodušení.¹⁹¹

Pokud předseda senátu po obdržení spisu zjistí v dosavadním trestním řízení či v samotném návrhu závažné nedostatky, má možnost v rámci urychlení řízení návrh na schválení dohody o vině a trestu tzv. „od stolu“ odmítnout. Jako závažnou procesní vadu zákonná úprava demonstrativně zmiňuje absenci obhájce při sjednávání dohody o vině a trestu tam, kde jde o případ nutné obhajoby, lze si nicméně představit řadu dalších skutečností, pro které by bylo nutné návrh odmítnout, jako například nedostatečné či chybějící prohlášení obviněného o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, či uzavření dohody o vině a trestu v případech, ve kterých to zákon zapovídá.¹⁹²

Další důvody pro bezprostřední odmítnutí návrhu mohou spočívat v tom, že návrh neodpovídá zjištěnému skutkovému stavu či je nepřiměřený nebo nesprávný z hlediska ukládaného trestu či z hlediska rozsahu a způsobu zjištěné škody, resp. její náhrady (§ 314r odst. 2

¹⁸⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3633.

¹⁹⁰ FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GŘIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 812.

¹⁹¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3634.

¹⁹² Tamtéž.

trestního řádu). V usnesení o odmítnutí návrhu na schválení dohody o vině a trestu je nutno vady nebo skutková zjištění, pro která je návrh odmítán, konkrétně označit, proti čemuž lze brojit opravným prostředkem v podobě stížnosti s odkladným účinkem (§ 314o odst. 2 trestního řádu). V důsledku nabytí právní moci usnesení o odmítnutí návrhu se věc vrací zpět do přípravného řízení, což ovšem nevylučuje potenciální sjednání nového znění dohody o vině a trestu (§ 314o odst. 3 trestního řádu ve spojení s § 314s trestního řádu).

Poslední a zřejmě nejméně častý postup spočívá v nařízení předběžného projednání návrhu na schválení dohody o vině a trestu dle § 314p odst. 1 trestního řádu, kdy tak podobně jako v případě obžaloby předseda senátu učiní, má-li za to, že věc patří do příslušnosti jiného soudu či by měla být postoupena, anebo má-li za to, že jsou dány okolnosti pro zastavení nebo přerušování trestního stíhání, či pro aplikaci odlišného odklonu. Předběžné projednání se zásadně koná v neveřejném zasedání, přičemž považuje-li to předseda senátu za potřebné – například je-li třeba vyslechnout obviněného a poškozeného pro účely narovnání – nařídí z tohoto důvodu zasedání veřejné (§ 314p odst. 2 trestního řádu).¹⁹³ Na základě výsledků předběžného projednání soud následně rozhodne o předložení věci k rozhodnutí o příslušnosti, o postoupení věci, o zastavení trestního stíhání, o přerušování trestního stíhání, o podmíněném zastavení trestního stíhání, o schválení narovnání či o odmítnutí návrhu na schválení dohody o vině a trestu.¹⁹⁴ Proti všem těmto rozhodnutím vyjma rozhodnutí o předložení věci k posouzení příslušnosti má obviněný i státní zástupce možnost podat stížnost, která má (nejde-li o přerušování trestního stíhání) odkladný účinek. Proti rozhodnutí o odklonu může stížnost podat rovněž poškozený (§ 314p odst. 5 trestního řádu). Neshledá-li naopak předseda senátu pro žádné z výše uvedených rozhodnutí důvod, nařídí k projednání návrhu na schválení dohody o vině a trestu veřejné zasedání.

Samosoudce návrh na schválení dohody o vině a trestu předběžně neprojednává, v souladu s § 314c odst. 2 trestního řádu jej nicméně přezkoumá ze stejných hledisek jako předseda senátu a podle výsledku učiní některé z rozhodnutí uvedených v § 314p odst. 3 nebo 4 trestního řádu, případně nařídí k projednání návrhu na schválení dohody o vině a trestu veřejné zasedání.¹⁹⁵

Státní zástupce může až do doby, než se soud odebere k závěrečné poradě, vzít svůj návrh na schválení dohody o vině a trestu zpět, v důsledku čehož se věc vrací zpět do přípravného řízení (§ 314o odst. 5 trestního řádu). Takto by měl učinit zejména tehdy, pokud se objeví nové skutečnosti, které by odůvodňovaly například změnu právní kvalifikace, uložení vyššího trestu či

¹⁹³ CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 447 – 448.

¹⁹⁴ Srov. § 314p odst. 3, 4 trestního řádu.

¹⁹⁵ CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 448.

keré by zpochybnily závěr, že se skutek stal tak, jak je v návrhu uvedeno.¹⁹⁶ Lze říci, že se jedná o totožné oprávnění státního zástupce jako v případě zpětvzetí obžaloby dle § 182 trestního řádu, ovšem s tím rozdílem, že zpětvzetí návrhu na schválení dohody o vině a trestu není v žádném stádiu trestního řízení vázáno na souhlas obviněného. Ačkoliv to trestní řád výslovně neuvádí, oprávnění odstoupit od uzavřené dohody o vině a trestu je nutno přiznat i obviněnému, neboť v opačném případě by došlo k popření požadavku na svobodné rozhodování obviněného co do vzdání se práva na projednání věci před soudem. Ústavní soud se k tomuto vyjádřil ve svém nálezu ze dne 4. 2. 2020, sp. zn. I. ÚS 1860/19, v rámci kterého se plně ztotožnil s argumentací Nejvyššího soudu, dle kterého: „*soud nesmí schválit dohodu o vině a trestu v případě zjištění, že obviněný v době jejího sjednání sice jednal s ničím nerušenou vážnou a svobodnou vůlí a plně informovaně, avšak posléze přehodnotil své stanovisko a v době řízení před soudem již sjednaná dohoda nevyjadřovala jeho stanovisko. Dohoda o vině a trestu musí být pro obviněného přijatelná i v době jednání před soudem. Jinak nelze přistoupit k tomuto alternativnímu vyřízení trestní věci.*“¹⁹⁷

3.4.2. Veřejné zasedání k rozhodnutí o návrhu na schválení dohody o vině a trestu

Nejsou-li ohledně návrhu na schválení dohody o vině a trestu shledány důvody pro jeho odmítnutí či nařízení předběžného projednání, koná se veřejné zasedání, ke kterému předseda senátu předvolá obviněného¹⁹⁸ a ostatní zúčastněné subjekty, tj. státního zástupce, obhájce obviněného a poškozeného, případně jeho zmocněnce, o době a místě konání pouze vyrozumí (§ 314q odst. 1 trestního řádu). Na rozdíl od obecné úpravy lze nicméně v tomto případě veřejné zasedání konat nejen za stálé přítomnosti senátu (resp. samosoudce) a zapisovatele, ale rovněž obviněného a státního zástupce.¹⁹⁹ To je logické, neboť soud v rámci veřejného zasedání posuzuje správnost dohody, kterou mezi sebou tyto dvě strany uzavřely, a které tak mají zájem na tom, aby došlo k jejímu schválení. Za tímto účelem je vyžadováno mimo jiné vyjádření obviněného, který je z tohoto důvodu k veřejnému zasedání předvoláván.²⁰⁰ V případě, kdy by obviněnému nebylo

¹⁹⁶ FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GRIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 812.

¹⁹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 2. 2020, sp. zn. I. ÚS 1860/19, dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=110822&pos=1&cnt=4&typ=result>. Oprávněním obviněného odvolat souhlas s uzavřenou dohodou o vině a trestu se zabýval též Krajský soud v Plzni ve svém usnesení ze dne 15. 7. 2015, sp. zn. 6 To 239/2015, kde stanovil, že v takovém případě soud dohodu o vině a trestu neschválí a věc vrátí do přípravného řízení.

¹⁹⁸ Došlo-li však ke sjednání dohody o vině a trestu až po zahájení hlavního líčení, tak v tomto hlavním líčení bude za účelem jejího projednání pokračováno, přičemž státní zástupce nejprve sjednanou dohodu o vině a trestu přednese a navrhne její schválení. Soud následně v rámci hlavního líčení bude postupovat přiměřeně podle § 314q odst. 3 – 5 trestního řádu a § 314r trestního řádu (§ 206b odst. 3 trestního řádu).

¹⁹⁹ K tomu srov. § 234 trestního řádu a § 314q odst. 1 trestního řádu.

²⁰⁰ KURSOVÁ, Jana. § 314q. K odst. 1, bod 4. In: AUEROVÁ, J., AUGUSTINOVÁ, P., BOHUSLAV, L., DRAŠTÍK, A., DURDÍK, T., FENYK, J., HÁJEK, R., HERCZEG, J., KADLEC, J., KAISER, T., KANDALCOVÁ,

možné předvolání doručit, musel by soud přistoupit k přerušení trestního stíhání (§ 314r odst. 5 trestního řádu).

Průběh veřejného zasedání konaného za účelem rozhodnutí o návrhu na schválení dohody o vině a trestu se řídí jednak obecnými pravidly veřejného zasedání stanovenými v § 235 trestního řádu a jednak speciálními ustanoveními uvedenými v § 314q trestního řádu. Po zahájení veřejného zasedání předseda senátu nejprve vyzve státního zástupce k přednesu návrhu na schválení dohody o vině a trestu (§ 314q odst. 2 trestního řádu) a poté následuje vyjádření obviněného. Zásadní rozdíl v porovnání s hlavním líčením představuje skutečnost, že v rámci veřejného zasedání se zpravidla neprovádí dokazování, přičemž ustanovení § 314q odst. 5 trestního řádu stanoví, že považuje-li to soud za potřebné, může vyslechnout obviněného a opatřit potřebná vysvětlení. Tento postup by tak neměl být pravidlem, nýbrž jakousi pojistkou, díky které bude mít soud možnost rozptýlit případné pochybnosti ohledně zákonnosti, správnosti a přiměřenosti sjednané dohody o vině a trestu.²⁰¹

Ačkoliv soud ve veřejném zasedání neprovádí dokazování, obviněnému musí být umožněno, aby se k uzavřené dohodě o vině a trestu podle svého uvážení vyjádřil, k čemuž ho ostatně předseda senátu sám vyzve. Následují tři okruhy otázek stanovené v § 314q odst. 3 písm. a) - c) trestního řádu, ze kterých předseda senátu pro účely rozhodnutí zjišťuje bližší okolnosti ohledně sjednávání a obsahu předmětné dohody.

Předně je nutno postavit na jisto, že obviněný dohodu o vině a trestu uzavřel na základě informovaného souhlasu a je tedy tázán, zda rozumí sjednané dohodě o vině a trestu, resp. zda je mu zřejmé, co tvoří podstatu skutku, který je mu kladen za vinu, jaká je jeho právní kvalifikace a jaká trestní sazba mu za takový trestný čin hrozí. Dále je obviněný tázán, zda prohlášení o tom, že učinil skutek, pro který je stíhán, učinil bez nátlaku a dobrovolně a zda byl poučen o svých právech na obhajobu. Konečně se soud musí ujistit také o tom, že obviněnému jsou známy veškeré důsledky sjednání dohody o vině a trestu, a to zejména s ohledem na skutečnost, že v případě aplikace tohoto institutu dochází k významnému odklonu od klasického průběhu trestního řízení. Obviněný si musí být zejména vědom, že sjednáním dohody o vině a trestu se vzdává práva na projednání věci v hlavním líčení a s tím spojeným procesem dokazováním a rovněž tak práva podat opravný prostředek proti rozsudku, kterým by soud dohodu o vině a trestu schválil, s výjimkou případu, kdy by rozsudek nebyl v souladu s dohodou o vině a trestu, jejíž schválení státní zástupce

A., KMEC, J., KOCINA, J., KOUŘIL, I. a kol. *Trestní řád: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-10-28]. ASPI ID KO141_1961CZ. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/61/1/2?vtextu=314q>.

²⁰¹ CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 448 – 449.

soudu navrhl. Odpovědi obviněného na tyto otázky představují významné vodítko pro to, jakým způsobem soud následně o navržené dohodě o vině a trestu rozhodne.²⁰²

Veřejné zasedání lze konat i bez přítomnosti poškozeného, nicméně pokud je přítomen, umožní se mu, aby se po vyjádření obviněného taktéž vyjádřil (§ 314q odst. 4 trestního řádu). Co má být konkrétním obsahem takového vyjádření zákonná úprava nestanoví, je nicméně nasnadě, že v zájmu poškozeného bude vyjádřit se zejména k nároku na náhradu škody, tedy zda v tomto ohledu se sjednanou dohodou souhlasí či nikoliv. Pokud přitom nárok na náhradu škody není z jakéhokoliv důvodu obsahem sjednané dohody o vině a trestu, může poškozený v rámci svého vyjádření navrhnout, aby soud o jeho návrhu rozhodl v souladu s § 314r odst. 4 trestního řádu nad rámec této dohody.²⁰³

3.4.3. Způsoby rozhodnutí soudu o návrhu na schválení dohody o vině a trestu

Poté, co se soud v rámci veřejného zasedání seznámí se zněním navrhované dohody o vině a trestu a vyslechne veškerá potřebná vyjádření (případně výpovědi), spočívá jeho zásadní úkol v tom, aby se s návrhem státního zástupce na schválení této dohody nějakým způsobem vypořádal. Je přitom v souladu se zásadou zachování totožnosti skutku oprávněn rozhodovat právě a jen o skutku uvedeném v dohodě o vině a trestu a oproti klasickému trestnímu řízení je nadto vázán rovněž právní kvalifikací, trestem a ochranným opatřením tak, jak se na nich dohodli obviněný se státním zástupcem. Na znění navrhované dohody o vině a trestu nemůže nic měnit.²⁰⁴ O nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení rozhoduje soud rovněž v rozsahu sjednaném v dohodě o vině a trestu, a to za předpokladu, že poškozený s dohodou souhlasil, což stvrdil svým podpisem, případně pokud dohodnutý rozsah a způsob náhrady škody odpovídá nároku poškozeného, který byl řádně uplatněn v souladu s § 43 odst. 3 trestního řádu (§ 314r odst. 1 trestního řádu).

Pokud soud s navrženou dohodou o vině a trestu souhlasí, tedy pokud ji považuje za správnou z hlediska zjištěného skutkového stavu, přiměřenou z hlediska ukládaného trestu a současně neshledá žádná závažná procesní pochybení při jejím sjednávání, schválí ji v souladu s § 314r odst. 4 trestního řádu odsuzujícím rozsudkem. Z toho plyne, že obviněný se nemůže se

²⁰² KURSOVÁ, Jana. § 314q. K odst. 3, bod 8 – 10. In: AUEROVÁ, J., AUGUSTINOVÁ, P., BOHUSLAV, L., DRAŠTÍK, A., DURDÍK, T., FENYK, J., HÁJEK, R., HERCZEG, J., KADLEC, J., KAISER, T., KANDALCOVÁ, A., KMEC, J., KOCINA, J., KOUŘIL, I. a kol. *Trestní řád: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-10-28]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/61/1/2?vtextu=314q>.

²⁰³ Tamtéž, k odst. 4, bod 11 – 14.

²⁰⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3677 – 3679.

státním zástupcem dohodnout na své nevině a rovněž tak soud nemá možnost dohodu o vině a trestu zamítnout a zprostit obviněného obžaloby.²⁰⁵

Zvláštní náležitosti odsuzujícího rozsudku jsou uvedeny v § 314r odst. 4 trestního řádu, avšak oproti obecnému ustanovení § 120 odst. 4 trestního řádu toto ustanovení v podstatě žádné speciální náležitosti nestanoví. V odsuzujícím rozsudku soud jedním výrokem schválí navrženou dohodu o vině a trestu a v dalším výroku uvede vinu a ukládaný trest či ochranné opatření v souladu se schvalovanou dohodou. Pokud je součástí dohody o vině a trestu ujednání o náhradě škody, nemajetkové újmy, nebo vydání bezdůvodného obohacení, se kterým poškozený souhlasil, či které odpovídá jeho řádně uplatněnému nároku, promítne soud rovněž toto ujednání do výroku odsuzujícího rozsudku. Není-li tomu tak, to znamená byla-li náhrada škody v rámci dohody o vině a trestu sjednána v menším rozsahu, než jak ji poškozený uplatnil, či pokud povinnost k náhradě škody součástí sjednané dohody o vině a trestu vůbec nebyla, postupuje soud ohledně zbývajících částí uplatněného nároku, resp. ohledně celého tohoto nároku podle § 228 trestního řádu a nad rámec sjednané dohody uloží obviněnému v odsuzujícím rozsudku povinnost k náhradě škody, nemajetkové újmy či k vydání bezdůvodného obohacení. To však pouze za předpokladu, že nárok poškozeného byl řádně a včas uplatněn a spolehlivě prokázán opatřenými důkazy. V opačném případě soud odkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na řízení před jiným příslušným orgánem podle § 229 trestního řádu, kdy lze očekávat, že tento postup bude s ohledem na absenci dokazování v řízení před soudem poměrně častým jevem.²⁰⁶

Pokud soud navrženou dohodu o vině a trestu neshledá jako správnou a přiměřenou z důvodů podrobněji popsanych níže, má dvě možnosti stran dalšího postupu. Buď navrženou dohodu o vině a trestu neschválí, v důsledku čehož usnesením vrátí věc státnímu zástupci do přípravného řízení (§ 314r odst. 2 trestního řádu). Proti tomuto rozhodnutí lze brojit stížností s odkladným účinkem, zásadní nicméně zůstává skutečnost, že pokud opravdu dojde k vrácení věci do přípravného řízení, tak se k původně sjednané dohodě o vině a trestu včetně prohlášení obviněného nikterak nepřihlíží a tato skutečnost není na překážku ani případnému sjednání nové dohody o vině a trestu (§ 314s odst. 2 trestního řádu).

Druhá varianta spočívá v postupu, kdy soud namísto vrácení věci do přípravného řízení oznámí své výhrady vůči navržené dohodě o vině a trestu státnímu zástupci a obviněnému, kteří na základě toho mají možnost navrhnout soudu její nové znění. Může se tak stát ihned, případně

²⁰⁵ JELÍNEK, Jiří, ŘÍHA, Jiří a SOVÁK, Zdeněk. *Rozhodnutí ve věcech trestních se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*. 3. aktualizované a přepracované vydání podle právního stavu k 1. 2. 2015. Praha: Leges, 2015, s. 312.

²⁰⁶ GRIVNA, Tomáš, ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena a kol. 2. vydání. *Oběti trestných činů. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 607 – 609.

v rámci stanovené lhůty po odročení veřejného zasedání (§ 314r odst. 3 trestního řádu). Zde je nutno upozornit, že soudu je tímto postupem do velké míry umožněno zasáhnout do podoby dohody o vině a trestu, neboť svými výhradami v podstatě navádí smluvní strany k tomu, jak by měla dohoda vypadat, aby došlo k jejímu schválení. Zůbek uvádí, že v takovém případě by měl být soud při zasahování do obsahu dohody o vině a trestu zdrženlivý, neboť není jednou z jejích smluvních stran. Dodává, že: „v opačném případě by vážně narušil princip vyjednané spravedlnosti, který je založen na svobodné vůli účastníků dohody a je protivou jednostrannému autoritativnímu diktátu obligačních podmínek.“²⁰⁷ Pro úplnost se dodává, že nepředložili-li strany nové znění dohody ve stanovené lhůtě, soud původní dohodu o vině a trestu neschválí a věc vrátí státnímu zástupci zpět do přípravného řízení.

V rámci veřejného zasedání může soud dospět i k závěru, že jsou dány důvody pro postoupení věci, zastavení, přerušeni či podmíněné zastavení trestního stíhání, případně pro schválení narovnání (§ 314r odst. 5 trestního řádu). V takovém případě musí obligatorně tímto způsobem rozhodnout, ať už předmětné důvody nastaly v průběhu veřejného zasedání, nebo existovaly již dříve, ale soud se o nich teprve nyní dozvěděl. Zákon přitom pro tyto případy nestanoví povinně formu rozhodování v rámci veřejném zasedání, a proto lze tímto způsobem rozhodnout rovněž v zasedání neveřejném, resp. v případě samosoudce tzv. „od stolu“.²⁰⁸ Proti výše uvedeným rozhodnutím je státní zástupce oprávněn podat stížnost, a to vyjma přerušeni trestního stíhání s odkladným účinkem. Obviněný s poškozeným mohou stížností brojit pouze proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání či o schválení narovnání (§ 314r odst. 6 trestního řádu).

3.4.4. Důvody neschválení dohody o vině a trestu

Jak již bylo uvedeno výše, soud za určitých okolností navrženou dohodu o vině a trestu neschválí, přičemž tak může učinit, pokud se mu dohoda o vině a trestu jeví jako nesprávná nebo nepřiměřená z hlediska souladu se zjištěným skutkovým stavem nebo druhem a výší navrženého trestu, případně ochranného opatření, nesprávná z hlediska rozsahu a způsobu náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, případně zjistí-li, že proces sjednávání dohody o vině a trestu byl stížen vadami, v důsledku kterých došlo k závažnému porušení práv obviněného (§314r odst. 2 trestního řádu).

Zkoumá-li soud správnost a přiměřenost dohody o vině a trestu z hlediska souladu se zjištěným skutkovým stavem, pak součástí takového přezkumu je i navrhovaná právní kvalifikace.

²⁰⁷ ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 86.

²⁰⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3689.

Toto kritérium lze při posuzování ze strany soudu považovat za jedno z nejdůležitějších, neboť právě prostřednictvím důsledného přezkumu souladu dohody se zjištěným skutkovým stavem lze bojovat proti zásadní kritice institutu v tom smyslu, že při jeho aplikaci dochází k obchodu se spravedlností. Ačkoliv samotná podstata institutu spočívá v určitém urychlení a zjednodušení trestního řízení, v žádném případě nelze na úkor této skutečnosti rezignovat na úplné a správné objasnění skutkového stavu, což je samozřejmě již úkolem státního zástupce, soud nicméně představuje konečného garanta splnění tohoto kritéria. Jinými slovy, soud nemůže připustit, aby v důsledku omezení procesu dokazování byly tolerovány zjevné mezery ve zjištěních ohledně skutkového stavu, nebo i vadně zjištěný skutkový stav. Rovněž tak právní posouzení musí dle všech zákonných hledisek odpovídat skutkovému stavu, neboť v českém právním prostředí není umožněno ohledně právní kvalifikace jakkoliv smlouvat. V souladu se zachováním principu rovnosti před zákonem tak stejné skutky musí být posuzovány stejným způsobem, a to bez ohledu na způsob vedení trestního procesu.²⁰⁹

Hledisko druhu a výše navrženého trestu, případně navrženého ochranné opatření může být shledáno jako nesprávné předně z toho důvodu, že byl sjednán trest nezákonný, tj. takový, který zákonná úprava v daném případě vůbec nepřipouští (například uložení domácího vězení u zločinu), nebo jehož výměra byla stanovena zcela mimo rámeček zákonné trestní sazby. Značně komplikovanější se pro soud nicméně jeví posouzení přiměřenosti navrženého trestu v případě, kdy tento odpovídá veškerým zákonným kritériím. Soud by v tomto ohledu měl zvažovat v podstatě stejná kritéria, jako by trest ukládal sám, a to s přihlédnutím k obecným zásadám pro ukládání trestů podle § 39 a násl. trestního zákoníku. Zároveň by však měl mít na paměti, že navržený trest představuje výsledek vyjednávacího procesu mezi obviněným a státním zástupcem, v rámci kterého obviněný legitimně očekává mírnější trest výměnou za doznání a tím urychlení celého trestního procesu. Obecně řečeno úloha soudu spočívá v garanci toho, že v dohodě o vině a trestu navržený trest nevybočí ze zákonného rámce, nebude zcela neadekvátní předmětnému skutku a celkově se nebude jevit jako trest nespravedlivý.²¹⁰ K tomu lze konstatovat, že značný posun v tomto ohledu přinesl zákon č. 333/2020 Sb., který umožnil při stanovení druhu a výměry trestu nově přihlédnout také k tomu, zda byla sjednána dohoda o vině a trestu, v důsledku čehož došlo k určité legitimizaci ukládání nižšího trestu na hmotněprávní úrovni.

Zákonná úprava dohody o vině a trestu se snaží v maximální možné míře umožnit odškodnění poškozeného, a proto soud může dohodu neschválit rovněž z toho důvodu, že je nesprávná z hlediska rozsahu a způsobu náhrady škody, nemajetkové újmy, nebo vydání

²⁰⁹ ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Leges, 2012, s. 45 – 49.

²¹⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3682 – 3683.

bezdůvodného obohacení. K problémům zpravidla nebude docházet v případě, kdy se poškozený sjednání dohody o vině a trestu účastní a se způsobem a výší náhrady škody souhlasí. Komplikovanější situace může vzniknout, nesouhlasí-li poškozený co do svého nároku s dohodou o vině a trestu, případně neúčastní-li se vyjednávání a státní zástupce v jeho zastoupení dohodne s obviněným nižší (nebo žádnou) náhradu škody, než jakou poškozený v řízení uplatnil. V takovém případě – má-li za to, že dohoda je v tomto ohledu nesprávná – může soud poškozenému přiznat náhradu škody nad rámec schvalované dohody o vině a trestu (ale jen pokud je skutkový stav prokázán opatřenými důkazy), odkázat poškozeného s jeho nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních, nebo dohodu o vině a trestu právě z tohoto důvodu jako celek neschválit.²¹¹

Konečně soud dohodu o vině a trestu neschválí, zjistí-li, že při jejím sjednávání došlo k závažným porušením práv obviněného, čímž je myšleno zejména porušení jeho práv na obhajobu. Může se tak například stát, sjednal-li obviněný dohodu o vině a trestu bez obhájce, ačkoliv byly dány důvody nutné obhajoby. Závažné porušení práv obviněného by nastalo rovněž v případě, pokud by na něj stran uzavření dohody byl činěn nátlak a obviněný by tak s dohodou souhlasil nedobrovolně, případně bez znalosti veškerých důsledků, které s sebou aplikace institutu nese. Pro tyto účely koneckonců trestní řád stanoví, že předseda senátu je povinen výslovně se obviněného na tyto skutečnosti dotázat a v pochybnostech má možnost obviněného i vyslechnout.²¹²

3.4.5. Opravné prostředky proti rozhodnutí soudu

Jeden z nejzásadnějších procesních důsledků sjednání dohody o vině a trestu spočívá v omezení zákonných důvodů pro podání odvolání proti odsuzujícímu rozsudku, kterým se dohoda o vině a trestu schvaluje. Odvolání je přípustné zásadně pouze ve dvou případech. Zprvce se lze odvolat, pokud znění rozsudku není zcela v souladu se zněním dohody o vině a trestu, jejíž schválení soudu státní zástupce navrhl. Za těchto okolností může odvolání podat státní zástupce či obviněný, případně osoby oprávněné podat odvolání ve prospěch obviněného dle § 247 odst. 2 trestního řádu. V druhém případě je oprávněn proti rozsudku, jenž je nesprávný z hlediska výroku o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, podat odvolání poškozený, který v řízení řádně uplatnil svůj nárok. To ovšem vyjma situace, kdy v dohodě o vině

²¹¹ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 761.

²¹² ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Leges, 2012, s. 54.

a trestu s rozsahem a způsobem náhrady škody souhlasil a dohoda bylo soudem v této podobě schválena (§ 245 odst. 1 trestního řádu).

Z žádných jiných důvodů není odvolání proti odsuzujícímu rozsudku, kterým se schvaluje dohoda o vině a trestu, přípustné, a to ani kdyby prokazatelně obsahoval vady, pro které za normálních okolností podat odvolání lze (například při nesprávné právní kvalifikace skutku).²¹³ Soud by si této skutečnosti měl být vědom a o to pečlivěji posuzovat správnost a přiměřenost dohody o vině a trestu předtím, než ji odsuzujícím rozsudkem schválí.

²¹³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2962 – 2963.

4. Polemika o využití institutu dohody o vině a trestu v českém právním prostředí

4.1. Dohoda o vině a trestu versus základní zásady trestního řízení

Základní zásady trestního řízení lze popsat jako vůdčí regulativní právní ideje, jimiž je ovládáno trestní řízení a skrze které je v obecné rovině demonstrován právně-politický i právně-filosofický přístup k celému trestnímu procesu. Zákonodárce jimi vyjadřuje své mínění o nejúčelnějším uspořádání trestního procesu, přičemž již ze své povahy zásady představují jakési základní kameny, které vytyčují cíle, ke kterým bychom měli jako společnost směřovat a o jejichž naplnění bychom měli usilovat.²¹⁴

Na rozdíl od jiných odvětvových zásad jsou zásady trestního procesu systematicky kodifikovány, a to nejen na zákonné úrovni v trestním řádu, ale některé i na úrovni ústavněprávní a řada z nich tvoří taktéž součást práva na spravedlivý proces tak, jak je dovozován z článku 36 odst. 1 LZPS, resp. z článku 6 EÚLP. Z této skutečnosti tedy vyplývá jejich zásadní význam jednak jako ústavních limitů trestního řízení, ale zejména jako záruk demokratického právního státu.²¹⁵ Tato jejich funkce se v konkrétní rovině projevuje obzvláště při tvorbě práva, kdy každý nově zaváděný institut by měl být zhodnocen optikou základních zásad trestního řízení, tj. zda s nimi není v kolizi a zda zásadně nevybočuje ze stanoveného rámce, ve kterém funguje celý trestně procesní systém. Na druhou stranu je pak rovněž nutno hodnotit, zda zásady trestního řízení tak, jak jsou nastaveny, vyhovují potřebám stále se vyvíjejícího moderního trestního procesu a zda by nebyla žádoucí jejich případná úprava či změna.²¹⁶

V tuzemském trestním procesu lze nalézt hned několik institutů, které s kodifikovanými základními zásadami částečně kolidují, resp. představují z těchto zásad výjimku (typicky např. právě odklony). To lze do určité míry označit za normální, neboť se jedná o důsledek neustále se vyvíjejícího procesu, který reaguje na potřeby měnící se společnosti. V některých případech se nicméně může jednat o natolik rozsáhlou a zásadní kolizi, že tím dochází k devalvaci tradičních zásad trestního procesu a potažmo tedy i trestního procesu tak, jak ho známe. To je podle některých právních teoretiků právě případ institutu dohody o vině a trestu.²¹⁷ Z toho důvodu – ačkoliv institut

²¹⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2016. Praha: Leges, 2016, s. 116.

²¹⁵ MULÁK, Jiří a PROVAZNÍK, Jan. Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení. *Bulletin advokacie*. 2021, č. 11, s. 37 – 38.

²¹⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2016. Praha: Leges, 2016, s. 118.

²¹⁷ K tomu srov. např. MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, č. 1, s. 3 – 23.

je v českém trestním právu zakotven již více než deset let – považuje autorka za důležité se k této tvrzené kolizi vyjádřit a provést její analýzu.

4.1.1. Zásada materiální pravdy a související zásady důkazní

Zásada materiální pravdy tvoří určující ráz a představuje jeden ze základních pilířů českého trestního procesu. Její podstata je zachycena v § 2 odst. 5 trestního řádu, který stanoví, že orgány činné v trestním řízení postupují v souladu se svými právy a povinnostmi a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. V opozici k zásadě formální pravdy se tak nelze spokojit s tím, jaké důkazy strany předloží soudu či co uznají za pravdivé, nýbrž soud je povinen zjišťovat skutečný skutkový stav na základě pravdivých faktů, a to bez možnosti využití právních fikcí či domněnek.

Předpoklad pro naplnění zásady materiální pravdy vytváří zásada vyhledávací, jenž je konkretizací zásady oficiality v rámci důkazního řízení. Její organické spojení se zásadou materiální pravdy vyplývá mimo jiné z uvedení obou zásad v rámci jednoho zákonného ustanovení, kdy vyhledávací zásada vyjadřuje nutnost zjišťovat důkazy a z toho plynoucí právně relevantní skutečnosti z úřední povinnosti i bez návrhu stran, a to ať svědčí ve prospěch či neprospěch obviněného (§ 2 odst. 5 trestního řádu). K naplnění zásady materiální pravdy slouží rovněž zásada volného hodnocení důkazů, dle které by orgány činné v trestním řízení měly hodnotit důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností jednotlivě i v jejich souhrnu (§ 2 odst. 6 trestního řádu). Smysl této zásady tkví ve snaze zabránit mechanickému postupu při hodnocení důkazů tím, že by byla předem stanovena důkazní síla jednotlivých důkazů či stanovena kritéria jejich pravdivosti. Orgánům činným v trestním řízení je tak umožněno nahlížet na každý jednotlivý případ individuálně a důkazy hodnotit vždy podle konkrétní situace.²¹⁸

Někteří právní teoretici se již před zavedením institutu dohody o vině a trestu do českého právního řádu obávali následků v podobě deformace výše uvedených esenciálních zásad představujících základ dokazování v kontinentálním typu trestního řízení.²¹⁹ Stádium trestního řízení, v rámci kterého dochází k plnohodnotnému uplatnění těchto zásad, tj. hlavní líčení, je totiž v důsledku aplikace dohody o vině a trestu vypuštěno, přičemž ve veřejném zasedání není až na

²¹⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2016. Praha: Leges, 2016, s. 143 – 150.

²¹⁹ K tomu srov. MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, č. 1, s. 3 – 23; dále např. JELÍNEK, Jiří. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky souvisící. *Bulletin advokacie*. 2012, č. 10, s. 19 – 25.

výjimky prováděno dokazování. Podkladem pro rozhodnutí soudu tedy není skutečně zjištěný skutkový stav, nýbrž skutek, o němž obviněný za souhlasu státního zástupce prohlásil, že jej spáchal. Soud již neodpovídá za zjištění skutkového stavu a v rozporu se zásadou vyhledávací rozhoduje o skutku, jehož podoba vzešla nikoliv z plnohodnotného dokazování, nýbrž ze sjednané dohody mezi obviněným a státním zástupcem.²²⁰ Nenaplněna zůstává rovněž zásada volného hodnocení důkazů, neboť jak uvádí Jelínek: „*státní zástupce a obviněný přinášejí soudu určitý skutkový stav a o něm nabízejí důkazy, což v pravém slova smyslu není ovšem volné hodnocení důkazů všech, ale selektivní hodnocení některých důkazů.*“²²¹

Nelze než souhlasit, že dohoda o vině a trestu ze své podstaty poměrně razantně pozměnila povahu českého trestního procesu, neboť neodpovídá pravidlům a zásadám, dle kterých je trestní řízení v naší právní kultuře tradičně vedeno. Dle autorky nicméně zákonodárce zavedením tohoto institutu rozhodně neměl v úmyslu rezignovat na dosažené standardy trestního řízení a potažmo tak na naplnění spravedlivého procesu. Z toho důvodu se koneckonců v právní úpravě nachází několik pojistek, které mají takovému potenciálnímu vývoji zabránit. Není pravdou, že státní zástupce může akceptací dohody o vině a trestu rezignovat na řádné zjištění skutkového stavu věci. Ustanovení § 175a odst. 1, 3 trestního řádu jasně stanoví, že jednání o dohodě o vině a trestu může být zahájeno pouze v případě, prokazují-li výsledky vyšetřování dostatečně závěr o tom, že se skutek stal a že jej spáchal obviněný, přičemž o prohlášení obviněného o tom, že skutek spáchal, nesmějí panovat důvodné pochybnosti. Doznání obviněného by tak nemělo být přeceňováno a vždy by mělo být hodnoceno v kontextu dalších důkazů.

Nutno uvést, že v přípravném řízení je potřebná míra prokazování skutečností typicky menší než v řízení před soudem, toho by si však měl být státní zástupce vždy vědom a v případě jakýchkoliv pochybností či rozporů ve skutkovém stavu, které nelze rozptýlit zajištěním dalších důkazů, by zásadně měl podat obžalobu a nikoliv sjednávat dohodu o vině a trestu.²²² Kontrolou správnosti a přiměřenosti zjištěného skutkového stavu je dále pověřen také soud, který má možnost dohodu o vině a trestu z tohoto důvodu neschválit, případně oznámit stranám své výhrady. Faktem v tomto případě nicméně zůstává, že soud má k dispozici pouze omezené množství předložených důkazů, které z důvodu absence dokazování není schopen jakkoliv korigovat. Na základě této skutečnosti by tak měl být dle názoru autorky oprávněn neschválit dohodu o vině a trestu nejen je-

²²⁰ BERANOVÁ, Andrea. Dohoda o vině a trestu z pohledu práva na spravedlivý proces. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 237 – 239.

²²¹ JELÍNEK, Jiří. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky souvisící. *Bulletin advokacie*. 2012, č. 10, s. 24.

²²² BERANOVÁ, Andrea. Dohoda o vině a trestu z pohledu práva na spravedlivý proces. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 237.

li nesprávná z hlediska souladu se zjištěným skutkovým stavem, ale rovněž v případě, že skutkový stav byl zjištěn nedostatečně či neúplně.

4.1.2. Zásada ústnosti, bezprostřednosti a veřejnosti

Zásady ústnosti, bezprostřednosti a veřejnosti jsou rovněž institutem dohody o vině a trestu dotčeny, neboť spolu úzce souvisí a ze své podstaty se uplatní především v řízení před soudem. Zásada veřejnosti zakotvená v § 2 odst. 10 trestního řádu, která má svůj základ na ústavněprávní úrovni,²²³ vyjadřuje nutnost umožnit za účelem společenské kontroly účast široké veřejnosti na projednávání trestních věcí před soudem. S tím logicky souvisí zásada ústnosti (§ 2 odst. 11 trestního řádu), neboť aby mohl veřejný trestní proces splnit svůj účel, musí být proveden v ústní formě. Soud tak obviněné, svědky i znalce zpravidla vyslýchá a ústně provádí i další důkazy, přičemž své rozhodnutí je poté oprávněn založit právě a pouze na důkazech, které byly před ním tímto způsobem provedeny, což vyjadřuje zásadu bezprostřednosti (§ 2 odst. 12 trestního řádu). Tímto je zajištěno, že soud své rozhodnutí učiní na základě přímého a bezprostředního dojmu z každého jednotlivě prováděného důkazu.²²⁴

Vzhledem k tomu, že dohoda o vině a trestu se primárně sjednává v neveřejném přípravném řízení a úkol soudu v rámci veřejného zasedání spočívá „pouze“ v rozhodnutí o jejím schválení či neschválení, aniž by prováděl dokazování (s výjimkou případného dokazování pro potřeby rozhodnutí o nárocích na náhradu škody), lze konstatovat, že výše uvedené zásady se do velké míry neuplatní. Jednání ve veřejném zasedání sice probíhá na základě ústního přednesu stran, soud však dohodu o vině a trestu schvaluje na základě spisového materiálu a není mu tak umožněno bezprostřední seznámení s provedenými důkazy, což jistě z pohledu soudu snižuje jejich průkazní hodnotu.²²⁵

Dohoda o vině a trestu však není jediným institutem popírajícím tyto zásady. Jako další příklad se nabízí uvést zejména trestní příkaz, jenž je vydáván bez jakéhokoliv soudního jednání a pouze na podkladě spisového materiálu, přičemž se jedná o institut, který je v českém trestním procesu stabilně zakotven již několik desetiletí.²²⁶ Recentně pak byly do českého trestního procesu zakotveny instituty prohlášení viny a nesporných skutečností, které rovněž deformují tradiční principy kontinentálního trestního procesu.

²²³ Srov. čl. 96 odst. 2 Ústavy a čl. 38 odst. 2 LZPS.

²²⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2016. Praha: Leges, 2016, s. 161 – 166.

²²⁵ BERANOVÁ, Andrea. Dohoda o vině a trestu z pohledu práva na spravedlivý proces. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 239.

²²⁶ VANTUCH, Pavel. Trestní příkaz, podmínky pro jeho vydání a možnosti obhajoby. *Trestní právo*. 2013, č. 7 – 8, s. 4 – 5.

V případě zásady veřejnosti nelze shledat její úplné popření, neboť schvalovací proces před soudem probíhá v rámci veřejného zasedání veřejně a rovněž tak odsuzující rozsudek, kterým je dohoda o vině a trestu schvalována, je vyhlášen veřejně.²²⁷ Na druhou stranu je ovšem nutno konstatovat, že podstatná část dohodovací řízení včetně rozhodování o vině a zejména o trestu probíhá mezi obviněným a státním zástupcem neveřejně. Právě v této skutečnosti autorka shledává jedno z největších potenciálních rizik, neboť v důsledku omezené kontroly může poklesnout důvěra veřejnosti ve spravedlivou justici. Jinými slovy, určování viny a trestu „za zavřenými dveřmi“ otevírá možnost pro spekulace o nejrůznějších protislužbách a o tzv. obchodu se spravedlností. Dle Musila se v tomto případě dokonce projevují rysy typické pro kabinetní justici.²²⁸ Tuto skutečnost je nutno vnímat a mít na paměti, že svévolnému užití práva mohou zamezit především konkrétní veřejní žalobci disponující dostatečnými etickými kvalitami, kteří jakýkoliv trh se spravedlností ze své pozice nedovolí.

4.1.3. Zásada rychlosti trestního řízení

V protikladu k zásadám uvedeným v předchozích podkapitolách stojí zásada rychlosti trestního řízení, která se při aplikaci dohody o vině a trestu dostává do popředí a která je dle některých názorů zdůrazňována přílišně právě na úkor jiných základních zásad. Požadavek přiměřené rychlosti trestního řízení představuje součást práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 EÚLP, na ústavně právní úrovni je právo každého, aby jeho věc byla projednána bez zbytečných průtahů, zakotveno v LZPS v čl. 38 odst. 2. Obsahově totožný požadavek je pak zmiňován i v řadě dalších zákonů, zejména tedy v trestním řádu, který v § 2 odst. 4 stanoví, že trestní věci musí orgány činné v trestním řízení projednávat urychleně a bez zbytečných průtahů, se zvláštním zaměřením na věci vazební a věci, ve kterých byl zajištěn majetek.²²⁹

Z výše uvedeného vyplývá význam této zásady jako jedné ze základních zásad trestního řízení, jenž svým všeobecným charakterem zavazuje všechny orgány činné v trestním řízení a uplatní se ve všech jednotlivých stádiích trestního řízení.²³⁰ Důvodů, proč tomu tak je, existuje několik. Nepřiměřeně dlouho trávající trestní řízení předně komplikuje dokazování, neboť časem dochází k postupnému snižování vypovídací hodnoty jednotlivých důkazů. Důkazy mizí, svědci si na události, které se staly v dávné minulosti, nepamatují. A pokud nakonec přece jen soud vydá odsuzující rozsudek, tak u trestu, který je ukládán se značným časovým odstupem, velmi

²²⁷ Srov. § 314r odst. 4 trestního řádu ve spojení s § 128 odst. 1 trestního řádu.

²²⁸ MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, č. 1, s. 20.

²²⁹ Požadavek rychlosti řízení je dále zmíněn např. v § 5 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů či v § 3 odst. 6 ZSVM.

²³⁰ JELÍNEK, Jiří. Zásada rychlosti trestního řízení – bilance a perspektivy. *Kriminalistika*. 2008, č. 4, s. 245 – 246.

pravděpodobně dojde k oslabení jeho účinnosti, resp. k oslabení individuální i generální prevence. S tím je neoddelitelně spjat i další negativní efekt spočívající v nepřiměřeně dlouhém a opakovaném vystavování obviněného i poškozeného stresovým situacím v souvislosti s probíhajícím trestním řízením. V konečném důsledku pak neúměrné průtahy v trestním řízení mohou podrýt důvěru celé společnosti ve výkon spravedlnosti, neboť taková justice, která není efektivní, je justicí nefunkční.²³¹

Vzhledem k tomu, že kontinentální model trestního řízení je ze své podstaty poměrně formální, rigidní a zdlouhavý, přičemž funkčnost justičního systému začala být v posledních letech narušována jednak nárůstem tzv. masové kriminality a jednak výskytem nových složitých trestných činů v oblasti kybernetické, hospodářské či organizované kriminality, bylo nutno přistoupit k hledání nových cest, jak dosáhnout cíle trestního řízení, tj. včasného potrestání pachatele trestného činu, a to i za cenu narušení jiných tradičních principů trestního řízení.²³² Z tohoto důvodu byl požadavek skončení věci v přiměřené lhůtě hlavním cílem několika posledních novel trestního řádu, mezi něž řadíme i novelu trestního řádu č. 193/2012 Sb., kterou byla zakotvena dohoda o vině a trestu.²³³ Ostatně i další odklony v trestním řízení, které byly do českého trestního řádu představeny podstatně dříve než dohoda o vině a trestu, jsou projevem snahy o zabránění průtahů v trestním řízení. V tomto duchu má přítom zákonodárce zjevně úmysl pokračovat, jak je patrné z nových institutů prohlášení viny a nesporných skutečností, které mají potenciál trestní řízení ještě více zjednodušit a urychlit.

Navzdory těmto tendencím, v rámci kterých je v současné době kladen velký důraz na rychlost a efektivitu trestního řízení, je však nutno konstatovat, že zásada rychlosti není hlavní ani nejdůležitější zásadou trestního řízení a mělo by na ni být nahlíženo s určitou opatrností. Jelínek k tomu uvádí, že v případě zásady rychlosti trestního řízení „*nejde o pravidlo absolutní povahy, které by mohlo převážit jiné požadavky na orgány činné v trestním řízení, například na jejich povinnost opřít svá rozhodnutí o nepochybně pravdivě zjištěný skutkový stav, na povinnost postupovat v souladu se zákonem, nezaujatě, nestranně, zjišťovat právně relevantní skutečnosti pokud možno z pramenů nejbližších dokazované skutečnosti, na povinnost pečovat o obhajobu obviněného z úřední povinnosti etc.*“²³⁴ Touto optikou by mělo být nahlíženo i na dohodu o vině a trestu, neboť při její aplikaci dochází k formálnímu odsouzení obviněného a k uložení trestu,

²³¹ Tamtéž, s. 246 – 247.

²³² MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, č. 1, s. 11 – 12.

²³³ K tomu srov. důvodovou zprávu k zákonu č. 193/2012 Sb. (sněmovní tisk Poslanecké sněmovny České republiky č. 510/0) [online]. [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=510&ct1=0>

²³⁴ JELÍNEK, Jiří. Zásada rychlosti trestního řízení – bilance a perspektivy. *Kriminalistika*. 2008, č. 4, s. 247.

a je tedy nutné v zájmu zachování spravedlivé justice skutečně postavit na jisto, že skutek se stal tak, jak je popisován a že jej spáchal právě obviněný.

4.1.4. Dohoda o vině a trestu a právo na spravedlivý proces optikou judikatury ESLP

Právo na spravedlivý proces představující základní princip každé demokratické společnosti je spolu s dalšími základními právy a svobodami zakotveno v EÚLP, konkrétně v jejím čl. 6, jež zaručuje minimální standard procesní ochrany pro každého, kdo podléhá jurisdikci smluvních států.²³⁵ Konkrétně v oblasti trestního práva pak čl. 6 EÚLP představuje jakýsi ochranný štít pro ty, proti kterým jsou nástroje trestního práva primárně namířeny, tj. proti osobám stíhaným pro spáchání trestné činnosti.²³⁶ Nabízí se proto otázka, zda institut dohody o vině a trestu není v rozporu s těmito minimálními požadavky garantovanými EÚLP.

Z bohaté judikatury ESLP lze dospět k závěru, že tomu tak není, tedy že institut dohody o vině a trestu není jako takový na místě označit za rozporný s právem na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 EÚLP. To ovšem pouze za podmínky, že tento alternativní typ řízení bude doprovázen přiměřenými zárukami proti jeho zneužití, především co se souhlasu obviněného s takovým postupem týká. Souhlas obviněného s sebou totiž nese vzdání se práva na soud jakožto jednoho ze základních práv garantovaných EÚLP, a takový souhlas tak musí být vždy dobrovolný, jednoznačný, nepochybný a prost jakékoliv formy donucení.²³⁷ Jeho součástí je i nezbytná informovanost, tedy úplná znalost skutkových okolností případu i právních následků ze strany obviněného, k naplnění čehož ESLP za určitých okolností vyžaduje právní pomoc obhájce.²³⁸

V rozhodnutí ve věci *Natsvlshvili a Togonidze* proti Gruzii ESLP judikoval, že platné vzdání se práva na veřejné projednání věci před soudem je nutno podmínit rovněž možností řádného soudního přezkumu, a to jak co se obsahu dohody o vině a trestu týká, tak i procesu, kterým bylo mezi stranami dohody dosaženo.²³⁹ Vyjma výše uvedeného je v případě dohody

²³⁵ Srov. čl. 1 EÚLP.

²³⁶ KMEC, Jirí, KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan a BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 572.

²³⁷ REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002, s. 96 – 98; dále srov. rozsudek ESLP ve věci *Deweer* proti Belgii ze dne 27. 2. 1980, stížnost č. 6903/75, dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57469%22%7D>

²³⁸ Tamtéž, s. 98; z judikatury srov. rozsudek ESLP ve věci *Pfeifer a Plank* proti Rakousku ze dne 25. 2. 1992, stížnost č. 12556/03, dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22%22CASE%20OF%20PFEIFER%20v.%20AUSTRIA%22%22%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%22CHAMBER%22%22%22itemid%22:%5B%2201-83294%22%7D%7D> a dále rozsudek ESLP ve věci *Bulut* proti Rakousku ze dne 22. 2. 1996, stížnost č. 17358/90, dostupné z:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22%2217358/90%22%22%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%22CHAMBER%22%22%22itemid%22:%5B%22001-57971%22%7D%7D>

²³⁹ Srov. rozsudek ESLP ve věci *Natsvlshvili a Togonidze* proti Gruzii ze dne 29. 4. 2014, stížnost č. 9043/05, dostupné z:

o vině a trestu, ale i dalších forem konsenzuálního způsobu řízení, nutno postavit najisto, že jejich aplikace není v rozporu s veřejným pořádkem.²⁴⁰

Za významnou lze dále označit problematiku rozdílu mezi sjednaným a autoritativně určeným trestem, kterou se ESLP v minulosti zabýval. V tomto případě bylo řešeno, zda skutečnost, že obviněnému je v brzké fázi řízení oznámeno, jaký trest by dostal, pokud by uznal vinu, a zároveň jaký trest by mu byl uložen v případě shledání viny v řádném soudním řízení, představuje nepřiměřený nátlak. Dle ESLP na takovém postupu nelze shledat ničeho nezákonného, avšak s výjimkou tří případů. Rozpor s čl. 6 EÚLP by mohl nastat v případě, že: 1) rozdíl mezi oběma tresty by byl tak velký, že by to bylo namíste považovat za nepatřičný tlak na obviněného, aby uznal vinu, jestliže by byl ve skutečnosti nevinný, 2) dohoda o vině a trestu by představovala takový nátlak, že by zcela narušila právo obviněného neobviňovat sebe sama, nebo 3) by se zdálo, že dohoda o vině a trestu je jedinou možnou cestou, jak se vyhnout trestu tak závažnému, že by byl v rozporu s čl. 3 EÚLP.²⁴¹

4.2. Vztah dohody o vině a trestu a konceptu restorativní justice

V předchozích kapitolách této práce autorka definovala dohodu o vině a trestu tak, že se jedná o konsenzuální formu trestního řízení značně se odlišující od klasického trestního procesu, a ačkoliv institut nenaplnuje veškeré znaky typické pro odklon v trestním řízení, lze jej do této skupiny v obecném pojetí zařadit jako tzv. odklon *largo sensu*. Vzhledem k tomu, že právní úprava odklonů v českém trestním procesu do velké míry odráží (nebo se o to alespoň pokouší) principy restorativní justice,²⁴² přichází v úvahu položit si otázku, zda a nakolik jsou tyto ideje obsaženy v institutu dohody o vině a trestu.

Za nevýhodu kontinentálního typu trestního řízení bývá častokrát označována skutečnost, že v důsledku vyhledávací zásady, tj. zásady, která soudu ukládá povinnost zjistit materiální pravdu bez ohledu na participaci stran, dochází k narušení aktivity procesních stran, které se přílišně spoléhají na činnost soudu, v důsledku čehož se obviněný stává pouhým předmětem

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%2229043/05%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22GRAND%22,%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%222001-142672%22%5D%7D>

²⁴⁰ Srov. rozsudek ESLP ve věci *Hermi proti Itálii* ze dne 18. 10. 2006, stížnost č. 18114/02, dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%2218114/02%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22GRAND%22,%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%222001-77543%22%5D%7D>

²⁴¹ KMEC, Jiří, KOSAR, David, KRATOCHVÍL, Jan a BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 780; k judikatuře srov. rozsudek ESLP ve věci *Babar Ahmad a další proti Spojenému království* ze dne 10. 4. 2012, stížnost č. 24027/07, dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%2224027/07%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22GRAND%22,%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%222001-110267%22%5D%7D> a dále rozsudek ESLP ve věci *Sodadjiev proti Bulharsku* ze dne 5. 10. 2006, stížnost č. 58733/00, dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%222001-77211%22%5D%7D>

²⁴² K tomu srov. kapitolu 1.3.1. této práce.

trestního řízení.²⁴³ Naproti tomu dohoda o vině a trestu v sobě již ze své podstaty jako dohodovací forma trestního řízení zahrnuje prvek typický pro restorativní justici v podobě aktivnější participace stran na trestním řízení. Z obviněného i státního zástupce se tím stávají plnohodnotné subjekty řízení, na kterých zejména záleží, zda a jakým způsobem dojde k potrestání řešené trestné činnosti, přičemž přístup pachatele a jeho náhled na spáchaný skutek je v tomto případě naprosto zásadní.

Tento charakter dohody o vině a trestu, který lze do značné míry označit za soukromoprávní, bývá terčem kritiky, neboť dle některých názorů by trestní odpovědnost jakožto veřejnoprávní vztah mezi pachatelem a státem měla být vždy čistě vrchnostenské povahy, v rámci které obviněný nebude mít možnost disponovat s rozsahem ani předmětem rozhodování o vině či trestu. Na druhou stranu je ovšem nutno vnímat vývoj moderní společnosti, resp. moderní trestní politiky, jejíž charakteristický znak v souladu s konceptem restorativní justice spočívá v postupném oslabování tohoto vrchnostenského prvku s jednoznačnou dominancí státu, a naopak ve snaze o rozšíření horizontální kooperace a tzv. společnosti dialogu.²⁴⁴ Institut dohody o vině a trestu tomuto trendu zcela jistě odpovídá.

Ruku v ruce s aktivnějším zapojením obviněného do procesu trestního řízení jde v duchu zásad restorativní justice osobní převzetí zodpovědnosti obviněného, který si uvědomuje následky své protiprávní činnosti a je schopen se z nich poučit do budoucna, v důsledku čehož dochází k jeho skutečnému polepšení. Otázkou zůstává, zda institut dohody o vině a trestu disponuje potenciálem tento zamýšlený cíl naplnit. Ve své podstatě je totiž konstruován jako oboustranně výhodný obchod, tzv. „něco za něco“, kdy obviněný svým prohlášením o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, usnadní orgánům činným v trestním řízení práci a sám za to očekává odměnu v podobě nižšího trestu. Zákonná úprava nevyžaduje pro uzavření dohody o vině a trestu žádnou formu lítosti či pokání obviněného, z jehož strany tak teoreticky může jít o pouhý kalkul zisků a ztrát. V takovém případě nedochází k preventivnímu ani resocializačnímu působení trestního řízení a z ukládaného trestu se vytrácí jeho sociálně etický aspekt.²⁴⁵

Tuto skutečnost vnímá autorka jako potenciálně problematickou. Chceme-li dát obviněnému větší prostor k aktivnímu řešení jeho trestné činnosti, měli bychom se ujistit, že obviněný je takového postupu hoden, tj. že se ho nesnaží zneužít pouze ke svému prospěchu. V opačném případě by na úkor zrychlení a zjednodušení trestního řízení došlo k rezignaci na jeho základní účel, o idejích restorativní justice ani nemluvě. Dle autorky lze tomuto zabránit jedině

²⁴³ MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, č. 1, s. 11.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 10, 14.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 18 – 19.

aktivním přístupem ze strany státního zástupce, který by při sjednávání dohody o vině a trestu měl obšírně hodnotit rovněž postoj obviněného ke spáchané trestné činnosti, ačkoliv se takový úkol spočívající ve snaze o rozlišení projevu upřímné lítosti a sebereflexe versus pouhého kalkulu jeví jako složitý. De lege ferenda lze navrhnout, aby se hodnocení vnitřního postoje obviněného stalo jedním z kritérií zvažovaných při sjednávání dohody o vině a trestu, přičemž praxi by v tomto ohledu mohla usměrnit i judikatura.

4.2.1. Postavení poškozeného optikou restorativní justice

Jeden ze zásadních cílů restorativního přístupu spočívá v narovnání konfliktu mezi pachatelem a jeho obětí, tj. poškozeným. Tento vůdčí princip reparace stanoví, že adekvátní reakcí na trestný čin není pouhé potrestání obviněného, nýbrž zejména snaha o napravení způsobených škod, případně uvedení věci do původního stavu, čímž je obviněnému umožněno lépe si uvědomit následky svého jednání.

Z podrobněji rozebraného postavení poškozeného při vyjednávání o dohodě o vině a trestu²⁴⁶ vyplývá, že poškozený – má-li o to zájem – může při sjednávání dohody zaujmout aktivní roli a v rámci osobní konfrontace s obviněným po něm požadovat své nároky na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, čímž dochází k výraznému zvýšení šance na obdržení sjednané náhrady škody, případně morálního zadostiučinění, jakož i k zabránění sekundární viktimizace poškozeného. Pokud dojde k uspokojení nároků poškozeného tímto způsobem, lze to jistě označit za souladné s principy restorativní justice. Dohoda o vině a trestu je nicméně v tuzemské právní úpravě konstruována tak, že se jedná o dohodu „o vině“ a „o trestu“, nikoliv však již o dohodu o náhradě škody. Poškozený sice musí být o konání jednání vždy vyrozuměn, jeho účast na něm však není povinná. Určitou pojistku v tomto smyslu představuje povinnost státního zástupce dbát na zájmy poškozeného, což se projeví zejména tehdy, uplatnil-li poškozený náhradu škody, avšak vyjednávání o dohodě o vině a trestu není z jakéhokoliv důvodu přítomen, neboť státní zástupce je v takovém případě oprávněn za něj s obviněným rozsah a způsob náhrady škody dohodnout. Nabízí se však otázka, nakolik budou státní zástupci schopni a ochotni tímto způsobem hájit zájmy poškozeného,²⁴⁷ neboť jejich pozornost bude logicky upřena zejména na vyjednávání o vině a o trestu.

Za situace, kdy ke sjednání dohody o vině a trestu není potřeba souhlasu poškozeného, a to ani pokud je poškozený vyjednávání přítomen, avšak nedojde s obviněným stran náhrady

²⁴⁶ Srov. kapitulu 3.3.4. této práce.

²⁴⁷ KURSOVÁ, Jana. Dohoda o vině a trestu v českém trestním právu a její problematické momenty. In: Dny práva 2012 – Days of Law 2012, Část VII. - Trestněprávní a procesní alternativy v trestním právu individuálním a kolektivním. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 11.

škody konsenzu, nepovažuje autorka současnou zákonnou úpravu institutu dohody o vině a trestu za zcela souladnou s principy restorativní justice, neboť není dostatečně naplněn její stěžejní účel, tj. snaha o obnovení narušených sociálních vztahů. Ačkoliv je poškozený oprávněn se vyjednávat zúčastnit, nelze dovést jinak, než že zásadní zůstává vyřešení vztahu pachatel – stát a nikoliv vztahu pachatel – poškozený. Pozici poškozeného tak s ohledem na jeho „pouhé“ právo uplatnit nárok na náhradu škody (a to bez jakékoliv jistoty jeho přiznání) a účastnit se vyjednávatí nutno označit za toliko podružnou.

Lze konstatovat, že není-li ke schválení dohody o vině a trestu třeba souhlasu poškozeného, není pak možné v duchu restorativního přístupu dosáhnout ani narovnání konfliktu mezi stranami nejvíce postiženými předmětnou trestnou činností. Srovnáme-li však dohodu o vině a trestu s ostatními odklony, dojdeme k závěru, že v tomto ohledu plně vyhovující institut je v českém trestním právu zakotven pouze jeden, a to narovnání.²⁴⁸ V případě institutu narovnání vyplývá potřeba souhlasu poškozeného s alternativním způsobem řešení trestní věci z jeho samotné podstaty, neboť se jedná o dohodu mezi obviněným a poškozeným, jejíž primární cíl spočívá v zajištění, že poškozenému se skutečně dostane náhrady škody, případně že mu bude jinak odčiněna způsobená újma. Obviněný je nucen k aktivnímu přístupu a ke skutečnému převzetí zodpovědnosti za své jednání, neboť jeho povinnost spočívá ve vykompenzování způsobené újmy, čímž by měl poškozeného zároveň přesvědčit o tom, že svého jednání skutečně lituje. V případě schválení narovnání pak současně dochází k zastavení trestního stíhání, z čehož lze dovést, že spíše než zájem státu na potrestání pachatele je upřednostněn zájem na narovnání vztahů mezi pachatelem a poškozeným.²⁴⁹ Využití této konsenzuální formy trestního řízení nicméně zůstává omezeno výhradně na přečiny (§ 309 odst. 1 trestního řádu), neboť je vhodné a žádoucí, aby u závažnější trestné činnosti i nadále přetrvával zájem na potrestání pachatele.

V souvislosti se snahou vylepšit skrze restorativní přístup postavení poškozeného v trestním řízení považuje autorka za relevantní úvahu o tom, zda po vzoru institutu narovnání nepodmínit schválení dohody o vině a trestu souhlasem poškozeného, či dokonce samotnou náhradou škody.²⁵⁰ Podmínky pro aplikaci dohody o vině a trestu by se tím sice zpřísnily, na rozdíl od institutu narovnání by však bylo možné dohodu o vině a trestu využít i v případech, kdy žádná škoda způsobena nebyla. Na druhou stranu je nutno podotknout, že takovýmto nastavením podmínek by pravděpodobně došlo k výraznému prodloužení procesu vyjednávatí, případně

²⁴⁸ Srov. kapitolu 2.2.3. této práce.

²⁴⁹ ZŮBEK, Jan. Úvaha k institutu narovnání a jeho budoucnosti. *Trestněprávní revue*. 2015, č. 1, s. 1 – 6.

²⁵⁰ KURSOVÁ, Jana. Dohoda o vině a trestu v českém trestním právu a její problematické momenty. In: *Dny práva 2012 – Days of Law 2012, Část VII. - Trestněprávní a procesní alternativy v trestním právu individuálním a kolektivním*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 11.

k jeho úplnému zablokování, a to pokud by poškozený nebyl schopen nebo ochoten s obviněným komunikovat.

I taková situace by nicméně byla dle autorky řešitelná. Bylo by například možné při posuzování vhodnosti využití dohody o vině a trestu státním zástupcem zkoumat i další kritéria v tom smyslu, zda obviněný odstranil následky svého jednání, zda se o to alespoň pokusil, či zda navrhl, jakým způsobem by byl ochoten nahradit poškozenému škodu či mu poskytnout přiměřené zadostiučinění, přičemž o takovém návrhu by následně rozhodoval soud současně se schvalovacím procesem týkajícím se dohody o vině a trestu. Vzhledem k tomu, že obviněnému je při sjednání dohody o vině a trestu ukládán mírnější trest, jeví se jako spravedlivé, aby z této skutečnosti profitovaly nejen orgány činné v trestním řízení (tím, že věc bude rychle vyřízena), ale též poškozený, jehož šance na uspokojení uplatněných nároků by se tak výrazně zvýšila.

4.3. Teoretické a aplikační problémy dohody o vině a trestu

Úvahy o zavedení institutu dohody o vině a trestu do českého trestního procesu byly již od počátku terčem poměrně ostré kritiky zejména ze strany právních teoretiků, ale taktéž ze strany některých příslušníků advokátního stavu.²⁵¹ Obavy plynuly zejména ze skutečnosti, že se jednalo o zcela nový, zdejší právní kultuře neznámý právní institut, jenž měl potenciál do velké míry pozměnit moderní obraz českého trestního procesu, a to dle jeho odpůrců v negativním slova smyslu. Po více než desetiletém fungování institutu lze nicméně říci, že mnoho počátečních obav se nepotvrdilo, a že dohoda o vině a trestu se postupně zařadila mezi stabilní a v praxi využívané formy konsenzuálního trestního řízení.²⁵² Bez dalšího konstatovat, že institut tím, že se v praxi osvědčil, splnil svůj účel, by však bylo pošetilé. V souvislosti s aplikací dohody o vině a trestu i v současné době vyvstávají problematické aspekty, na něž je nutno se zaměřit a do budoucna se jimi zabývat.

Některé tyto aspekty budou rozebrány v následujících podkapitolách. Za stále aktuální považuje autorka zejména otázku, zda trestní řízení, v rámci kterého dojde k využití dohody o vině a trestu, je schopno zcela naplnit účel trestu, a to zejména co se generální prevence týče. Jedná se sice o otázku spíše teoretickou, avšak s významným dopadem na praktickou aplikaci institutu. Dále bude upozorněno na vybrané problémy, jež vyvstaly při aplikaci dohody o vině a trestu

²⁵¹ Mezi odpůrce dohody o vině a trestu patří například bývalý ústavní soudce Jan Musil či významný právní teoretik Oto Novotný. Z advokátského stavu právní úpravu dohody o vině a trestu kritizoval např. Jiří Teryngel či Andrej Lobotka. K tomu srov. LOBOTKA, Andrej. Dohoda o vině a trestu a její vztah k účelu trestu. *Právní rozhledy*. 2012, č. 19, s. 674 – 677.

²⁵² K tomu srov. statistika a výkaznictví, přehledy agend soudů pod kódem S_AS_12 [online]. [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html>

v praxi a dosud nebyly uspokojivě vyřešeny. V souvislosti s tím autorka uvede rovněž návrhy de lege ferenda, které mají dle jejího názoru potenciál právní úpravu zdokonalit.

4.3.1. Účel trestu

Současná společnost si je plně vědoma, že v důsledku právem zapovězeného jednání zpravidla přichází trest, jenž je pachateli ukládán orgány státní moci, přičemž tyto orgány současně mají povinnost dohlédnout na to, že ukládaný trest je spravedlivý, přiměřený a efektivní. Trestání jakožto neoddelitelná součást každé lidské kultury se neustále vyvíjí a lze říci, že postoj společnosti ke způsobu trestání, jakož i k pachatelům samotným, odráží její kvalitu i sociální a právní úroveň.²⁵³ Proto i institut dohody o vině a trestu lze v českém právním prostředí vnímat touto optikou jako faktor změny, jenž významným způsobem přispívá k vývoji tuzemské trestní politiky. Problematika stanovování přiměřených a spravedlivých sankcí je nicméně disciplínou nanejvýš náročnou, ve které se – jak je nám známo z minulosti – častokrát chybuje, a proto se jeví jako vhodné zamyslet se nad tímto tématem i v souvislosti s dohodou o vině a trestu.

Právní teorie pod pojmem trest v nejobecnější rovině vnímá právní následek za určité protiprávní jednání, jehož podoba je předem stanovena zákonem. Jaký je ale smysl a účel takto uloženého trestu, resp. co jím chce společnost jako celek dosáhnout? Historicky se vyvinuly dvě základní koncepce, jejichž odpověď na tuto otázku se diametrálně odlišuje, a sice teorie absolutní, jež zastává zejména funkci odplaty, a teorie relativní, reprezentovaná funkcí preventivní. Obě teorie se postupem času propojily v teorii smíšenou, která si klade za cíl kombinovat pozitivní prvky obou těchto koncepcí, tj. zahrnout do odplaty i nápravu pachatele. Na smíšené teorii trestání je postaveno taktéž české trestní právo. To v sobě zahrnuje ochranné, výchovné a generálně preventivní působení trestu, což konkrétně znamená, že jeho účel spočívá v ochraně společnosti před pachateli trestných činů (zejména tím, že jim bude zabráněno v páchaní další trestné činnosti), ve výchově pachatele k tomu, aby do budoucna vedl řádný život (prevence individuální) a konečně i ve výchovném působení na celou společnost (prevence generální).²⁵⁴

Takto jednotlivě definované prvky působení trestu nemohou fungovat odděleně, nýbrž pouze v jejich vzájemné souladnosti a jednotě lze plně dosáhnout účelu trestu. Ústavní soud k tomu ve svém nálezu ze dne 23. 4. 1998, sp. zn. IV ÚS 463/97 uvedl, že: „*Trest ukládaný pachateli v sobě spojuje jak moment trestní represe a prevence ve vztahu k němu samotnému (individuální represe a individuální prevence), tak i moment výchovného působení na ostatní členy*

²⁵³ KOPŘIVA, Marcela. Soudce v říši účelu trestu. *Trestněprávní revue*. 2020, č. 3, s. 129.

²⁵⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 2. 2016. Praha: Leges, 2016, s. 387 – 394.

společnosti (generální prevence). Prevenci i represí je třeba chápat v každém individuálním případě vyváženě, neboť jenom potom individuální prevence působí jako prostředek prevence generální.²⁵⁵ Jinými slovy, pokud jsou pachatelům za protiprávní jednání ukládány přiměřené a spravedlivé tresty, jež efektivním způsobem ochrání společnost a zároveň mají potenciál pachatele převychovat, pak je taková trestní politika schopna výchovně působit i na zbytek společnosti, což je jistě žádoucí.

Z nastudovaných zdrojů přitom autorka nenabyla dojmu, že by aplikací dohody o vině a trestu mohlo dojít k narušení represivní funkce trestu, neboť vyjednaný druh a výměra trestu se i nadále musí pohybovat v mezích zákonných trestních sazeb.²⁵⁶ Zároveň lze usuzovat na to, že státní zástupce vyjednáváním započne se svojí určitou představou o adekvátním trestu, ze které bude ochoten výrazněji slevit jen výjimečně, případně vůbec, a pro obviněného se tak bude jednat v podstatě o jednostrannou nabídku, kterou buď akceptuje, či nikoliv. Nicméně, pokud by i přesto došlo ke sjednání nepřiměřeně nízkého trestu, existuje zde pojistka v podobě schvalovacího procesu ze strany soudu. K podmínkám nutným proto, aby trest ukládaný na základě dohody o vině a trestu splnil svou individuálně preventivní funkci, tj. odradil pachatele od páčání další trestné činnosti, se autorka obšírněji vyjádřila již v předchozí kapitole týkající se vztahu dohody o vině a trestu a restorativní justice. Zbývá tak posoudit, zda je institut dohody o vině a trestu schopen naplnit generálně preventivní funkci trestního řízení, resp. trestu v rámci něho ukládaného.

Nejen trest samotný, ale taktéž proces ukládání trestu v rámci trestního řízení představuje významný faktor toho, jak společnost vnímá efektivitu vymáhání práva. Pokud společnost nabude dojmu, že takový proces je nespravedlivý a nerovný, může tím dojít k narušení právního vědomí společnosti, ke ztrátě důvěry občanů v justici a v konečném důsledku i ke zvýšení kriminality. Právě takové důsledky byly naznačovány v souvislosti se zavedením dohody o vině a trestu do českého trestního procesu. Panovaly obavy, zda neveřejné vyjednávání o vině a trestu neotevře prostor ke korupčnímu jednání, nerovnosti občanů před zákonem či třídní justici,²⁵⁷ neboť vyjma „klasického“ trestního řízení bude existovat v podstatě další druh trestního řízení, v rámci kterého pachatelé dostanou mírnější trest, na kterém se se státním zástupcem ještě sami dohodnou. Dle

²⁵⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 4. 1998, sp. zn. IV ÚS 463/97, dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=4-463-97>; ke smyslu a účelu trestu dále srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 4. 2004, sp. zn. II ÚS 243/03, dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=44469&pos=1&cnt=1&typ=result>

²⁵⁶ Byť právní úprava v § 58 odst. 3 trestního zákoníku umožňuje uložit za určitých okolností trest pod dolní hranici trestní sazby.

²⁵⁷ K tomu srov. MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, č. 1, s. 16, 20 – 21.

Musila se tímto způsobem budou moci vykoupit prostřednictvím vysokých peněžitých trestů zejména zámožní pachatelé, zatímco na ty nemajetné plnou vahou dopadne klasický trestní proces se všemi jeho formálními náležitostmi.²⁵⁸

Dle názoru autorky se takové prognózy za více než desetileté fungování institutu nenaplnily. Zákulisní vyjednávání obviněného se státním zástupcem může u společnosti dozajista vzbuzovat jisté pochyby, obavy z možného korupčního ovlivnění jsou ovšem spíše teoretického rázu, neboť takový případ doposud nebyl v souvislosti s dohodou o vině a trestu v České republice zaznamenán.²⁵⁹

Vznik možné nerovnosti při ukládání trestů se jeví již jako reálnější problém, v tomto případě lze nicméně argumentovat některými dalšími instituty zakotvenými v trestním řádu, jejichž důsledek je totožný. Tak je tomu například u institutu spolupracujícího obviněného (§ 178a trestního řádu), jehož aplikace může vyústit v uložení zcela rozdílných trestů pachatelům stíhaných pro totožnou trestnou činnost. Jako další příklad lze uvést institut přitěžujících a polehčujících okolností a ostatně i (stricto sensu) odklony v trestním řízení, při jejichž aplikaci k vyslovení viny a uložení trestu vůbec nedojde. Ač tato argumentace sama o sobě neospravedlňuje ukládání mírnějších trestů u institutu dohody o vině a trestu, autorka měla v úmyslu poukázat na skutečnost, že určité vyjednávání o trestu (ačkoliv ne tak očividné) je v rámci trestního řízení běžným jevem, přičemž i v těchto případech lze při zohlednění konkrétních okolností a osobnosti pachatele dosáhnout účelu trestního řízení. Tímto způsobem by mělo být přistupováno i k dohodě o vině a trestu.

Jako další negativní aspekt může být společností vnímána absence hlavního líčení, a to zejména v případech té nejzávažnější trestné činnosti. Příkladem lze uvést případ známého bohumínského vraha, jenž se se státním zástupcem dohodl na doživotním trestu odnětí svobody za spáchání trestného činu několikanásobné vraždy a obecného ohrožení.²⁶⁰ Ač mu byl uložen trest nejvyšší, lze polemizovat, zda v takovém případě neměl s ohledem na dosažení satisfakce pro poškozené, jakož i na potřebu naplnění generální prevence převážit u takto závažné trestné činnosti zájem na veřejném projednání celé věci před soudem. Na druhou stranu však lze namítnout, proč by v případě (jakkoliv závažného) trestného činu, k němuž se pachatel dozná, lituje ho a veškeré důkazy jeho doznání potvrzují, měl být veden dlouhý a náročný trestní proces, na který je nutno

²⁵⁸ Tamtéž, s. 20.

²⁵⁹ Resp. autorka se s žádným takovým případem při podrobném prostudování souvisejících zdrojů a literatury doposud nesešla.

²⁶⁰ KROŠOVÁ, Lucie. Soud potvrdil doživotí pro žháře z Bohumína. Zapálil byt a 11 lidí zemřelo. *Tn.nova.cz* [online]. 30. 11. 2021 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://tn.nova.cz/zpravodajstvi/clanek/449455-soud-jedna-o-doživoti-pro-zhare-z-bohumina-zapalil-byt-a-11-lidi-zemrelo>

vynaložit velké množství finančních prostředků i mnoho času a úsilí ze strany orgánů činných v trestním řízení. Navíc, fundamentální součástí spravedlivého procesu tvoří právo na rychlé vyřízení věci, což institut dohody o vině a trestu umožňuje nejen v konkrétní trestní věci, ale zprostředkovaně i v jiných složitých kauzách prostřednictvím odbřemenění justice.

Na základě výše uvedeného lze konstatovat, že účelu trestu lze dosáhnout i prostřednictvím dohody o vině a trestu. Zejména v případech závažné trestné činnosti je však nutno k její aplikaci přistupovat citlivě. Nelze totiž vyloučit, že za určitých okolností převáží zájem na provedení řádného procesu, čímž by aplikace dohody o vině a trestu měla být vyloučena. Autorka doplňuje, že k tomu, aby byl institut dohody o vině a trestu společností vnímán jako plnohodnotný nástroj trestního práva, a nejen jako způsob, jakým se pachatel může vyhnout veřejnému postavení před soud, je nezbytné společnost jako celek vzdělávat a snažit se v tomto ohledu o osvětu institutu včetně všech jeho možných pozitivních i negativních dopadů.²⁶¹

4.3.2. Vybrané problematické aspekty aplikace institutu dohody o vině a trestu

Při úvahách o tom, jaká úskalí provází aplikace dohody o vině a trestu v praxi, se lze předně pozastavit nad tím, nakolik institut skutečně plní jeden ze svých základních cílů spočívající v urychlení trestního řízení a odbřemenění přetíženého justičního systému. Předpokládáme-li, že ve většině případů je soudu předložena již dojednaná dohoda o vině a trestu a soud bez provádění dokazování pouze rozhoduje o jejím schválení, lze to jistě považovat za ulehčení práce soudů. Současně je ovšem nutno vnímat postavení státní zástupců, na které právní úprava přenáší v souvislosti se sjednáváním dohody o vině a trestu nejvíce povinností, a to za situace, kdy vyjednávání o takové dohodě představuje poměrně složitý a formalizovaný proces, který by měl obsáhnout veškeré aspekty trestní věci včetně například nároků na náhradu škody. Ve složitějších případech se o podobě dohody o vině a trestu mohou vést zdlouhavá a komplikovaná jednání, při kterých vzájemného konsenzu mezi obviněným a státním zástupcem nemusí být ani dosaženo, případně jejich dohodu následně nemusí schválit soud, v důsledku čehož dojde k vrácení věci zpět

²⁶¹ Články osvětlující charakter dohody o vině a trestu se stále častěji objevují v mainstreamových médiích. K tomu srov. ŠTORKÁN, Martin. Obliba dohod o vině a trestu roste. ‚Žádoucí je využívání u činů korupční povahy,‘ říká Bradáčová. *IROZHlas.cz* [online]. 29. 4. 2021 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dohoda-o-vine-a-trestu-lenka-bradacova-tomas-sokol-vrchni-statni-zastupitelstvi_2104290500_sto; Dohod o vině a trestu v Česku přibývá. Výhodou je rychlost, shodují se odborníci. *ct24.ceskatelevize.cz* [online]. 1. 12. 2021 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/moravskoslezskykraj/3407942-dohod-o-vine-a-trestu-v-cesku-pribyva-vyhodou-je-rychlost-shoduji-se>; SHABU, Martin. Šéf žalobců: Dohoda musí být pro pachatele výhodná. Proč by nemohl litující vrah dostat 10 let vězení?. *Lidovky.cz* [online]. 10. 9. 2021 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/nejvyhodnejsi-nabidka-o-vine-a-trestu-je-vzdycky-ta-prvni-rika-sef-zalobcu-na-konci-vysetrovani-uz-n.A210910_090609_ln_domov_rkj

do přípravného řízení.²⁶² Z podstaty věci při využití tohoto institutu dochází k ulehčení agendy soudů na úkor zvětšení objemu práce státních zastupitelství. Otázka zjednodušení a urychlení trestního řízení se tak v některých případech může jevit spíše jako sporná.

S výše uvedeným souvisí relativně nově zavedená možnost uzavřít dohodu o vině a trestu v průběhu hlavního líčení po přednesení obžaloby.²⁶³ V tomto případě nelze uvažovat o jakémkoliv zjednodušení práce státního zástupce, neboť přípravné řízení v takovém případě bylo provedeno v jeho úplnosti, a nadto nelze vyloučit, že strany se již v rámci něho o sjednání dohody o vině a trestu neúspěšně pokusily. Jako zvláště problematické však autorka vnímá případy, kdy sjednávání dohody o vině a trestu započne (pravděpodobně z iniciativy obžalovaného) v průběhu či dokonce až po ukončení dokazování v rámci hlavního líčení. Takový postup sice není zákonnou úpravou zapovězen, autorka ho však hodnotí jako vysoce nevhodný, neboť nejenže nedochází k urychlení trestního řízení, ale rovněž hrozí vysoká pravděpodobnost kalkulu ze strany obžalovaného, který má na základě provedených důkazů možnost zcela reálně zhodnotit, zda připadá v úvahu vydání zprošťujícího rozsudku či nikoliv. Je pravdou, že takový návrh obžalovaného by pravděpodobně nebyl ze strany státního zástupce ani soudu akceptován, a ani by akceptován být neměl. Dle názoru autorky nicméně by jen teoretické umožnění této situace představuje mezeru v zákoně, neboť využitím dohody o vině a trestu za těchto okolností by zcela došlo k potlačení jejího smyslu a jejím jediným beneficentem by byl právě obžalovaný.

Problematické aspekty dohody o vině a trestu neplynou pouze ze znění zákonné úpravy, nýbrž některé z nich lze označit za komplikace ryze praktického rázu. Dle názoru některých státních zástupců činí problémy například samotné technické zajištění průběhu jednání. Státní zastupitelství totiž zpravidla nejsou ke sjednávání dohod o vině a trestu materiálně vybavena co do jednacích síní či eskortních místností. JUDr. Basík k tomu uvádí, že: „*si lze asi jen obtížně například představit, aby ke sjednávání dohody v případě vazebně stíhaného obviněného, tj. za přítomnosti vězeňské stráže, obhájce a případných poškozených, došlo v kanceláři státního zástupce.*“²⁶⁴

O to problematičtěji lze hodnotit možnosti k zajištění průběhu jednání v případě, kdy za účelem sjednání dohody o vině a trestu dojde k přerušení hlavního líčení. Sjednávání dohody totiž může být přítomen pouze státní zástupce, obžalovaný, případně jeho obhájce a poškozený, je-li přítomen při hlavním líčení, v žádném případě však nemůže být účasten soud. Zpravidla přítom

²⁶² KURSOVÁ, Jana. Dohoda o vině a trestu v českém trestním právu a její problematické momenty. In: Dny práva 2012 – Days of Law 2012, Část VII. - Trestněprávní a procesní alternativy v trestním právu individuálním a kolektivním. Brno: Masarykova univerzita, 2013, 8 – 9.

²⁶³ Zavedeno do trestního řádu s účinností od 1. 10. 2020 zákonem č. 333/2020 Sb.

²⁶⁴ BASÍK, Michal. Několik poznámek k dohodě o vině a trestu. *Státní zastupitelství*. 2012, č. 4, s. 56.

nebude v soudní budově zajištěna zvláštní místnost, kam by se účastníci za účelem vyjednávání mohli odebrat. Z praxe je známo, že tato situace je nejčastěji řešena tak, že ke sjednání dohody o vině a trestu dochází na chodbě před soudní síní, takový postup však zřejmě neodpovídá požadavku náležité důstojnosti ani vážnosti jednání probíhajícího v rámci trestního řízení,²⁶⁵ nehledě na obtížnou splnitelnost formálních náležitostí stran nutnosti předložit písemné znění navržené dohody. S ohledem na potřebu zajištění řádného průběhu jednání se nabízí řešení v podobě vyčlenění speciálních jednacích síní, které by sloužily (mimo jiné) zejména pro potřeby vyjednávání dohod o vině a trestu, a to jak v budovách soudů, tak v budovách státních zastupitelství. Lze si nicméně představit, že takové opatření by zejména pro některé menší justiční úřady bylo jen těžko proveditelné.

Závěrem podkapitoly autorka považuje za potřebné upozornit na problematiku uzavírání dohod o vině a trestu ve skupinových trestních věcech, neboť jak vyplynulo z aktuální judikatury ESLP, takový proces může skýtat mnohá úskalí, a to zejména pokud je v trestní věci stíháno více obviněných, z nichž jen někteří uzavřou dohodu o vině a trestu a ostatní jsou následně souzeni „klasickým“ způsobem.

Tato tematika byla předmětem rozhodovací činnosti ESLP,²⁶⁶ který se na základě stížnosti slovenského odsouzeného Pavola Muchy zabýval otázkou, zda nedošlo k porušení jeho práva na projednání věci nestranným soudem a práva na presumpci nevinu ve smyslu článku 6 EÚLP tím, že byl za trestnou činnost odsouzen stejným senátem, který předtím schválil dohodu o vině a trestu s jeho spolupachateli, kteří se k totožným trestným činům sami doznali. ESLP dospěl k závěru, že se tak stalo, neboť rozsudky, kterými byly schváleny předchozí dohody o vině a trestu, popisovaly účast stěžovatele Muchy na řešené trestné činnosti takovým způsobem, že z nich nebylo zřejmé, že o trestně právní odpovědnosti stěžovatele dosud nebylo rozhodnuto. Dle ESLP tím došlo k předjímaní stěžovatelovy viny v těchto rozsudcích ještě předtím, než byl vůbec souzen, čímž došlo k narušení jeho práva na presumpci nevinu. Stran námitek týkajících se porušení nestrannosti rozhodujícího senátu ESLP dovedil, že vzhledem k tomu, že soud považoval odsouzení spolupachatelů za zásadní součást trestní věci stěžovatele, byl touto skutečností motivován k rozhodování v souladu s předchozími rozsudky, neboť v opačném případě by mohlo dojít

²⁶⁵ TEXTL, David. Dohoda o vině a trestu uzavřená v hlavním líčení – Qui bono? *Právní prostor* [online]. 26. 5. 2021 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/dohoda-o-vine-trestu-uzavrena-v-hlavnim-liceni-qui-bono>

²⁶⁶ Rozsudek ESLP ve věci Mucha proti Slovensku ze dne 25. 11. 2021, stížnost č. 63703/19, dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-213853%22%5D%7D>; k možnému porušení práva na presumpci nevinu ve skupinových trestních věcech dále srov. usnesení Soudního dvora EU ve věci KB a další v. UL a VM ze dne 28. 5. 2020, dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX:62018CO0709>

k jejich zpochybnění. V tomto kontextu ESLP rovněž upozornil, že zásadní usvědčující důkaz v trestní věci stěžovatele spočíval ve výpovědi jeho spolupachatelů, kteří sami dříve uzavřeli dohody o vině a trestu, v důsledku čehož měli zřejmou motivaci vypovídat tendenčně, tj. v souladu s tím, co uvedli při jejich sjednávání. Ze všech těchto důvodů ESLP dovodil porušení článku 6 EÚLP spočívající v nenaplnění principu presumpce nevinny a práva na nestrannost rozhodujícího soudu.²⁶⁷

Je otázkou, co takové rozhodnutí ze strany ESLP znamená pro sjednávání dohod o vině a trestu v České republice do budoucna. Dle autorky jistě není záhodno nyní činit ukvapené závěry v tom smyslu, že sjednat dohodu o vině a trestu u více obviněných není možné v případě, pokud někteří z nich s jejím sjednáním nesouhlasí. Soudci by ovšem ve světle této judikatury měli mít na paměti, že dřívější odsouzení²⁶⁸ by v žádném ohledu nemělo předurčovat odsouzení pozdější, resp. předjímat vinu obviněného, který dosud nebyl v řízení pravomocně odsouzen. V opačném případě by došlo k rezignaci na rovnoprávný přístup a zajištění spravedlivého procesu pro všechny osoby, proti nimž je trestní řízení vedeno.

4.3.3. Návrhy de lege ferenda

Zákonná úprava dohody o vině a trestu prošla v tuzemském trestním procesu několika změnami, z nichž za nejvýznamnější lze jistě označit novelu trestního řádu č. 333/2020 Sb., která podstatně rozšířila možnosti využití tohoto institutu. Zákodárce tedy již měl prostor reagovat na nedostatky zjištěné praxí prostřednictvím adekvátních legislativních úprav, i přesto však lze uvést několik návrhů de lege ferenda, které by potenciálně mohly přispět ke zdokonalení a zefektivnění právní úpravy.

V rámci snah o zrychlení trestního řízení a usnadnění práce orgánům činným v trestním řízení lze de lege ferenda navrhnout, aby sjednávání dohod o vině a trestu bylo v přípravném řízení omezeno pouze na jeho standardní či rozšířenou formu. V současné době lze teoreticky dohodu o vině a trestu uzavřít rovněž v rámci zkráceného přípravného řízení (§ 179b odst. 5 trestního řádu), podle autorky nicméně tato možnost jde jak proti smyslu zkráceného přípravného řízení, tak samotného institutu dohody o vině a trestu, dle Jelínka se dokonce jedná o zřejmý legislativní omyl.²⁶⁹ Zkrácené přípravné řízení totiž musí být skončeno nejpozději do dvou týdnů ode dne, kdy

²⁶⁷ BOHÁČEK, Lukáš. Rozsudek ze dne 25. 11. 2021 ve věci Mucha proti Slovensku, č. 63703/19. *Bulletin Nejvyššího soudu: oddělení analytiky a srovnávacího práva* [online]. 2021, č. 4, s. 13 – 14 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: [https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/21CA30A363F3D4CDC12587BC0042165E/\\$file/Bulletin%20%5B2021%5D%204.pdf](https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/21CA30A363F3D4CDC12587BC0042165E/$file/Bulletin%20%5B2021%5D%204.pdf)

²⁶⁸ A to vydané nejenom na základě sjednané dohody o vině a trestu, ale rovněž tak klasického dokazování či například prohlášené viny.

²⁶⁹ JELÍNEK, Jiří. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky souvisící. *Bulletin advokacie*. 2012, č. 10, s. 21.

policejní orgán sdělil podezřelému, ze spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován (§ 179b odst. 4 trestního řádu), přičemž vzhledem k časové náročnosti sjednávání dohody o vině a trestu se využití tohoto postupu v rámci zkráceného přípravného řízení nejeví jako příliš pravděpodobné. Zákonodárce sice dává možnost při sjednávání dohody o vině a trestu prodloužit výše uvedenou dvoutýdenní lhůtu až o dalších 30 dnů (§ 179f odst. 2 písm. a/ trestního řádu), ani taková časová dotace však v některých případech nemusí k dosažení konsenzu stačit, a další prodlužování lhůty by šlo zcela jistě proti smyslu zkráceného přípravného řízení. Z těchto důvodů lze de lege ferenda navrhnout vyloučení možnosti sjednat dohodu o vině a trestu v tomto typu přípravného řízení, neboť standardní postup v podobě podání návrhu na potrestání bude ve většině případů představovat rychlejší, jednodušší a efektivnější postup.

Za diskutabilní lze dále označit možnost předsedy senátu nařídit předběžné projednání obžaloby dle § 186 písm. g) trestního řádu, a to má-li za to, že vzhledem k okolnostem případu by bylo vhodné sjednání dohody o vině a trestu, zejména navrhl-li takový postup státní zástupce nebo obviněný. Státní zástupce je oprávněn jednat o dohodě o vině a trestu zahájit ze své iniciativy či na návrh obviněného v rámci přípravného řízení, a dá se tak předpokládat, že pokud by dosažení konsenzu bylo možné, bylo by tak již učiněno. Pokud však státní zástupce přistoupil k podání obžaloby, zdá se jako nadbytečné, aby před nařízením hlavního líčení soud zjišťoval, zda si strany svůj procesní postoj nerozmyslely. A to zejména za situace, kdy ke sjednání dohody o vině a trestu může dojít i v rámci hlavního líčení. Vzhledem k těmto skutečnostem považuje autorka ustanovení § 186 písm. g) trestního řádu za neopodstatněné a jeho využití v praxi spíše hypotetické, a proto navrhuje de lege ferenda jeho zrušení.

Za spíše formální vadu zákonné úpravy lze považovat výslovné nezakotvení možnosti obviněného odstoupit od uzavřené dohody o vině a trestu, podobně jako je to umožněno státnímu zástupci v ustanovení § 314o odst. 5 trestního řádu. V praxi tato skutečnost zřejmě nečiní obtíže, neboť judikatorně²⁷⁰ bylo již dříve stanoveno, že toto právo obviněnému náleží. Přesto však autorka v duchu posílení principu právní jistoty považuje za důležité, aby do trestního řádu byla de lege ferenda možnost obviněného odstoupit od již uzavřené dohody o vině a trestu zakotvena, a to do stejného momentu, do kterého může státní zástupce vzít zpět svůj návrh na schválení dohody o vině a trestu, tj. do doby, než se soud odebere k závěrečné poradě.

Další de lege ferenda navrhované opatření spočívá v omezení počtu podaných návrhů na schválení dohody o vině a trestu v jedné trestní věci soudu. Současná právní úprava toto nikterak neomezuje, a teoreticky je proto možné podání libovolného počtu takových návrhů, pokud soud

²⁷⁰ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 4. 2. 2020, sp. zn. I. ÚS 1860/19, dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=110822&pos=1&cnt=4&typ=result>

z jakéhokoliv důvodu předchozí návrh neschválí či k němu stranám sdělí své výhrady. V praxi lze ve většině případů zřejmě očekávat maximálně jeden další pokus o schválení dohody o vině a trestu poté, co soud osvětlí důvody neschválení předchozího návrhu, i přesto by však dle názoru autorky bylo vhodné v zájmu zajištění rychlosti a efektivity řízení počet podaných návrhů v jedné trestní věci omezit. V případě, že obviněný sám ze své vůle odstoupí od již sjednané dohody o vině a trestu, by pak autorka *de lege ferenda* navrhla, aby již opětovně neměl možnost dohodu o vině a trestu ohledně stejného skutku uzavřít.

Konečně má autorka za to, že v zákonné úpravě by *de lege ferenda* měly být výslovně upraveny náležitosti návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Nejedná se o zásadní pochybení, dle Basíka se v tomto případě uplatní ustanovení o podání v trestním řízení podle § 59 trestního řádu a postačí tedy obecný přípis, v němž státní zástupce toliko odkáže na připojenou dohodu o vině a trestu, shrne dosavadní skutková zjištění a potvrdí dodržení nutných procesních podmínek.²⁷¹ Za účelem sjednocení praxe při podávání těchto návrhů se nicméně jeví jako vhodné zakotvení základních náležitostí, a to zejména s ohledem na skutečnost, že návrh na schválení dohody o vině a trestu se svým významem rovná obžalobě či návrhu na potrestání.

4.4. Využití dohody o vině a trestu v porovnání s ostatními odklony pohledem statistiky

Dohoda o vině a trestu byla v roce 2012 do trestního řádu zakotvena jako relativně neznámý institut, který se svým charakterem značně vymykal dosavadním pravidlům trestního procesu. Právě tato skutečnost byla zřejmě důvodem toho, že institut se v prvních letech své účinnosti využíval jen velmi sporadicky, tj. maximálně u desítek osob ročně, jak vyplývá z níže uvedené tabulky. Do určité míry bylo možné tento vývoj očekávat, neboť u nového – a v tomto případě nadto v českém trestním procesu dosud zcela neznámého – institutu je třeba počítat s určitým časovým obdobím, v rámci kterého se orgány činné v trestním řízení s novým institutem seznamují, osvojují si pravidla jeho aplikace a hodnotí efektivitu jeho praktického využití. Navzdory tomu je však při pohledu na statistiku nutno konstatovat, že institut se příliš velké oblibě netěšil v podstatě až do velmi nedávné doby.

Příčin této skutečnosti lze identifikovat pravděpodobně více. V první řadě lze zmínit omezené podmínky využití, kdy institut nebylo možno aplikovat v případech závažnější trestné činnosti. V důsledku toho se okruh trestných činů, u kterých bylo možné dohodu o vině a trestu sjednat, do velké míry shodoval s okruhem trestných činů, které mohly být ze strany státního zástupce či soudu vyřešeny jiným, procesně méně náročným odklonem. Za další restriktivní prvek

²⁷¹ BASÍK, Michal. Několik poznámek k dohodě o vině a trestu. *Státní zastupitelství*. 2012, č. 4, s. 56 – 57.

Lze označit obligatorní zastoupení obviněného obhájcem, kdy tato podmínka komplikovala rychlé vyřízení zejména jednodušších trestních věcí. I z tohoto důvodu mohl orgán činný v trestním řízení upřednostnit využití jiného odklonu, u kterého nebylo obligatorní zastoupení obhájcem nutnou podmínkou. Konečně pak i to, že sjednání dohody o vině a trestu bylo omezeno pouze na fázi přípravného řízení, mohlo být důvodem jejího nepříliš častého využívání, a to navzdory často vyslovovanému názoru, že dohoda o vině a trestu by měla být aplikována právě a zejména v této fázi trestního řízení.²⁷²

Tabulka č. 1 uvedená níže reflektuje počty osob, jejichž trestní věc byla vyřízena odklonem v řízení před okresními soudy v České republice za období od roku 2012 do roku 2021 včetně. K tomu autorka dodává, že v případě podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání jsou počty neúplné, neboť tyto instituty může aplikovat rovněž státní zástupce v rámci přípravného řízení. Rozhodnutí o těchto odklonech tak bude ve skutečnosti existovat více. Pro základní představu o způsobu využití jednotlivých odklonů nicméně níže uvedená tabulka postačí. Z té vyplývá, že stabilní a hojně využívaný odklon představuje zejména trestní příkaz, kterým je řešena průměrně polovina veškerého ročního nápadu trestních věcí,²⁷³ což jednoznačně souvisí s procesní nenáročností jeho využití, jakož i s možností rychlého vyřízení věci bez nutnosti nařizování hlavního líčení. V posledních deseti letech bylo relativně často přistupováno rovněž k aplikaci institutu podmíněného zastavení trestního stíhání, na rozdíl od institutu narovnání, který lze označit za setrvale nejméně používaný odklon. K jeho uplatnění dochází pouze u nižších desítek osob ročně, což je důsledkem mimo jiné jeho časové a administrativní náročnosti, přičemž ze statistiky lze vyčíst, že situace se v tomto ohledu v průběhu let nijak výrazně nemění. Na rozdíl od institutu dohody o vině a trestu, který byl sice v počátcích využíván jen omezeně, v posledních zejména dvou letech však zaznamenal zřetelný nárůst v oblibě.

Výrazně vyšší frekvenci schvalovacího procesu dohod o vině a trestu lze registrovat v roce 2020, přičemž v roce 2021 byl jeho nárůst oproti předchozím letem již markantní. Příčina tohoto vývoje spočívá zejména v úpravě, resp. rozšíření zákonných podmínek využití institutu, kdy zákonodárce právě tímto krokem reagoval na dosud sporadické využívání dohod v praxi. Zákonem č. 333/2020 Sb., kterým byl s účinností od 1. 10. 2020 novelizován trestní řád, proto došlo ke zrušení výše uvedených restriktivních podmínek, čímž bylo umožněno dohodu o vině a trestu

²⁷² Srov. např. TEXL, David. Dohoda o vině a trestu uzavřená v hlavním líčení – Qui bono? *Právní prostor* [online]. 26. 5. 2021 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/dohoda-o-vine-trestu-uzavrena-v-hlavnim-liceni-qui-bono>

²⁷³ Statistika a výkaznictví, přehledy agend soudů pod kódem S_AS_12 [online]. [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html>

aplikovat mimo jiné v případech té nejzávažnější trestné činnosti, a to případně i v průběhu hlavního líčení. Ačkoliv v řízení před soudem dochází v současné době častěji k aplikaci institutu prohlášení viny, jenž byl do trestního řádu zaveden rovněž zákonem č. 333/2020 Sb. a jenž je považován za procesně rychlejší a ekonomičtější řešení,²⁷⁴ snahy zákonodárce lze i přesto označit za úspěšné, neboť k výraznému zvýšení počtu sjednaných dohod o vině a trestu došlo v podstatě bezprostředně poté, co zmiňovaná novela trestního řádu vstoupila v účinnost.²⁷⁵

Zda tento trend nastolený v posledních zhruba třech letech bude pokračovat i nadále zůstává otázkou, podle autorky však nic nenasvědčuje tomu, že by se tak nemělo stát. Dle prozatím posledních dostupných statistik jen v první polovině roku 2022 došlo ke schválení dohody o vině a trestu před okresními soudy v 785 případech,²⁷⁶ z čehož rozhodně nelze usuzovat na jakýkoliv pokles ve využívání tohoto institutu. S tímto vývojem pak pravděpodobně souvisí i v recentní době stále více zdůrazňovaná potřeba řešení trestních věcí alternativními způsoby, mezi které dohoda o vině a trestu jednoznačně patří. S ohledem na výše uvedené tak lze do budoucna očekávat zřejmě ještě častější využívání odklonů včetně dohody o vině a trestu, čímž dojde k urychlení vyřízení některých trestních věcí a v důsledku toho k zefektivnění celého systému trestní justice.

Tabulka č. 1 - počty osob, jejichž trestní věc byla vyřízena před okresními soudy v České republice odklonem za období od roku 2012 do roku 2021 včetně.²⁷⁷

	trestní příkaz	podmíněné zastavení trestního stíhání	schválení narovnání	schválení dohody o vině a trestu
	<i>počet osob</i>			
2012	50 450	1 891	71	8
2013	60 842	2 007	79	72
2014	55 689	2 004	71	70
2015	48 107	1 930	51	72
2016	44 437	1 903	35	93
2017	41 089	1 791	49	76
2018	40 148	1 537	45	90

²⁷⁴ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2021 [online]. 28. 6. 2022, s. 32 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2021/>

²⁷⁵ K tomu srov. ŠTORKÁN, Martin. Obliba dohod o vině a trestu roste. ‚Žádoucí je využívání u činů korupční povahy,‘ říká Bradáčová. *IROZHlas.cz* [online]. 29. 4. 2021 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dohoda-o-vine-a-trestu-lenka-bradacova-tomas-sokol-vrchni-statni-zastupitelstvi_2104290500_sto

²⁷⁶ Statistika a výkaznictví, přehledy agend soudů pod kódem S_AS_12 [online]. [cit. 2022-10-27]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html>

²⁷⁷ Tamtéž.

2019	40 353	1 427	45	130
2020	35 059	1 116	29	370
2021	33 520	984	29	1 668

5. Komparace se zahraniční právní úpravou

5.1. Dohoda o vině a trestu ve slovenském trestním procesu

České a slovenské právní prostředí lze vzhledem ke společné minulosti označit za navzájem dosti se podobající, vycházející z totožného typu právní kultury, jakož i ze shodných zásad a právních principů. Právě z tohoto důvodu se jeví jako zajímavé komparovat, jakým způsobem zákonodárci v té které zemi přistoupili k implementaci nových a netradičních právních institutů, resp. jak se tyto nové instituty následně osvědčily v praxi.

V případě dohody o vině a trestu slovenská právní úprava předběhla tu českou vzhledem k tomu, že institut s názvem „dohoda o vine a treste“ zde byl zakotven již s účinností od 1. 1. 2006 spolu s rekodifikací celého slovenského trestního procesu. Jeden ze zásadních cílů nové trestně procesní právní úpravy vtělené do trestního řádu²⁷⁸ přitom spočíval ve zjednodušení a zefektivnění trestního řízení, ve zkrácení délky jeho trvání a v neposlední řadě rovněž v odlehčení činnosti soudů prostřednictvím snížení množství věcí projednávaných v rámci hlavního líčení.²⁷⁹

Deklarovaný byl dokonce zájem, aby jiným způsobem než projednáním v rámci hlavního líčení bylo ukončeno zhruba 80% všech řešených trestních věcí.²⁸⁰ Odklony se tak při tvorbě nového trestního kodexu logicky dostaly do popředí zájmu zákonodárce, přičemž k ostatním odklonům v podobě podmíněného zastavení trestního stíhání, podmíněného zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného, smíru a trestního příkazu nově přibýlo „konanie o dohode o vine a treste“ jakožto dosud nejmladší odklon ve slovenském trestním procesu.²⁸¹

Institut dohody o vině a trestu lze charakterizovat jako fakultativní proces, při kterém se prokurátor s obviněným (a případně s jeho obhájcem či dalšími oprávněnými osobami) dohodne na uzavření přijatelné dohody o způsobu ukončení trestní věci a taková dohoda podléhá následnému schválení soudem. Obviněný se v takovém případě vzdává svého práva na projednání věci před soudem v rámci hlavního líčení a trest mu je ze strany soudu ukládán bez provedení

²⁷⁸ Pro účely části 5. této práce bude jako trestní řád označován zákon č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok, dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/301/>

²⁷⁹ Stejně jako v České republice je však i na Slovensku naráženo na problém, že nedochází k celkovému odlehčení justičního aparátu, nýbrž velký objem práce je v důsledku častokrát složitého sjednávání dohod o vině a trestu přesouván ze soudních orgánů na prokurátory. I proto se lze ve slovenské odborné literatuře setkat s de lege ferenda návrhy na personální posílení prokuratury, jakož i na vytvoření pozic asistentů prokurátorů, kteří by byli schopni poskytnout prokurátorům pomoc s jednoduchými úkony a s technickým zajištěním jednání týkajícím se (nejen) sjednávání dohod o vině a trestu. K tomu srov. MANDALÍK, Radoslav. K inštitútu konania o dohode a vine a treste. *Justičná revue*. 2006, č. 11, s. 1613.

²⁸⁰ PROKEŠ, Jaromír. Praktické problémy aplikácie inštitútu dohody o vine a treste. *Justičná revue*. 2011, č. 12, s. 1611.

²⁸¹ VRÁBLOVÁ, Miroslava. Niekoľko poznámok k historicky najmladšiemu odklonu v slovenskom trestnom konaní – dohode o vine a treste. *Trestněprávní revue*. 2007, č. 7, s. 192 – 193; k ostatním odklonům dále srov. BARTOŠOVÁ, Lýdia. Rozsah dokazovania pri využití odklonov v prípravnom konaní. *Trestněprávní revue*. 2007, č. 5, s. 124 – 128.

dokazování.²⁸² Základní ustanovení stran sjednávání dohody o vině a trestu nalezneme v § 232 – § 233 trestního řádu, schvalování dohody před soudem upravuje § 331 - § 335 trestního řádu.

Důvody zakotvení dohody o vině a trestu lze označit za prakticky totožné s těmi, pro které byl institut představen v České republice, tj. potřeba zefektivnění a zhospodárnění trestního procesu, potřeba zmírnění zahlcenosti justičních orgánů, snaha o individualizaci trestního postihu či boj s neustále narůstající kriminalitou. Ačkoliv se zavedení institutu ani u našich sousedů neobešlo bez výrazné kritiky ze strany části odborné veřejnosti,²⁸³ po několika letech jeho uplatňování v praxi bylo dospěno k závěru, že se jedná o jeden z nejúspěšnějších institutů nového trestního procesu.²⁸⁴ Pro srovnání lze uvést, že jen v prvním roce účinnosti soudy schválily dohodu o vině a trestu u 2 165 obviněných osob, a to pro nejružnější trestnou činnost včetně té nejzávažnější, jako je trestný čin vraždy.²⁸⁵ Oproti českým počátkům institutu se stran jeho využívání jedná o markantní rozdíl. Mimo jiné i z tohoto důvodu se slovenská právní úprava stran dohody o vině a trestu stala hlavní inspirací pro českého zákonodárce,²⁸⁶ což je také důvodem, proč pro zahraniční komparaci autorka zvolila právě slovenskou právní úpravu.

5.1.1. Podmínky nutné pro uzavření dohody o vině a trestu

Stejně jako v české právní úpravě i slovenský trestní řád stanoví, že dohodovací řízení může být zahájeno z podnětu prokurátora, obviněného, případně jeho obhájců, nebo na podnět soudu, pokud se již věc dostala do stádia řízení před soudem. Jedná se nicméně o nenárokový institut, a tak bude záležet vždy především na posouzení prokurátora, zda takový postup shledá za odůvodněný. Předpokladem pro započetí jednání o dohodě o vině a trestu je ve smyslu § 232 odst. 1 trestního řádu především splnění následujících podmínek:

- 1) výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují závěr, že skutek je trestným činem a že ho spáchal obviněný,
- 2) obviněný se ke spáchání skutku přiznal a uznal svou vinu a

²⁸² ČENTĚŠ, Jozef a kol. *Trestné právo procesné: Všeobecná a osobitná časť*. 2. vydání. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 677.

²⁸³ Ke kritice institutu dohody o vině a trestu srov. KOLESÁR, Juraj. Dohoda o vine a treste – strašiak spravodlivosti? *Bulletin slovenskej advokácie*. 2009, č.1 – 2, s. 3 – 6.

²⁸⁴ ČENTĚŠ, Jozef a kol. *Trestné právo procesné: Všeobecná a osobitná časť*. 2. vydání. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 682.

²⁸⁵ ČENTĚŠ, Jozef a MAGVAŠIOVÁ, Anna. K aplikácii inštitútu konania o dohode o vine a treste. *Trestněprávní revue*. 2008, č. 1, s. 17.

²⁸⁶ Srov. důvodovou zprávu k zákonu č. 193/2012 Sb. (sněmovní tisk Poslanecké sněmovny České republiky č. 510/0) [online]. [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=510&ct1=0>

3) důkazy nasvědčující pravdivosti jeho přiznání.

Přiznání obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán, v tomto kontextu znamená potvrzení pravdivosti veškerých skutkových tvrzení uvedených v usnesení o zahájení trestního stíhání. Nedílnou součástí představuje akt uznání viny, jímž obviněný uznává nejen veškeré skutkové okolnosti případu, ale taktéž veškeré obligatorní znaky skutkové podstaty trestného činu, tj. jeho objektivní i subjektivní stránku. Samotné přiznání obviněného ve spojení s uznáním viny by nicméně nepostačovalo k tomu, aby věc mohla být vyřešena dohodou o vině a trestu. Jak plyne z výše uvedeného, vždy budou muset existovat i další důkazy, které ve svém souhrnu potvrdí pravdivost přiznání obviněného. Na druhou stranu však není nutné v zájmu zachování hospodárnosti a rychlosti tohoto typu alternativního trestního řízení provádět dokazování v rozsahu potřebném pro podání obžaloby, nýbrž postačí vyšší stupeň pravděpodobnosti zjištěného skutkového stavu.²⁸⁷

Pokud jde o obecné podmínky přípustnosti, není bez zajímavosti, že slovenská právní úprava na rozdíl od té české již od počátku žádným způsobem nelimitovala sjednání dohody o vině a trestu povahou trestného činu, tj. bylo ji možno uzavřít i v případech té nejzávažnější trestné činnosti (a bylo tak i činěno). Zároveň slovenská právní úprava nevyjímá z procesu sjednávání dohod o vině a trestu mladistvé pachatele, přičemž však pro takový postup je nutný souhlas jeho zákonného zástupce nebo obhájce.²⁸⁸

Na rozdíl od české právní úpravy jsou podrobnější podmínky a pravidla postupu prokurátora při sjednávání dohody o vině a trestu stanoveny podzákonným právním předpisem, a to vyhláškou Ministerstva spravedlnosti,²⁸⁹ která byla přijata na základě zmocňovacího ustanovení v § 561 odst. 2 trestního řádu. Vyjma všeobecných ustanovení o podmínkách a postupu při uzavírání dohody vyhláška upravuje zejména kritéria, která by měl prokurátor vždy zvažovat nejen při posuzování vhodnosti aplikace tohoto institutu, ale taktéž při samotném vyjednávání s obviněným. Demonstrativně mezi tato kritéria patří ochota obviněného spolupracovat při vyšetřování jiných obviněných, minulost obviněného, povaha a závažnost trestného činu, který je předmětem obvinění, projevení lítosti a pocitu viny obviněným a jeho ochota dobrovolně převzít zodpovědnost za svoje jednání, zájem na rychlém a přiměřeném skončení trestní věci, pravděpodobnost usvědčení obviněného před soudem, pravděpodobný dopad soudního jednání na

²⁸⁷ BARTOŠOVÁ, Lýdia. Rozsah dokazovania pri využití odklonov v prípravnom konaní. *Trestněprávní revue*. 2007, č. 5, s. 126 – 127.

²⁸⁸ PROKEINOVÁ, Margita. *Odklony v trestnom konaní*. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského, 2007, s. 56.

²⁸⁹ Vyhláška Ministerstva spravodlivosti č. 619/2005 Z.z., o podmienkach a postupe prokurátora pri konaní o dohode o uznaní viny a prijatí trestu, dostupné z: <https://www.epi.sk/zz/2005-619>

svědky, pravděpodobný trest nebo jiné důsledky v případě, že obviněný bude v řízení před soudem usvědčen, veřejný zájem, na základě kterého by se případ měl projednat v řízení před soudem, náklady řízení před soudem, potřeba zabránit opožděnému skončení jiných rozpracovaných trestních věcí, či dopad na práva poškozeného a ochotu obviněného nahradit škodu, kterou trestným činem způsobil.

Ačkoliv autorka kvituje snahu zákonodárce v podobě poskytnutí podrobnějšího návodu, jakým směrem by se měly úvahy prokurátora ubírat, lze souhlasit s Filičkem, že podmínky, kritéria a právně relevantní skutečnosti, kterými se prokurátor má při svém rozhodování řídit, by měly být upraveny na zákonné úrovni, stejně jako je tomu v případech jiných jeho rozhodnutí v průběhu trestního řízení. Na podzákonné úrovni by měl být upraven nanejvýš administrativní postup prokurátora při předkládání dohody o vině a trestu soudu.²⁹⁰

5.1.2. Průběh dohodovacího procesu a možnosti jeho ukončení

V případě, že obviněný má zájem uzavřít dohodu o vině a trestu a prokurátor zároveň shledá zákonné podmínky nutné pro započetí vyjednávání za splnění, předvolá k jednání obviněného a poškozeného, který řádně a včas uplatnil svůj nárok na náhradu škody. O místě a času jednání vyrozumí obhájce obviněného,²⁹¹ zmocněnce poškozeného a v případě, že se jedná o mladistvého obviněného, též orgán sociálně – právní ochrany dětí, jeho zákonného zástupce, resp. opatrovníka, případně i osobu, se kterou mladistvý obviněný žije ve společné domácnosti (§ 232 odst. 2 trestního řádu ve spojení s § 340 trestního řádu).

Předmětem vyjednávacího procesu prokurátora s obviněným není jen otázka viny a trestu, ale také náhrady škody, byla-li trestným činem způsobena. Absence poškozeného při jednání nicméně nezakládá automaticky nemožnost dohodu o vině a trestu uzavřít, nýbrž trestní řád stanoví, že v takovém případě má prokurátor možnost dohodnout se s obviněným za poškozeného na rozsahu a způsobu náhrady škody, a to až do výše jím uplatněného nároku. O vypořádání těchto nároků by měl prokurátor koneckonců usilovat za všech okolností, neboť zákonná úprava mu ukládá povinnost dbát při jednání o dohodě o vině a trestu zájmů poškozeného (§ 232 odst. 3 trestního řádu).

Navzdory této skutečnosti však lze konstatovat, že slovenská procesní úprava podobně jako ta česká hájí práva a zájmy poškozeného bohužel zcela nedostatečně,²⁹² neboť konsenzus stran

²⁹⁰ FILIČKO, Milan. Dohoda o vine a treste. *Justičná revue*. 2006, č. 8 – 9, s. 1117.

²⁹¹ To ovšem pouze v případě, že obviněný si obhájce zvolil, nebo mu byl ustanoven z důvodu nutné obhajoby. Samotný proces sjednávání dohody o vině a trestu mezi důvody nutné obhajoby ve slovenském trestním procesu nepatří.

²⁹² K tomu srov. argumentaci autorky v bodě 4.2.1. této práce.

jeho nároků nepatří mezi obligatorní náležitosti dohody o vině a trestu. Prokurátor tedy může soudu podat návrh na schválení dohody o vině a trestu i v případě, že v rámci ní není náhrada škody nijak řešena, přičemž pouze navrhne, aby soud poškozeného s nárokem na náhradu škody odkázal na řízení ve věcech občanskoprávních nebo na jiné řízení.²⁹³

Stran vyjednávání o trestu je nutné zmínit možnost mimořádného snížení trestu pod dolní hranici trestní sazby s tím, že dle ustanovení § 39 odst. 4 trestního zákona²⁹⁴ lze sjednat trest snížený až o jednu třetinu pod dolní hranici zákonem stanovené trestní sazby s výjimkou trestných činů uvedených v § 39 odst. 3 písm. a) trestního zákona, kde nesmí být sjednán trest nižší než dvacet let odnětí svobody. Uplatnění tohoto institutu blíže upravuje vyhláška č. 619/2005 Z.z., dle které by prokurátor měl předně uvážit, jak vysoký trest by byl obviněnému pravděpodobně ukládán v řízení před soudem a na základě toho pak při zohlednění dalších kritérií výměru trestu případně přiměřeně snížit v intencích ustanovení § 39 odst. 3 písm. a) trestního zákona.²⁹⁵ Dohodou o vině a trestu lze nicméně sjednat i upuštění od potrestání, či v případě mladistvého obviněného podmíněné upuštění od potrestání včetně uložení výchovných opatření, jsou-li pro to splněny podmínky (§ 232 odst. 4 trestního řádu).

V případě, že se z nějakého důvodu nepodaří dohodu o vině a trestu sjednat, podá prokurátor podle stádia trestního řízení obžalobu, nebo vrátí věc policejnímu orgánu k došetření. V opačném případě dojde k uzavření dohody o vině a trestu, v jejímž rozsahu následně prokurátor podá soudu návrh na schválení dohody o vině a trestu, jehož náležitosti jsou na rozdíl od české právní úpravy stanoveny v § 233 odst. 2 trestního řádu. Dohoda o vině a trestu obligatorně obsahuje:

- 1) označení účastníků dohody,
- 2) datum, místo a čas sepsání dohody,
- 3) popis skutku s označením místa, času, případně jiných okolností, za kterých k němu došlo, tak, aby skutek nemohl být zaměněn s jiným skutkem,
- 4) právní kvalifikaci trestného činu, a to i s uvedením příslušného ustanovení trestního zákona,

²⁹³ Je zajímavým faktem, že podle původní právní úpravy rekodifikovaného trestního řádu musela být věc vrácena do přípravného řízení i v případě, že s dohodou o vině a trestu nesouhlasil poškozený. Tato právní úprava doznala změny zákonem č. 650/2005 Z.z., kterým se novelizoval zákon č. 301/2005 Z.z., kdy tak bylo učiněno s ohledem na nutnost urychlení celého procesu. Zájmy poškozeného tím však dozajista byly upozaděny. Srov. PROKEINOVÁ, Margita. *Odklony v trestnom konaní*. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského, 2007, s. 57 – 58, 60.

²⁹⁴ Pro účely části 5. této práce bude jako trestní zákon označován zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>

²⁹⁵ Srov. § 5 odst. 2 vyhlášky č. 619/2005 Z. z.; k institutu mimořádného snížení trestu odnětí svobody dále srov. PROKEINOVÁ, Margita a VALLOVÁ, Zuzana. Ukladanie trestu pod zákonom ustanovenú trestnú sadzbu pri dohode o uznání viny a prijatí trestu. *Justičná revue*. 2008, č. 10, s. 1110 – 1115.

- 5) druh, výměru a způsob výkonu trestu,
- 6) rozsah a způsob náhrady škody, byla-li činem způsobena,
- 7) ochranné opatření, přichází-li v úvahu jeho uložení,
- 8) podpis prokurátora, obviněného, jeho obhájce a případně poškozeného, pokud se zúčastnil jednání a úspěšně uplatnil nárok na náhradu škody.²⁹⁶

Mimo výše uvedené nicméně existují další dvě možnosti, jakými může být dohodovací řízení ve slovenském trestním procesu ukončeno. Ustanovení § 232 odst. 5 trestního řádu míří na situaci, kdy obviněný v rámci vyjednávání zcela uzná vinu za spáchaný skutek, avšak z nějakého důvodu nedojde k dohodě o trestu. V takovém případě prokurátor podá obžalobu, ve které uvede obviněným přiznaný skutek, jeho právní kvalifikaci a uznání viny, přičemž požádá soud, aby v rámci hlavního líčení rozhodl toliko o trestu, případně o dalších výrocích, které mají ve výroku o vině podklad.

Ustanovení § 232 odst. 6 trestního řádu pak upravuje situaci, kdy obviněný v rámci vyjednávání uzná vinu jen zčásti, v důsledku čehož prokurátor podá obžalobu, ve které uvede obviněným přiznaný skutek, jeho právní kvalifikaci a uznání viny v tomto rozsahu, jakož i skutek a jeho právní kvalifikaci, který obviněný nepřiznal, a požádá soud, aby hlavní líčení konal v rozsahu, ve kterém se obviněný ke spáchaným skutkům nepřiznal, jakož i v dalším potřebném rozsahu, a ve zbytku aby rozhodl o trestu.

Takové možnosti ukončení dohodovacího procesu český trestní proces nezná, přičemž Vicherek jejich možné zakotvení do tuzemské právní úpravy navrhl jako způsob, jak lze dále zefektivnit a rozšířit využívání dohod o vině a trestu.²⁹⁷ Autorka by nicméně při zvážení současné české právní úpravy takový postup nedoporučila. Na uznání viny ze strany obviněného totiž primárně cílí institut prohlášení viny v řízení před soudem, jehož důsledky jsou v podstatě totožné jako v případě slovenské dohody o vině, totiž omezení rozhodování soudu toliko na otázku trestu. Nejeví se proto jako účelné, aby za situace, kdy mezi obviněným a prokurátorem zřejmě nepanuje shoda na trestu, bylo dále pokračováno ve vyjednávání dohody pouze co do viny obviněného, neboť takovou situaci lze mnohem rychleji a efektivněji řešit hned na počátku soudního řízení.

Stejně tak autorka nepovažuje za příliš účelnou možnost, kdy obviněný uzná svou vinu jen zčásti, neboť v takovém případě dojde s ohledem na to, že musí proběhnout standardní hlavní líčení (byť jen o části nebo o některém ze skutků), k potlačení hlavního smyslu institutu dohody

²⁹⁶ Srov. § 232 odst. 8, 9 trestního řádu.

²⁹⁷ VICHEREK, Roman. Proč máme tak málo dohod o vině a trestu. *Trestněprávní revue*. 2018, č. 11 – 12, s. 252.

o vině a trestu, kterým je urychlení trestního řízení. Dohoda o vině a trestu by se tak dle názoru autorky neměla týkat jen některé části, nýbrž vždy jednání obviněného jako celku.

5.1.3. Rozhodování soudu o návrhu na schválení dohody o vině a trestu

Nezbytnou podmínku platnosti uzavřené dohody o vině a trestu představuje její schválení ze strany soudu, a to na základě návrhu na schválení dohody o vině a trestu podaného prokurátorem, přičemž podobně jako v tuzemské právní úpravě je soud jejím obsahem vázán v tom smyslu, že není oprávněn jakkoliv měnit její znění a je povinen rozhodovat o dohodě jako o celku (§ 334 odst. 1 trestního řádu). Předseda senátu nicméně může navrženou dohodu o vině a trestu po přezkoumání jejího obsahu, jakož i obsahu spisu bez dalšího odmítnout, shledá-li závažné porušení procesních práv, a to zejména práva na obhajobu, nebo pokud je navržená dohoda o vině a trestu zřejmě nepřiměřená, tedy neodpovídá-li zásadám ukládání trestu dle § 34 trestního zákona.²⁹⁸ V případě, že se koná řízení o zvláště závažném zločinu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s dolní hranicí trestní sazby nejméně 12 let, pak rozhodnutí o zřejmé nepřiměřenosti dohody o vině a trestu činí senát v rámci neveřejného zasedání (§ 331 odst. 2 trestního řádu). Spolu s nabytím právní moci usnesení o odmítnutí návrhu dohody o vině a trestu se věc vrací zpět do stádia přípravného řízení, nestanoví-li zákon jinak (§ 331 odst. 4 trestního řádu).

Neshledá-li soud podmínky pro odmítnutí dohody o vině a trestu, tak k jejímu projednání určí termín veřejného zasedání, které se koná za stálé přítomnosti všech členů senátu, zapisovatele, prokurátora, obviněného a jeho obhájce, je-li obviněný zastoupen. Pro úplnost je ovšem nutno doplnit, že dohoda o vině a trestu může být projednána rovněž v rámci veřejného zasedání o předběžném projednání obžaloby či v rámci hlavního líčení. Ve smyslu ustanovení § 243 odst. 5 trestního řádu, resp. přiměřeně ustanovení § 255 odst. 3 trestního řádu je totiž podobně jako v českém procesu úkolem soudu v těchto stádiích trestního řízení nejprve zjistit, zda prokurátor s obviněným nemají zájem uzavřít dohodu o vině a trestu. Pokud se vyjádří kladně, vrátí soud věc prokurátorovi zpět do přípravného řízení, jen pokud to prokurátor sám navrhne, jinak soud veřejné zasedání, resp. hlavní líčení na potřebný čas přeruší za účelem sjednání dohody o vině a trestu.

Dosáhnou-li následně strany konsenzu, postupuje soud přiměřeně podle § 331, § 332 a § 334 trestního řádu a návrh dohody o vině a trestu projedná ve veřejném zasedání, resp. v rámci hlavního líčení. Pokud k dohodě mezi obviněným a prokurátorem nedojde, soud návrh dohody o vině a trestu odmítne, nebo ji v navrhovaném rozsahu neschválí, anebo pokud obviněný na

²⁹⁸ KLÁTIK, Jaroslav. Konanie o dohode o vine a treste z pohľadu výkonu obhajoby. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Alternativní řešení trestních věcí (trestněprávní, trestněprocesní a kriminologické aspekty)*. Praha: Leges, 2016, s. 100.

některou z otázek uvedených v § 333 odst. 3 trestního řádu odpoví záporně, pokračuje soud ve veřejném zasedání, resp. v hlavním líčení na základě původní obžaloby.

V rámci veřejného zasedání prokurátor nejprve přednese návrh na schválení dohody o vině a trestu a poté následuje výslech obviněného formou deseti zákonem vymezených otázek. Předseda senátu se obviněného ve smyslu § 333 odst. 3 trestního řádu táže, zda:

- 1) rozumí podanému návrhu na schválení dohody o vině a trestu,
- 2) souhlasí, aby se jeho trestní věc projednala touto zkrácenou formou, čímž se vzdává práva na veřejný soudní proces,
- 3) rozumí, co tvoří podstatu skutku, který je mu kladen za vinu,
- 4) byl jako obviněný poučen o svých právech, zejména o právu na obhajobu, zda mu byla dána možnost svobodné volby obhájce a zda se s obhájcem mohl radit o způsobu obhajoby,
- 5) rozuměl podstatě řízení o dohodě o vině a trestu,
- 6) rozumí právní kvalifikaci skutku jako trestného činu,
- 7) byl obeznámen s trestními sazbami, které zákon stanovuje za trestné činy jemu kladené za vinu,
- 8) se dobrovolně přiznal a uznal vinu za spáchaný skutek, který je v návrhu dohody o vině a trestu kvalifikován jako určitý trestný čin,
- 9) souhlasí s navrhaným trestem, trest přijímá a ve stanovených lhůtách se podřídí výkonu trestu a ochrannému opatření a nahradí škodu v rozsahu dohody,
- 10) si uvědomuje, že pokud soud akceptuje návrh dohody o vině a trestu a vynese rozsudek, který nabyde právní moci vyhlášením, nebude možné proti tomuto rozsudku podat odvolání.

Výše uvedené otázky jsou obviněnému kladeny za účelem ověření, zda při procesu sjednávání dohody o vině a trestu nedošlo k porušení jeho práv, přičemž z hlediska obsahu se jedná v podstatě o totožné informace, jaké po obviněném vyžaduje český soud v rámci veřejného zasedání dle § 314q odst. 3 trestního řádu. Takto přehledně, jasně a stručně definované otázky nicméně autorka považuje za vhodnější právní úpravu, a to zejména s ohledem na skutečnost, že obviněný nemusel být při sjednávání dohody o vině a trestu zastoupen obhájcem, a je tak nutné postavit skutečně najisto, že celý proces proběhl zákonným způsobem a že obviněný si uvědomuje veškeré důsledky aplikace tohoto institutu. Pokud by totiž obviněný byl jen na jedinou otázku odpověděl „ne“, případně pokud by některá ze stran v rámci veřejného zasedání prohlásila, že s navrženou dohodou o vině a trestu nesouhlasí, soud by musel dohodu o vině a trestu odmítnout a věc by byla vrácena prokurátorovi zpět do přípravného řízení. V takovém případě nelze přiznání

obviněného učiněné v rámci dohodovacího řízení v budoucnu použít jako důkaz v rámci případného hlavního líčení.²⁹⁹

Může ovšem nastat situace, kdy strany s dohodou souhlasí, obviněný odpoví na všech deset otázek kladně a soud dohodu o vině a trestu neshledá jako zřejmě nepřiměřenou, avšak považuje ji za nespravedlivou. V takovém případě oznámí stranám své výhrady, které na základě této skutečnosti mohou soudu předložit upravené znění dohody, přičemž soud za tímto účelem na potřebnou dobu veřejné zasedání přeruší (§ 334 odst. 2 trestního řádu). Další postup pak bude záležet samozřejmě na tom, zda se strany na novém znění dohodnou či nikoliv. Nedojde-li k předložení upraveného znění dohody, případně nevyhoví-li strany dostatečně požadavkům soudu, soud návrh dohody o vině a trestu neschválí a věc vrátí prokurátorovi zpět do přípravného řízení.

Pokud naopak soud návrh dohody o vině a trestu akceptuje, tj. nepovažuje-li ho za zjevně nepřiměřený ani za nespravedlivý, a obviněný zároveň na všech deset výše uvedených otázek odpoví kladně, schválí soud dohodu o vině a trestu odsuzujícím rozsudkem, jenž nabývá právní moci okamžikem veřejného vyhlášení. Na rozdíl od české právní úpravy přitom není možné proti rozsudku, kterým došlo ke schválení dohody o vině a trestu, podat odvolání. Přípustné je pouze dovolání ze strany ministra spravedlnosti, a to na základě jediného dovolacího důvodu podle § 371 odst. 1 písm. c) trestního řádu, tj. došlo-li zásadním způsobem k porušení práva na obhajobu.³⁰⁰

5.2. Dohoda o vině a trestu v dalších evropských zemích

Vzhledem k vývoji kriminality, jakož i k proměňujícím se charakteru vztahu občana a státu dochází v recentní době k jisté reformě celého kontinentálního systému trestní justice, jenž se tak stále více vzdaluje svému typickému inkvizičnímu původu. V různých evropských zemích stále častěji dochází k implementaci alternativních způsobů řešení trestních věcí, kterých jak co do typu, tak co do způsobu využití existuje již poměrně velké množství. Jejich účel je však v zásadě totožný, a to na straně jedné snaha o racionalizaci justice prostřednictvím zmírnění její přetíženosti a na straně druhé snaha o efektivní řešení konfliktu mezi pachatelem a státem, resp. poškozeným v duchu moderních principů restorativní justice.³⁰¹ Mezi tyto nově zaváděné instituty patří právě i dohoda o vině a trestu, jenž v současné době v evropském systému trestní justice zaujímá již své stabilní místo.

²⁹⁹ VRÁBLOVÁ, Miroslava. Niekoľko poznámok k historicky najmladšiemu odklonu v slovenskom trestnom konaní – dohode o vine a treste. *Trestněprávní revue*. 2007, č. 7, s. 195.

³⁰⁰ ČENTĚŠ, Jozef a kol. *Trestné právo procesné: Všeobecná a osobitná časť*. 2. vydání. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 681.

³⁰¹ ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: CODEX Bohemia, 1999, s. 338 – 339.

Průběh dohodovacího procesu, resp. jeho podmínky a rozsah, nabývají v různých evropských zemích rozličných podob, stejně tak jako terminologie, jenž se pro označení tohoto typu trestního řízení používá. Například v *Polsku* je pro dohodovací proces používán termín „porozumienie karnoprocesowe“, pod nějž jsou dále zahrnuty instituty „dobrowolne poddanie się karze“ (v překladu dobrovolné podrobení se trestu) a „dobrowolne poddanie się odpowiedzialności karnej“ (v překladu dobrovolné podrobení se trestní odpovědnosti).³⁰²

Ve *Španělsku* se institut zvaný „conformidad“ spočívající v dohodovacím procesu o výši trestu u bagatelní trestné činnosti aplikoval již v 19. století, přičemž k jeho podstatnému rozšíření došlo až novelou španělského trestního řádu z roku 1989, která umožnila využití dohodovacího procesu ve zkráceném trestním řízení u všech trestných činů s horní sazbou trestu odnětí svobody do dvanácti let, a to za podmínky, že obviněný se v přípravném řízení k žalovanému jednání dozná.³⁰³

Francouzská obdoba institutu dohody o vině a trestu pod názvem „plaider coupable“ může být za předpokladu uznání viny ze strany obviněného aplikována jak z iniciativy státního zástupce, tak na základě návrhu samotného obviněného či jeho obhájce. Takový postup je přípustný pouze u méně závažných trestných činů, u kterých horní sazba trestu odnětí svobody nepřevyšuje pět let. Přímo vyloučen je však u mladistvých, kteří dosud nedovršili osmnáctého roku věku, či v případě specifických kategorií trestných činů, které jsou státními zástupci stíhány na základě speciálních zákonů.³⁰⁴

Do *maďarského* trestního procesu byl dohodovací proces pod názvem „lemondás a tárgyalásról“ zakotven s účinností od 1. ledna 2000 a je možné ho využít v případě, že obviněný se přizná ke spáchání žalovaného jednání, vzdá se práva na projednání věci před soudem a zároveň se jedná o trestný čin, za nějž lze uložit trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do osmi let. V takovém případě je soud oprávněn ve veřejném zasedání rozhodnout na návrh prokurátora o vině obviněného a uložit mu navrhovaný trest.³⁰⁵

Za značně netypickou lze označit obdobu institutu v *Nizozemsku*, který se nazývá „transactie“ a prostřednictvím kterého je státnímu zástupci umožněno uzavřít s obviněným dohodu o upuštění od trestního stíhání za předpokladu, že obviněný zaplatí určitou finanční částku. Po obviněném se přitom nevyžaduje prohlášení o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a ten se

³⁰² MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, č. 1, s. 7 – 8.

³⁰³ Tamtéž.

³⁰⁴ IVOR, Jaroslav, JELÍNEK Jiří et al. *Principles of modern criminal procedure*. Budapest: Wolters Kluwer, 2017, s. 153.

³⁰⁵ JALČ, Adrián. K niektorým aspektom dohodovacieho konani v trestnom konaní. *Trestněprávní revue*. 2011, č. 4, s. 108.

tak tímto způsobem může jednoduše „vykoupit“ ze zahájeného trestního stíhání.³⁰⁶ Takovou právní úpravu nicméně nelze považovat za příliš vhodnou, neboť její logický důsledek spočívá ve zvýhodnění majetnějších obviněných oproti těm méně majetným, nehledě na rizika spojená s absencí doznání ze strany obviněného.

Spolu s reformou celého trestního procesu byl v *Itálii* v roce 1988 představen institut s názvem „patteggiamento“;³⁰⁷ jehož podstata tkví v dohodě státního zástupce a obviněného o trestu, jenž podléhá následnému schválení ze strany soudu. Jeho využití je nepřímě limitováno pouze na méně závažnou trestnou činnost, neboť dle italského trestního řádu lze dohodou snížit trest maximálně o 1/3, kdy však tento trest zároveň nesmí přesahovat hranici pěti let odnětí svobody. Z toho plyne, že dohodovací proces lze aplikovat pouze u trestných činů, za jejichž spáchání hrozí trest odnětí svobody ve výměře ne delší než sedm a půl roku.³⁰⁸ Podobně jako je tomu v české právní úpravě, ani italský dohodovací proces neumožňuje vyjednávat stran právní kvalifikace skutku, nýbrž pouze a jenom ohledně trestu. Poněkud nestandardně však jeho součástí není doznání obviněného, a ten tak může přijmout trest, aniž by uznal svou vinu. Za vcelku ojedinělé pak považuje autorka oprávnění soudu snížit trest o výše zmiňovanou jednu třetinu i přesto, že státní zástupce z nějakého důvodu s navrhovanou dohodou nesouhlasí. V takovém případě soudce na návrh obviněného přezkoumá důvody nepřijetí dohody ze strany státního zástupce, a shledá-li jeho postup za neodůvodněný, může trest ukládat ve stejných intencích, jako kdyby k dohodě došlo. Účel tohoto ustanovení je nasnadě, a sice ochrana obviněných před svévolným rozhodováním státního zástupce stran toho, komu poskytne privilegium v podobě vyjednávání o trestu a komu ne, resp. snaha o zajištění rovného přístupu k dohodě o trestu všem obviněným.³⁰⁹

³⁰⁶ Tamtéž.

³⁰⁷ Jedná se o obecné označení postupu, který lze přeložit jako vyjednávání. Zákonné označení dohodovacího procesu v italském trestním řádu zní „applicazione della pena sulla richiesta parti“, což lze přeložit jako výměra trestu na návrh stran.

³⁰⁸ PIZZI, William T. a MONTAGNA, Mariangela. The battle to establish an adversarial trial system in Italy. *Michigan Journal of International Law* [Heinonline]. 2004, č. 2, s. 438 – 439 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: https://heinonline-org.ezproxy.is.cuni.cz/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/mjil25&div=17&start_page=429&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults

³⁰⁹ PIZZI, William T. a MARAFIOTI, Luca. The New Italian Code of Criminal Procedure: The Difficulties of Building an Adversarial Trial System on a Civil Law Foundation. *Yale Journal of International Law* [Heinonline]. 1992, č. 1, s. 22 – 23 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: https://heinonline-org.ezproxy.is.cuni.cz/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/yjil17&div=6&start_page=1&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults

5.2.1. Vývoj dohodovacího procesu ve Spolkové republice Německo

Závěrem autorka uvede zevrubnější popis vývoje německé obdoby dohody o vině a trestu, neboť jej považuje za jeden z nejzajímavějších a nejživelnějších z celého systému evropské kontinentální trestní justice. Německá verze dohodovacího procesu pod označením „Abschprachen“ se totiž v praxi začala uplatňovat v devadesátých letech 20. století bez jakéhokoliv zákonného podkladu v psaném právu.

Tato praxe *praeter legem* spočívající v neformálním vyjednávání mezi státními zástupci, obhájci a soudci se po několik let vyvíjela bez zásadnější ingerence vyšších německých soudů, které o její existenci sice věděly, avšak zdráhaly se otevřené diskuze stran její legality a možných právních důsledků. K vyšším soudům se nadto taková rozhodnutí ve většině případů ani nedostala, neboť procesní strany byly logicky spokojené s podobou vyjednaného rozsudku a neměly tak důvod podávat proti němu opravné prostředky.

Vodítko nižším německým soudům nebylo poskytnuto ani ze strany německého Ústavního soudu, který se k problematice vyjednáváných rozhodnutí vyjádřil ve svém nálezu z roku 1987 poněkud ambivalentně, když na jednu stranu tuto praxi přímo neschválil, zároveň ji však také neoznačil za protiprávní.³¹⁰ Až v roce 1997 měl německý Nejvyšší soud možnost zabývat se v konkrétním případě legalitou rozsudku vydaného na základě vyjednávání, přičemž zároveň obecně judikoval, že neformální vyjednávání mezi procesními stranami před nebo i během hlavního líčení není samo o sobě nezákonné, to však pouze za předpokladu dodržení určitých pravidel zajišťujících spravedlivý proces. Mezi takto judikovaná pravidla patřila například povinnost zaprotokolovat veškerá proběhlá jednání včetně jejich výsledku tak, aby byla možná jejich následná kontrola při hlavním líčení.³¹¹

Konkrétnější podobu takzvaných procesních dohod o rozsudku lze nalézt v ujednání generálních státních zástupců v Karlsruhe ze dne 24. listopadu 2005, které se v mezidobí před přijetím zákonné úpravy stalo podkladem pro aplikaci tohoto institutu. Dle ujednání mohl obviněný se státním zástupcem uzavřít dohodu o rozsudku kdykoliv během hlavního líčení nebo i mimo něj, zásadní podmínkou však představovalo kvalifikované doznání obviněného, které bylo nutné přezkoumat co do souladnosti s dosud zjištěným skutkovým stavem. V souladu s principy německého práva tak byl i v tomto alternativním procesním postupu *praeter legem* kladen zásadní

³¹⁰ K tomu srov. rozhodnutí německého Ústavního soudu BVerfG NStZ 1987, 419; JACKSON, John, LANGER, Máximo a TILLERS, Peter (eds.). *Crime, procedure and evidence in a comparative and international context: Essays in Honour of Professor Mirjan Damaška*. London: Hart Publishing, 2008, s. 48 – 49.

³¹¹ K tomu srov. rozhodnutí německého Nejvyššího soudu BGHSt 1997, 43; tamtéž s. 48 – 49.

důraz na zjištění skutečného stavu věci.³¹² S tím se pojilo i další pravidlo, a sice že předmětem vyjednávání nemohl být výrok o vině, neboť v dohodě mohl být uveden výhradně skutek, který se podle důvodného přesvědčení soudu skutečně stal. Rovněž tak o právní kvalifikaci takového skutku nebylo možné vyjednávat.³¹³ Obviněný se mohl se státním zástupcem dohodnout ohledně jakéhokoliv trestného činu, zásadní omezení však představovalo stanovení horní a dolní hranice trestní sazby ze strany soudu, přičemž v těchto intencích se výše trestu musela pohybovat, jinak nebylo možné dohodu o rozsudku následně schválit.³¹⁴ Tato skutečnost svědčí o zásadní pozici soudu při vyjednávání, neboť ten mohl tímto způsobem libovolně korigovat ukládaný druh i výši trestu, a to navíc za situace, kdy neexistovala žádná zákonná pravidla pro stanovení uvedeného rozpětí trestu v rámci zákonné sazby, vzhledem ke skutečnosti, že se stále jednalo o neuzákoněný postup.

Praxe uzavírání procesních dohod o rozsudku byla zákonem aprobována až v roce 2009, kdy byl do německého trestního řádu³¹⁵ zakotven institut s názvem „Verständigung“. Ačkoliv se nejedná o komplexní právní úpravu institutu, zákonodárce tímto způsobem až na malé výjimky v podstatě potvrdil dřívější pravidla používání procesních dohod tak, jak byly nastaveny judiaktorně, případně výše zmiňovaným ujednáním generálních státních zástupců v Karlsruhe z roku 2005.³¹⁶

I nadále je tak při vyjednávání zdůrazněna vůdčí role soudu, který je dle klíčového ustanovení § 257c německého trestního řádu oprávněn dohodnout se se stranami na dalším postupu včetně výsledku řízení a rovněž tak stanovit horní a dolní hranici trestní sazby, v rámci které se dohodnutá výše trestu musí pohybovat. Vyjednávací proces lze započít v kterémkoliv stádiu trestního řízení³¹⁷ a jeho nezbytný předpoklad spočívá v přiznání obviněného, otázka viny však i nadále zůstává vyjednávání zapovězena, čímž zákonodárce vyjadřuje snahu o co nejdůslednější zachování zásady materiální pravdy.³¹⁸ K tomu autorka doplňuje, že žádné z předmětných

³¹² K tomu srov. rozhodnutí německého Ústavního soudu BVerfGE 63, 45, 67, dostupné z: https://www.bundesverfassungsgericht.de/entscheidungen/rk20011010_2bvr162001.html

³¹³ K tomu srov. rozhodnutí německého Nejvyššího soudu BGHSt 43, 195, 203, 204; Dohoda o vině a trestu v USA, Německu a na Slovensku. Srovnávací studie č. 5.283 [online]. Parlament České republiky. Kancelář Poslanecké sněmovny. Parlamentní institut, leden 2009, s. 6 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=53057>

³¹⁴ Tamtéž.

³¹⁵ Straffprozessordnung, dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html

³¹⁶ RAUXLOH, Regina E. Formalization of Plea Bargaining in Germany: Will the New Legislation Be Able to Square the Circle. *Fordham International Law Journal* [Heinonline]. 2011, č. 2, s. 320 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://heinonline->

[org.ezproxy.is.cuni.cz/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/frdint34&div=15&start_page=296&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults](https://heinonline-org.ezproxy.is.cuni.cz/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/frdint34&div=15&start_page=296&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults)

³¹⁷ Srov. § 202a a § 257b německého trestního řádu.

³¹⁸ RAUXLOH, Regina E. Formalization of Plea Bargaining in Germany: Will the New Legislation Be Able to Square the Circle. *Fordham International Law Journal* [Heinonline]. 2011, č. 2, s. 321 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z:

ustanovení německého trestního řádu nehovoří o tom, že by přiznání obviněného mělo být důvodem pro jakékoliv omezení dokazování, a soud by jej tak zřejmě měl provádět za každých okolností ve stejném rozsahu, ať už k dohodě došlo či nikoliv. To svědčí o velice opatrném přístupu vůči mnohdy unáhlenému vyhlášení rozsudků bez dostatečně zjištěného skutkového stavu, na druhou stranu však v takovém případě lze pochybovat, zda institut přináší kýžený efekt v podobě racionalizace trestního řízení.

Závěrem je nutno zmínit, že ustanovení § 302 německého trestního řádu nedovoluje obviněnému, aby se v případě rozhodnutí vydaného na základě dohody vzdal práva odvolání, kdy se taktéž ze strany zákonodárce jedná o vyjádření nutné procesní opatrnosti při aplikaci tohoto institutu.

Závěr

Tématem této rigorózní práce byly odklony v trestním řízení se zvláštním zaměřením na dohodu o vině a trestu, přičemž hlavním cílem autorky bylo tuto problematiku nejen komplexně představit a pojednat o relevantní zákonné úpravě, ale taktéž se zaměřit na její kritické zhodnocení, identifikaci možných problematických aspektů, jakož i navržení změn legislativy de lege ferenda. Za tímto účelem autorka rozčlenila rigorózní práci do pěti hlavních kapitol, kdy v prvé se zabývala konceptem restorativní justice jakožto východiska alternativních řešení trestních věcí, v druhé představila pojem odklonu včetně charakteristiky jednotlivých institutů, které lze pod tento pojem v jeho nejobecnějším pojetí podřadit, a ve zbývajících třech kapitolách podrobně rozebrala institut dohody o vině a trestu co se zákonné úpravy, polemiky o jeho využití v českém právním prostředí, jakož i komparace s právními úpravami v dalších evropských zemí týče.

Odklony v trestním řízení lze označit za klíčový prvek, kterým jsou do českého trestního procesu zaváděny ideje a principy restorativní justice, jejíž zásadní podstata tkví v maximální možné obnově trestným činem narušených vztahů, a to mimo jiné prostřednictvím co největšího zapojení všech osob, který se daná protiprávní činnost dotkla. Tento nově se formující koncept, jenž je často stavěn do opozice k tradičnímu retributivnímu pojetí spravedlnosti, zaujal zejména v zemích s anglosaským systémem práva již své stabilní místo a je zde hojně využíván jakožto alternativa realizovaná jak v rámci systému trestního práva, tak i mimo něj. Jeho zásadní výhoda totiž spočívá v možnosti působit na pachatele tak, že tento skutečně převezme zodpovědnost za své jednání a vyvine snahu k nápravě jím způsobené škody, důsledkem čehož mimo jiné dochází ke snížení rizika jeho recidivy do budoucna.

V zemích s kontinentální právní tradicí nicméně docházelo (a stále dochází) k přejímání myšlenek obnovující justice jen pomalu a se značnou opatrností, a to zejména vzhledem k obavě o možné narušení samotných zásad a principů, na kterých je trestní právo v kontinentálním systému založeno. Nejinak je tomu i v České republice, kde lze v posledních zhruba dvaceti letech určitou snahu o modernizaci trestního procesu v tomto duchu zaznamenat, autorka nicméně dospěla k závěru, že se jedná o změny pro praxi poměrně nedostačující. Vyjma ZSVM, zákona o PMS a zákona o obětech trestných činů, ve kterých jsou myšlenky restorativní justice zejména obsaženy, lze totiž relevantní právní úpravu v zásadních právních předpisech (tj. v trestním zákoníku a trestním řádu) označit spíše za fragmentární, neucelenou a nijak vzájemně nepropojenou. Na základě studia značného množství odborné literatury přitom autorka nabyла dojmu, že právě touto cestou by se měla tuzemská právní úprava trestního procesu ubírat, když

důležitější než pouhé potrestání pachatele se jeví snaha o obnovení narušených vztahů, odškodnění poškozeného, jakož i snaha o pozitivní motivaci pachatele do budoucna.

Procesní alternativu ke klasickému průběhu trestního řízení v podobě odklonu lze sice ze všech v první kapitole probíraných institutů označit za nejvíce se přibližující restorativním principům, zároveň se však jedná o institut budící největší kontroverze co do možného konfliktu se základními zásadami trestního procesu. Pokud má totiž odklon splnit jednu ze svých základních funkcí v podobě racionalizace trestního řízení, tak nezbytně musí dojít k odchylkám od jeho klasického průběhu, a tím k ohrožení některých zásad jako například zásady presumpce nevin, zásady legality či zásady materiální pravdy.

V tomto případě se jistě jedná o odůvodněné obavy, autorka má nicméně za to, že i tato rizika lze vyvážit vhodně nastavenou právní úpravou, kterou bude zajištěno zachování práv obviněného za současného zjednodušení a urychlení trestního řízení. K takovým postupům ostatně byly zejména v průběhu druhé poloviny 20. století jednotlivé státy vybízeny i na mezinárodní úrovni, a to prostřednictvím dokumentů přijímaných například na půdě Rady Evropy či Mezinárodní společnosti pro trestní právo. Pokud se jedná o tuzemskou právní úpravu odklonů, na kterou autorka nahlížela *largo sensu*, a v jejím nejširším pojetí do ní tedy zahrнула vyjma dohody o vině a trestu instituty podmíněného zastavení trestního stíhání, podmíněného odložení podání návrhu na potrestání, narovnání, trestního příkazu a odstoupení od trestního stíhání, lze konstatovat, že se jedná o právní úpravu veskrze souladnou s požadavky moderního trestního procesu. Aplikací odklonů sice dochází k prolomení zásady legality ve prospěch principu *oportunitas*, tato samotná skutečnost sama o sobě nicméně nemusí představovat problém, pokud nepřesáhne rozumnou mez, za kterou by již hrozilo účelové využívání těchto institutů.

Co se týká jednotlivých odklonů, autorka tyto ve své práci stručně představila a zanalyzovala relevantní právní úpravu *de lege lata*. Současně poukázala i na některé problematické aspekty, jako například na podmínku složení peněžité částky na pomoc obětem trestné činnosti u institutu narovnání či na absenci zákazu reformace *in peius* v případě zrušení trestního příkazu po podání odporu, k čemuž navrhla možné změny *de lege ferenda*. Za významné nicméně autorka považuje i zjištění, že institut narovnání – ačkoliv je v trestním řádu zakotven již od roku 1995 – dosud představuje spíše marginální institut, jenž je v praxi využíván jen sporadicky. Zejména v případě tohoto institutu tak lze shledat potenciál pro budoucí výraznější změny v právní úpravě tak, aby se i tento druh odklonu mohl zařadit mezi plnohodnotné nástroje alternativních způsobů řešení trestních věcí.

Ve své rigorózní práci věnovala autorka největší pozornost dosud nejmladšímu odklonu v tuzemské právní úpravě, o jehož zakotvení se zákonodárce v minulosti několikrát pokoušel,

úspěšnou se legislativní iniciativa nicméně stala až na třetí pokus v roce 2012. To bylo zapříčiněno zejména samotným charakterem institutu, který byl kritizován například pro rezignaci na řádné a úplné zjištění skutkové stavu, zákulisní neveřejné vyjednávání o trestu, zvyšování nerovnosti občanů před zákonem, či konflikt se základními zásadami trestního procesu. Zákodárce si těchto rizik byl vědom, když v důvodové zprávě k předmětné novele trestního řádu č. 193/2012 Sb. uvedl, že právní úprava institutu dohody o vině a trestu nepředstavuje pouhou mechanickou aplikaci angloamerického dohodovacího řízení, nýbrž zde dochází k inspiraci některými jeho prvky, a to za plného respektování rozdílností v tuzemském pojetí práva i zdejších zažitých institutů a procesních postupů.

Po detailní analýze právní úpravy institutu, která za zhruba deset let svého fungování již prošla značnými změnami v reakci na poznatky z praxe, přitom musí autorka konstatovat, že původní obavy mnoha odborníků se nenaplnily vzhledem k tomu, že právní úpravu se podařilo nastavit tak, aby bylo v maximální možné míře zabráněno excesům při její aplikaci. Tím autorka na druhou stranu netvrdí, že při využívání tohoto svým charakterem cizorodého institutu nedochází v praxi k problematickým momentům, a to zejména co se týká potenciálního přílišného upřednostňování zásady rychlosti trestního řízení na úkor ostatních neméně důležitých zásad trestního procesu. Právní úprava dohody o vině a trestu stejně tak jako každá jiná právní úprava ostatně představuje především nástroj v rukou justice, a bude tak vždy záležet na konkrétních státních zástupcích a soudcích, zda se urychlení a zjednodušení trestního řízení nebude dít na úkor práv obviněného.

Stran zhodnocení, jakým způsobem se dohoda o vině a trestu osvědčila v praxi, autorka uvádí, že institut se v prvních několika letech příliš velké oblibě netěšil, což bylo způsobeno zejména ostychem soudců a státních zástupců aplikovat institut značně se vymykající dosavadním pravidlům trestního procesu, kdy tento trend se nepodařilo zvrátit například ani Memorandem o součinnosti uzavřeným v roce 2018 mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou. Ze statistik vyplývá, že výrazné změny přinesla až novela trestního řádu č. 333/2020 Sb., kterou došlo k výraznému rozšíření podmínek využití institutu. Poté, co bylo umožněno uzavřít dohodu o vině a trestu i v případech závažnější trestné činnosti, a to případně i v průběhu hlavního líčení a bez nutné přítomnosti obhájce, se počet uzavřených a schválených dohod o vině a trestu začal markantně navyšovat, čemuž jistě napomohlo taktéž zvyšující se povědomí veřejnosti o tomto institutu, jakož i v poslední době stále více zdůrazňovaná potřeba řešení trestních věcí alternativními způsoby. Dle posledních dostupných dat přitom nic nenasvědčuje tomu, že by takový vývoj neměl pokračovat i nadále. V souladu s výše uvedeným proto autorka ve své práci dospěla k závěru, že dohoda o vině a trestu se po zhruba desetiletém fungování

v tuzemském trestním procesu zařadila mezi stabilní a hojně využívané odklony, stejně jako je tomu v mnoha dalších evropských zemích.

Navzdory stále se zvyšující oblíbenosti institutu nicméně nelze relevantní právní úpravu označit za zcela bezvadnou. Ba právě naopak, autorka shledala hned několik problematických aspektů, které otevírají prostor pro diskuzi a možné změny právní úpravy do budoucna. Za důležitou považuje autorka zejména úvahu nad tím, zda je institut skutečně způsobilý naplnit jeden ze svých základních cílů v podobě urychlení a zjednodušení trestního řízení, kdy vzhledem k absenci hlavního líčení a dokazování před soudem by se mohlo zdát, že tomu tak je, nelze však opomíjet častokrát náročný a zdoluhavý proces sjednávání dohody o vině a trestu, za nějž je plně zodpovědný státní zástupce. V důsledku toho dochází spíše než ke zjednodušení trestního řízení k přesunu objemu práce ze soudů na státní zastupitelství, s čímž se pojí i praktické problémy týkající se například technického zajištění řádného průběhu jednání v budovách státních zastupitelství. Otázka skutečné efektivnosti institutu dohody o vině a trestu tak zůstává spíše nejasná.

Kritický postoj autorka zaujala rovněž vůči charakteristice dohody o vině a trestu jakožto nástroje restorativní justice čistě z titulu toho, že se jedná o alternativní formu řešení trestních věcí. Jak totiž bylo v rigorózní práci detailně rozebráno, právní úprava institutu tak, jak je v současné době nastavena, poměrně zásadně opomíjí důležitost role poškozeného, jehož absence při vyjednávání není na překážku sjednání ani uzavření dohody o vině a trestu. Pokud má však právní úprava institutu dohody o vině a trestu posilovat ideje a principy obnovující justice v tuzemském právním řádu, jak sám zákonodárce proklamoval, je dle autorky nezbytně nutné přehodnotit postavení poškozeného při vyjednávání procesu a klást větší důraz na obnovu narušených sociálních vztahů. Proto autorka jako zcela opodstatněnou považuje úvahu nad tím, zda de lege ferenda nepodmínit schválení dohody o vině a trestu souhlasem poškozeného, případně samotnou náhradou škody.

Vyjma kritické analýzy podstaty, smyslu a účelu dohody o vině a trestu v tuzemském právním řádu se autorka zaměřila taktéž na samotnou právní úpravu, stran které konstatuje, že v ní neshledala žádné výrazné nedostatky, a hodnotí jí tak veskrze pozitivně. V rigorózní práci proto předestřela jen několik návrhů de lege ferenda, které by dle jejího názoru mohly přispět ke zdokonalení a zefektivnění právní úpravy, mezi které patří například návrh omezit sjednávání dohod o vině a trestu v rámci přípravného řízení pouze na jeho standardní či rozšířenou formu, restriktivně stanovit počet podaných návrhů na schválení dohody v jedné trestní věci soudu či po vzoru slovenské právní úpravy do trestního řádu výslovně zakotvit základní náležitosti návrhu na schválení dohody o vině a trestu.

Závěrem lze shrnout, že nové postupy s sebou vždy přinášejí nové otázky, výzvy a podněty a nejinak je tomu i v případě odklonů v trestním řízení. Bez ohledu na kritické hlasy, které nejhlasitěji zaznívají právě v případě institutu dohody o vině a trestu, má nicméně autorka za to, že tyto alternativní způsoby řešení trestních věcí představují přirozený a veskrze pozitivní důsledek vývoje zdejší společnosti, a naznačují tak směr, jakým by se česká trestní justice měla ubírat i do budoucna.

Seznam použitých zkratk

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

EU – Evropská unie

EÚLP – sdělení č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

LZPS – usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

PMS – Probační a mediační služba

Ústava – ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zákon o PMS – zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

ZSVM – zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Seznam použitých zdrojů

Knížní tituly

BERANOVÁ, Andrea. Dohoda o vině a trestu z pohledu práva na spravedlivý proces. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, 548 s. ISBN 978-80-7502-444-2.

BERANOVÁ, Andrea. Nad postavením poškozeného v dohodovacím řízení. In: TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana a GALOVCOVÁ, Ingrid (eds.). *Pocta Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020, 500 s. ISBN 978-80-7502-464-0.

ČENTĚŠ, Jozef a kol. Trestné právo procesné: Všeobecná a osobitná časť. 2. vydání. Šamorín: Heuréka, 2012, 864 s. ISBN 978-80-89122-76-9.

DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. Trestní řád. Komentář I. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2017, 1412 s. ISBN 978-80-7552-600-7.

FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GŘIVNA, Tomáš a kol. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 952 s. ISBN 978-80-7598-306-0.

FRYŠTÁK, Marek a kol. Trestní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Ostrava: KEY Publishing, 2012, 276 s. ISBN 978-80-7418-160-3.

GALOVCOVÁ, Ingrid. Uplatnění prvků restorativní justice při sankcionování mladistvých. In: GŘIVNA, Tomáš a ŠIMÁNOVÁ, Hana (eds.). *Trestní právo s lidskou tváří. V upomínku na Marii Vanduchovou*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, 420 s. ISBN 978-80-7598-879-9.

GAVRIELIDES, Theo. *Restorative Justice Theory and Practice: Addressing the Discrepancy*. Helsinki: Heuni, 2007, 301 s. ISBN 978-952-5333-32-9.

GŘIVNA, Tomáš, ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena a kol. 2. vydání. *Oběti trestných činů. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, 791 s. ISBN 978-80-7400-793-4.

HULMÁKOVÁ, Jana. Odklony v trestním řízení ve věcech mladistvých z pohledu rekodifikace trestního práva procesního (aktuální problémy). In: *Sborníky č. 41: Rekodifikace trestního práva procesního*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2008. ISBN 978-80-8714-613-2.

CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, 268 s. ISBN 978-80-7380-488-6.

IVOR, Jaroslav, JELÍNEK Jiří et al. *Principles of modern criminal procedure*. Budapest: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-96-3295-689-3.

JACKSON, John, LANGER, Máximo a TILLERS, Peter (eds.). Crime, procedure and evidence in a comparative and international context: Essays in Honour of Professor Mirjan Damaška. London: Hart Publishing, 2008, 462 s. ISBN 978-18-4113-682-0.

JAMBOROVÁ, Lenka. Perspektivy dalšího využívání trestního příkazu jako tradiční procesní alternativy. In: Dny práva 2012 – Days of Law 2012, Část VII. - Trestněprávní a procesní alternativy v trestním právu individuálním a kolektivním. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6319-8.

JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 2. 2016. Praha: Leges, 2016, 976 s. ISBN 978-80-7502-120-5.

JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 4. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2016. Praha: Leges, 2016, 848 s. ISBN 978-80-7502-160-1.

JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 6. aktualizované vydání podle stavu k 1. 1. 2022. Praha: Leges, 2022, 944 s. ISBN 978-80-7502-550-0.

JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 7. aktualizované vydání podle stavu k 1. 10. 2017. Praha: Leges, 2017, 1312 s. ISBN 978-80-7502-230-1.

JELÍNEK, Jiří, ŘÍHA, Jiří a SOVÁK, Zdeněk. Rozhodnutí ve věcech trestních se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů. 3. aktualizované a přepracované vydání podle právního stavu k 1. 2. 2015. Praha: Leges, 2015, 571 s. ISBN 978-80-7502-066-6.

KARABEC, Zdeněk. Koncept restorativní justice. In: KARABEC, Zdeněk (ed.). RESTORATIVNÍ JUSTICE: Sborník příspěvků a dokumentů. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, 146 s. ISBN 80-7338-021-8.

KLÁTIK, Jaroslav. Konanie o dohode o vine a treste z pohľadu výkonu obhajoby. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). Alternativní řešení trestních věcí (trestněprávní, trestněprocesní a kriminologické aspekty). Praha: Leges, 2016, 176 s. ISBN 978-80-750-2109-0.

KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan a BOBEK, Michal. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, 1687 s. ISBN 978-80-7400-365-3.

KURSOVÁ, Jana. Dohoda o vině a trestu v českém trestním právu a její problematické momenty. In: Dny práva 2012 – Days of Law 2012, Část VII. - Trestněprávní a procesní alternativy v trestním právu individuálním a kolektivním. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6319-8.

- LUBELCOVÁ, Gabriela. Teoretické a aplikační pozadí modelu restorativnej spravodlivosti. In: STRÉMY, Tomáš. Restorativna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2014, 544 s. ISBN 978-80-7502-034-5.
- MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti. Praha: C. H. Beck, 2019, 240 s. ISBN 978-80-7400-756-9.
- MILLER, Susan L. After the Crime: The Power of Restorative Justice Dialogues Between Victims and Violent Offenders. New York: NYU Press, 2011, 304 s. ISBN 978-08-1479-553-8.
- PROKEINOVÁ, Margita. Odklony v trestnom konaní. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského, 2007, 130 s. ISBN 978-80-7160-197-5.
- REPÍK, Bohumil. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, 2002, 265 s. ISBN 80-86199-57-6.
- SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY, František a ŠÁMAL, Pavel. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, 468 s. ISBN 80-7179-350-7.
- STRÉMY, Tomáš a ŠIMUNOVÁ, Lucie. Právo na spravodlivý proces v kontexte restorativnej justície. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu. Praha: Leges, 2016, 224 s. ISBN 978-80-7502-155-7.
- STRÉMY, Tomáš, KURILOVSKÁ, Lucia a VRÁBLOVÁ, Miroslava. Restorativna justícia. Praha: Leges, 2015, 352 s. ISBN 978-80-7502-075-8.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 4700 s. ISBN 978-80-7400-465-0.
- ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČTA, Josef a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1056 s. ISBN 978-80-7400-496-4.
- ŠÁMAL, Pavel. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. Praha: CODEX Bohemia, 1999, 403 s. ISBN 80-85963-89-2.
- ŠČERBA, Filip a kol. Dohoda o vině a trestu. Praha: Leges, 2012, 128 s. ISBN 978-80-87576-30-4.
- ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011, 416 s. ISBN 978-80-87212-68-4.
- ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, 464 s. ISBN 978-80-8757-693-9.

ŠČERBA, Filip. Lze dosáhnout častějšího využívání odklonů v přípravném řízení? In: GŘIVNA, Tomáš, (ed.). Pocta Pavlu Šámalovi k 65. narozeninám. Praha: C. H. Beck, 2018, 552 s. ISBN 978-80-7400-709-5.

ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a DOUBRAVOVÁ, Dagmar (eds.). Probace a mediace. Praha: Portál, 2010, 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

TIBITANZLOVÁ, Alena. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2019, 360 s. ISBN 978-80-7502-319-3.

VANTUCH, Pavel. Obhajoba obviněného. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 672 s. ISBN 978-80-7400-321-9.

VANTUCH, Pavel. Trestní řízení z pohledu obhajoby. Praha: C. H. Beck, 2014, 1072 s. ISBN 978-80-7400-457-5.

ZEHR, Howard. Úvod do restorativní justice. Přel. HASMANOVÁ, Ludmila a OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, 48 s. ISBN 80-902998-1-4.

ZEMAN, Petr a kol. Zkrácené formy trestního řízení – možnosti a limity. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013, 185 s. ISBN 978-80-7338-133-2.

ZŮBEK, Jan. Odklony v trestním řízení. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 336 s. ISBN 978-80-7598-245-2.

ZŮBEK, Jan. Trestní příkaz vydaný bez ohledu na zjištěný skutkový stav. In: Dny práva 2012 – Days of Law 2012, Část VII. - Trestněprávní a procesní alternativy v trestním právu individuálním a kolektivním. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6319-8.

Odborné články

BARTOŠOVÁ, Lýdia. Rozsah dokazovania pri využití odklonov v prípravnom konaní. *Trestněprávní revue*. 2007, č. 5, s. 124 a násl. ISSN 1213-5313.

BASÍK, Michal. Několik poznámek k dohodě o vině a trestu. *Státní zastupitelství*. 2012, č. 4, s. 55 a násl. ISSN 1214-3758.

ČENTĚŠ, Jozef a MAGVAŠIOVÁ, Anna. K aplikácii inštitútu konania o dohode o vine a treste. *Trestněprávní revue*. 2008, č. 1, s. 15 a násl. ISSN 1213-5313.

FILIČKO, Milan. Dohoda o vine a treste. *Justičná revue*. 2006, č. 8 – 9, s. 1116 a násl. ISSN 1335-6461.

HULMÁKOVÁ, Jana. Efektivní sankční politika – trendy a limity. Časopis pro právní vědu a praxi. 2016, č. 1, s. 37 a násl. ISSN 1210-9126.

JALČ, Adrián. K niektorým aspektom dohodovacieho konaní v trestnom konaní. Trestněprávní revue. 2011, č. 4, s. 106 a násl. ISSN 1213-5313.

JELÍNEK, Jiří. Dohoda o vině a trestu – novinka v českém právu. Právní rádce. 2012, č. 8, s. 46 a násl. ISSN 1210-4817.

JELÍNEK, Jiří. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky souvisící. Bulletin advokacie. 2012, č. 10, s. 19 a násl. ISSN 1213-5313.

JELÍNEK, Jiří. Zásada rychlosti trestního řízení – bilance a perspektivy. Kriminalistika. 2008, č. 4, s. 245 a násl. ISSN 1210-9150.

KOCINA, Jan. Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu. Bulletin advokacie. 2020, č. 11, s. 17 a násl. ISSN 1213-5313.

KOLEŠÁR, Juraj. Dohoda o vine a treste – strašiak spravodlivosti? Bulletin slovenskej advokácie. 2009, č.1 – 2, s. 3 a násl. ISSN 1335-1079.

KOPŘIVA, Marcela. Soudce v říší účelu trestu. Trestněprávní revue. 2020, č. 3, s. 129 a násl. ISSN 1213-5313.

KRÁL, Vladimír. Dohoda o vině a trestu v návrhu novelizace trestního řádu. Právní rozhledy. 2008, č. 20, s. 2 a násl. ISSN 1210-6410.

KUČERA, Jakub. Novelizace dohody o vině a trestu a její možné dopady. Trestněprávní revue. 2021, č. 2, s. 71 a násl. ISSN 1213-5313.

KUČERA, Pavel a PTÁČEK, Michal. Několik úvah nad institutem dohody o vině a trestu v českém pojetí. Trestní právo. 2009, č. 7 – 8, s. 3 a násl. ISSN 1211-2860.

LOBOTKA, Andrej. Dohoda o vině a trestu a její vztah k účelu trestu. Právní rozhledy. 2012, č. 19, s. 674 a násl. ISSN 1210-6410.

MANDALÍK, Radoslav. K inštitútu konania o dohode a vine a treste. Justičná revue. 2006, č. 11, s. 1611 a násl. ISSN 1335-6461.

MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. Alternativní neznamená restorativní aneb o co restorativní justici vlastně jde? (zaměřeno na aktuální otázky české sankční politiky). Trestněprávní revue. 2016, č. 11 – 12, s. 258 a násl. ISSN 1213-5313.

MULÁK, Jiří a PROVAZNÍK, Jan. Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení. Bulletin advokacie. 2021, č. 11, s. 37 a násl. ISSN 1210-6348.

MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. Kriminalistika. 2008, č. 1, s. 3 a násl. ISSN 1210-9150.

NEZKUSIL, Jiří. K uplatnění principu oportunitity v trestním právu. Trestní právo. 2009, č. 5, s. 7 a násl. ISSN 1211-2860.

NOVOTNÝ, Oto. Je naše trestní právo procesní v krizi? Trestní právo. 2006, č. 7 – 8, s. 28 a násl. ISSN 1211-2860.

PIPEK, Jiří. Formální pojetí trestného činu a princip oportunitity. Trestněprávní revue. 2004, č. 11, s. 309 a násl. ISSN 1213-5313.

PROKEINOVÁ, Margita a VALLOVÁ, Zuzana. Ukladanie trestu pod zákonom ustanovenú trestnú sadzbu pri dohode o uznání viny a prijatí trestu. Justičná revue. 2008, č. 10, s. 1110 a násl. ISSN 1335-6461.

PROKEŠ, Jaromír. Praktické problémy aplikácie inštitútu dohody o vine a treste. Justičná revue. 2011, č. 12, s. 1611 a násl. ISSN 1335-6461.

PROVAZNÍK, Jan. Odklony v českém trestním řízení – úvahy před možnou rekodifikací. Trestněprávní revue. 2016, č. 4, s. 79 a násl. ISSN 1213-5313.

SOTOLÁŘ, Alexander a VÁLKOVÁ, Helena. Trestní spravedlnost na přelomu tisíciletí. Právní rozhledy. 1999, č. 12, s. 617 a násl. ISSN 1210-6410.

SOTOLÁŘ, Alexander. K některým specifikům uplatnění zvláštních způsobů řízení v trestních věcech mladistvých. Trestněprávní revue. 2004, č. 3, s. 65 a násl. ISSN 1213-5313.

SOTOLÁŘ, Alexander. Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých. Trestněprávní revue. 2004, č. 6, s. 169 a násl. ISSN 1213-5313.

ŠÁMAL, Pavel, ŘÍHA, Jiří a STRYA, Jan. Odklony v justiční praxi – 1. část. Trestněprávní revue. 2019, č. 9, s. 177 a násl. ISSN 1213-5313.

ŠÁMAL, Pavel, ŘÍHA, Jiří a STRYA, Jan. Odklony v justiční praxi – 2. část. Trestněprávní revue. 2019, č. 10, s. 202 a násl. ISSN 1213-5313.

ŠČERBA, Filip. K odklonům uplatňovaným ve zkráceném přípravném řízení. Bulletin advokacie. 2006, č. 5, s. 22 a násl. ISSN 1210-6348.

ŠČERBA, Filip. K právní úpravě odklonů uplatňovaných v řízení proti mladistvým. Trestní právo. 2005, č. 5, s. 16 a násl. ISSN 1211-2860.

ŠČERBA, Filip. Odklon jako sankční opatření. Trestněprávní revue. 2009, č. 2, s. 33 a násl. ISSN 1213-5313.

TERYNGEL, Jiří. K institutu dohody o vině a trestu v trestním řádu. Trestní právo. 2013, č. 3, s. 19 a násl. ISSN 1211-2860.

TIBITANZLOVÁ, Alena. Podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání v novém trestním řádu – recentní úvahy zákonodárce a návrhy de lege ferenda, 1. část. Bulletin advokacie. 2019, č. 7 – 8, s. 53 a násl. ISSN 1210-6348.

TIBITANZLOVÁ, Alena. Podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání v novém trestním řádu – recentní úvahy zákonodárce a návrhy de lege ferenda, 2. část. Bulletin advokacie. 2019, č. 9, s. 47 a násl. ISSN 1213-5313.

VÁLKOVÁ, Helena a GŘIVNA, Tomáš. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. Trestněprávní revue. 2013, č. 4, s. 83 a násl. ISSN 1213-5313.

VANTUCH, Pavel. Dohoda o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem. Trestní právo. 2009, č. 11, s. 5 a násl. ISSN 1211-2860.

VANTUCH, Pavel. K dohodě o vině a trestu mezi obžalovaným a státním zástupcem po přednesení obžaloby. Bulletin advokacie. 2021, č. 4, s. 24 a násl. ISSN 1210-6348.

VANTUCH, Pavel. K možnostem sjednání dohody o vině a trestu. Trestní právo. 2012, č. 12, s. 4 a násl. ISSN 1211-2860.

VANTUCH, Pavel. K možnosti sjednat dohodu o vině a trestu po podání obžaloby. Trestní právo. 2013, č. 9 – 10, s. 9 a násl. ISSN 1211-2860.

VANTUCH, Pavel. K návrhu na prohlášení obžalovaného o vině. Trestní právo. 2006, č. 12, s. 5 a násl. ISSN 1211-2860.

VANTUCH, Pavel. Trestní příkaz, podmínky pro jeho vydání a možnosti obhajoby. Trestní právo. 2013, č. 7 – 8, s. 4 a násl. ISSN 1211-2860.

VICHEREK, Roman. Proč máme tak málo dohod o vině a trestu. Trestněprávní revue. 2018, č. 11 – 12, s. 247 a násl. ISSN 1213-5313.

VRÁBLOVÁ, Miroslava. Niekoľko poznámok k historicky najmladšiemu odklonu v slovenskom trestnom konaní – dohode o vine a treste. *Trestněprávní revue*. 2007, č. 7, s. 192 a násl. ISSN 1213-5313.

VYSUDIL, Filip. Trestnoprávna úprava trestania mladistvých v teoretických súvislostiach restoratívnej justície. *Trestněprávní revue*. 2015, č. 11 – 12, s. 258 a násl. ISSN 1213-5313.

ZŮBEK, Jan. Kvalifikované (zprísňené) podmínky u podmíněného zastavení trestního stíhání. *Bulletin advokacie*. 2016, č. 5, s. 15 a násl. ISSN 1210-6348.

ZŮBEK, Jan. Odklony v trestním řízení a jejich současná i budoucí klasifikace. *Trestněprávní revue*. 2017, č. 3, s. 53 a násl. ISSN 1213-5313.

ZŮBEK, Jan. Úvaha k institutu narovnání a jeho budoucnosti. *Trestněprávní revue*. 2015, č. 1, s. 1 a násl. ISSN 1213-5313.

Internetové články

Dohod o vině a trestu v Česku přibývá. Výhodou je rychlost, shodují se odborníci. *ct24.ceska televize.cz* [online]. 1. 12. 2021 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://ct24.ceska televize.cz/moravskoslezskykraj/3407942-dohod-o-vine-a-trestu-v-cesku-pribyva-vyhodou-je-rychlost-shoduji-se>

KROŠOVÁ, Lucie. Soud potvrdil doživotí pro žháře z Bohumína. Zapálil byt a 11 lidí zemřelo. *Tn.nova.cz* [online]. 30. 11. 2021 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://tn.nova.cz/zpravodajstvi/clanek/449455-soud-jedna-o-doživoti-pro-zhare-z-bohumina-zapalil-byt-a-11-lidi-zemrelo>

PIZZI, William T. a MARAFIOTI, Luca. The New Italian Code of Criminal Procedure: The Difficulties of Building an Adversarial Trial System on a Civil Law Foundation. *Yale Journal of International Law* [Heinonline]. 1992, č. 1, s. 1 a násl. [cit. 2022-10-30]. ISSN 0889-7743. Dostupné z: https://heinonline-org.ezproxy.is.cuni.cz/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/yjil17&div=6&start_page=1&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults

PIZZI, William T. a MONTAGNA, Mariangela. The battle to establish an adversarial trial system in Italy. *Michigan Journal of International Law* [Heinonline]. 2004, č. 2, s. 429 a násl. [cit. 2022-10-28]. ISSN 1052-2867. Dostupné z: https://heinonline-org.ezproxy.is.cuni.cz/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/mjil25&div=17&start_page=429&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults

RAUXLOH, Regina E. Formalization of Plea Bargaining in Germany: Will the New Legislation Be Able to Square the Circle. *Fordham International Law Journal* [Heinonline]. 2011, č. 2, s. 296 a násl. [cit. 2022-10-30]. ISSN 0747-9395. Dostupné z: https://heinonline-org.ezproxy.is.cuni.cz/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/frdint34&div=15&start_page=296&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults

SHABU, Martin. Šéf žalobců: Dohoda musí být pro pachatele výhodná. Proč by nemohl litující vrah dostat 10 let vězení?. *Lidovky.cz* [online]. 10. 9. 2021 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/nejvyhodnejsi-nabidka-o-vine-a-trestu-je-vzdycky-ta-prvni-rika-sef-zalobcu-na-konci-vysetrovani-uz-n.A210910_090609_ln_domov_rkj

ŠÁMAL, Pavel. Rekodifikace trestního řádu. *Právní prostor* [online]. 1. 6. 2015 [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rekodifikace-trestniho-radu>

ŠTORKÁN, Martin. Obliba dohod o vině a trestu roste. ‚Žádoucí je využívání u činů korupční povahy,‘ říká Bradáčová. *IROzhlas.cz* [online]. 29. 4. 2021 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dohoda-o-vine-a-trestu-lenka-bradacova-tomas-sokol-vrchni-statni-zastupitelstvi_2104290500_sto

TEXL, David. Dohoda o vině a trestu uzavřená v hlavním líčení – Qui bono? *Právní prostor* [online]. 26. 5. 2021 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/dohoda-o-vine-trestu-uzavrena-v-hlavnim-liceni-qui-bono>

Právní předpisy

Sdělení č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

Trestní řád Spolkové republiky Německo – Straffprozessordnung

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Vyhláška Ministerstva spravedlivosti č. 619/2005 Z.z., o podmienkach a postupe prokurátora pri konaní o dohode o uznání viny a prijatí trestu

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád

Zákon č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 21/1992 Sb., o bankách a zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích

Zákon č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů

Zákon č. 152/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon České národní rady č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, a zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Zákon č. 283/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon

Zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok

Zákon č. 650/2005 Z.z., o vykonaní príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazov v Európskej únii a o zmene a doplnení zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok a zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 181/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Zákon č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Zákon č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů

Zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Zákon č. 220/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Důvodové zprávy, směrnice, doporučení a ostatní legislativní dokumenty

Doporučení Rady Evropy č. R (87) 18 o zjednodušení trestní spravedlnosti [online]. 17. 9. 1987 [cit. 2022-10-25]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16804e19f8>

Doporučení Výboru ministrů CM/Rec (2018) 8, o restorativní justici v trestních věcech [online]. 3. 10. 2018. [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2019-12/czech_cm-rec-2018-8-concerning-restorative-justice.pdf

Doporučení Výboru ministrů R (99) 19, o užití mediace v trestních věcech [online]. 15. 9. 1999. [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: http://www.mediacio.hu/wp-content/uploads/2018/10/CoE_R9919_mediation.pdf

Důvodová zpráva k zákonu č. 218/2003 Sb. (sněmovní tisk Poslanecké sněmovny České republiky č. 210/0) [online]. [cit. 2022-10-24]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=210&CT1=0>

Důvodová zpráva k zákonu č. 181/2011 Sb. (sněmovní tisk Poslanecké sněmovny České republiky č. 229/0) [online]. [cit. 2022-10-24]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=229&CT1=0>

Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb. (sněmovní tisk Poslanecké sněmovny České republiky č. 510/0) [online]. [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=510&ct1=0>

Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb. (sněmovní tisk Poslanecké sněmovny České republiky č. 617/0) [online]. [cit. 2022-10-24]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=617&CT1=0>

Evropská úmluva o ochraně lidských práv [online]. Řím, 1950 [cit. 2022-10-25]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ces.pdf

Memorandum o součinnosti mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou [online]. Praha, 7. 12. 2018 [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/MEMORANDUM_NSZ_CAK.pdf

Pokyn obecné povahy Nejvyššího státního zástupce o postupu státních zástupců v trestním řízení č. 9/2019 [online]. 3. 9. 2019 [cit. 2022-10-27]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2021/07/9-2019-UZ.pdf>

Pozměňovací a jiné návrhy k vládnímu návrhu zákona o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku a zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (sněmovní tisk Poslanecké sněmovny České republiky č. 746/3) [online]. [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=746&ct1=3>

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. 10. 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV [online]. 25. 10. 2012. [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029&qid=1640600727410>

Vězný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád) [online]. 2008 [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://justice.cz/documents/11715/0/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+T%C5%98+2008.pdf/f5e3f714-d120-4c77-912b-4eeff544775a?version=1.0>

Vládní návrh zákona o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku a zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim včetně důvodové zprávy

(sněmovní tisk Poslanecké sněmovny České republiky č. 746/0) [online]. [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&T=746>

Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů včetně důvodové zprávy (sněmovní tisk Poslanecké sněmovny České republiky č. 574/0) [online]. [cit. 2022-10-27]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=574&CT1=0>

Judikatura

nález Ústavního soudu ze dne 23. 4. 1998, sp. zn. IV ÚS 463/97

nález Ústavního soudu ze dne 8. 11. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 28/04

nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 2009, sp. zn. III ÚS 39/09

nález Ústavního soudu ze dne 4. 2. 2020, sp. zn. I ÚS 1860/19

rozhodnutí německého Nejvyššího soudu BGHSt 1997, 43

rozhodnutí německého Nejvyššího soudu BGHSt 43, 195, 203, 204

rozhodnutí německého Ústavního soudu BVerfG NStZ 1987, 419

rozhodnutí německého Ústavního soudu BVerfGE 63, 45, 67

rozsudek ESLP ve věci Babar Ahmad a další proti Spojenému království ze dne 10. 4. 2012, stížnost č. 24027/07

rozsudek ESLP ve věci Bulut proti Rakousku ze dne 22. 2. 1996, stížnost č. 17358/90

rozsudek ESLP ve věci Deweer proti Belgii ze dne 27. 2. 1980, stížnost č. 6903/75

rozsudek ESLP ve věci Hermi proti Itálii ze dne 18. 10. 2006, stížnost č. 18114/02

rozsudek ESLP ve věci Mucha proti Slovensku ze dne 25. 11. 2021, stížnost č. 63703/19

rozsudek ESLP ve věci Natsvlshvili a Togonidze proti Gruzii ze dne 29. 4. 2014, stížnost č. 9043/05

rozsudek ESLP ve věci Pfeifer a Plank proti Rakousku ze dne 25. 2. 1992, stížnost č. 12556/03

rozsudek ESLP ve věci Sodadjiev proti Bulharsku ze dne 5. 10. 2006, stížnost č. 58733/00

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 5. 2001, sp. zn. 4 Tz 86/2001

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2001, sp. zn. 5 Tz 74/2001

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 2003, sp. zn. 4 Tz 156/2003

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2007, sp. zn. 4 Tz 63/2007

usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 23. 5. 1994, sp. zn. 3 To 380/94

usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 15. 7. 2015, sp. zn. 6 To 239/2015

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 11. 2005, sp. zn. 4 Tz 122/2005

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2007, sp. zn. 8 Tdo 512/2007

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2014, sp. zn. 11 Tdo 1029/2014

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2015, sp. zn. 4 Tdo 6/2015

usnesení Soudního dvora Evropské unie ve věci KB a další v. UL a VM ze dne 28. 5. 2020

usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 4. 2004, sp. zn. II ÚS 243/03

Ostatní zdroje

AUEROVÁ, J., AUGUSTINOVÁ, P., BOHUSLAV, L., DRAŠTÍK, A., DURDÍK, T., FENYK, J., HÁJEK, R., HERCZEG, J., KADLEC, J., KAISER, T., KANDALCOVÁ, A., KMEC, J., KOCINA, J., KOUŘIL, I. a kol. *Trestní řád: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-10-28]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

BOHÁČEK, Lukáš. Rozsudek ze dne 25. 11. 2021 ve věci Mucha proti Slovensku, č. 63703/19. *Bulletin Nejvyššího soudu: oddělení analytiky a srovnávacího práva* [online]. 2021, č. 4, s. 13 a násl. [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: [https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/21CA30A363F3D4CDC12587BC0042165E/\\$file/Bulletin%20%5B2021%5D%204.pdf](https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/21CA30A363F3D4CDC12587BC0042165E/$file/Bulletin%20%5B2021%5D%204.pdf)

Dohoda o vině a trestu v USA, Německu a na Slovensku. Srovnávací studie č. 5.283 [online]. Parlament České republiky. Kancelář Poslanecké sněmovny. Parlamentní institut, leden 2009, 10 s. [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=53057>

Handbook on restorative justice programmes [online]. Second edition. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime, 2020, 126 s. [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/2001146_Handbook_on_Restorative_Justice_Programmes.pdf

Rostoucí podíl ukládaných peněžitých trestů je dílčím úspěchem, musíme se zaměřit také na odklony v trestním řízení; nejsme spokojeni především s tím, jak pomalu se prosazuje dohoda o vině a trestu. *Nejvyšší soud* [online]. 2019 [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/Proverejnostamedia~TiskovezpravyNejvyssih-osoudu~Rostouci_podil_udelovanych_penezitych_trestu_je_dilcim_uspechem__musime_se_za_merit_take_na_odklony_v_trestnim_rizeni__nejsme_spokojeni_predevsim_s_tim__jak_pomalu_se_prosazuje_dohoda_o_vine_a_trestu~?openDocument&lng=CZ

SCHEINOST, Miroslav a VÁLKOVÁ, Helena. *Sankční politika a její uplatňování* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, 198 s. [cit. 2022-10-23]. ISBN 978-80-7338-154-7. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/429.pdf>

Statistika a výkaznictví, přehledy agend soudů pod kódem S_AS_12 [online]. [cit. 2022-10-27]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html>

TOMÁŠEK, Jan. *Rodinné skupinové konference* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019, 136 s. [cit. 2022-10-24]. ISBN 978-80-7338-177-6. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/452.pdf>

VOGEL, Mary. Plea Bargaining under the Common Law. In: BROWN, Darryl K., TURNER, Jenia Iontcheva a WEISSER, Bettina. *The Oxford Handbook of Criminal Process* [online]. Oxford Handbooks, 2019 [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://academic-oup-com.ezproxy.is.cuni.cz/edited-volume/28221/chapter/213316209>

Vývoj počtu mediací. *Probační a mediální služba* [online]. [cit. 2022-10-24]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/vyvoj-poctu-mediaci/>

www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz

www.bundesverfassungsgericht.de

www.epi.sk

www.eur-lex.europa.eu

www.gesetze-im-internet.de

www.hudoc.echr.coe.int

www.kraken.slv.cz

www.nalus.usoud.cz

www.nsoud.cz

www.psp.cz

www.slov-lex.sk

www.zakonypreludi.sk

www.zakonyprolidi.cz

ZINSSTAG, Estelle, TEUNKENS, Marlies a PALI, Brunilda. *Conferencing: a way forward for restorative justice in Europe* [online]. Leuven: European Forum for Restorative Justice, 2011, 378 s. [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2019-11/final_report_conferencing_revised_version_june_2012_0.pdf

Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2021 [online]. 28. 6. 2022 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2021/>

Odklony v trestním řízení se zvláštním zaměřením na dohodu o vině a trestu

Abstrakt

Tématem předkládané rigorózní práce jsou odklony v trestním řízení, a to se zvláštním zaměřením na institut dohody o vině a trestu. V obecné rovině lze říci, že tyto procesní alternativy ke klasickému průběhu řízení v současné době představují velmi aktuální a dynamicky se rozvíjející problematiku, jenž sice častokrát budí kontroverze, zároveň však jejím prostřednictvím dochází k modernizaci tuzemského trestního procesu. Odklony totiž neslouží pouze jako prostředek racionalizace trestního řízení, nýbrž v sobě taktéž odrážejí zásady a ideje restorativní justice, jenž je stále častěji zmiňována jako směr, kterým by se česká trestní politika mohla do budoucna ubírat. Cíl rigorózní práce spočívá v komplexním náhledu na tyto alternativní způsoby vedení trestního procesu, a to s detailním zaměřením na institut dohody o vině a trestu včetně jeho kritického zhodnocení, uvedení problematických aspektů v teorii i praxi a navržení možných změn *de lege ferenda*.

První část rigorózní práce se soustředí na představení konceptu restorativní justice, tj. jeho vývoje, základních principů i forem, v jakých je využíván v zahraničních právních úpravách a zejména pak v tuzemské trestněprávní praxi. Jedná se o nedílnou součást probíraného tématu, neboť restorativní justice lze označit za východisko alternativních řešení trestních věcí.

Druhá část rigorózní práce se věnuje pojmu a základní charakteristice institutu odklonu, a to včetně jeho vztahu k základním principům trestního procesu. Ačkoliv odklon jako takový nelze jednoznačně definovat vzhledem ke skutečnosti, že pojem není legálně zaveden v žádném trestním předpise a na jeho přesném vymezení se neshodne ani doktrína, v rigorózní práci je k němu přistupováno v jeho nejobecnějším pojetí jako k procesní alternativě ke klasickému průběhu trestního řízení. V tomto duchu lze pod tento pojem podřadit podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, narovnání, dohodu o vině a trestu, odstoupení od trestního stíhání a trestní příkaz, přičemž všechny tyto instituty (vyjma dohody o vině a trestu) jsou ve druhé části práce stručně představeny a charakterizovány.

Třetí stěžejní část rigorózní práce se zabývá nejprve samotnou podstatou, smyslem a účelem institutu dohody o vině a trestu včetně jeho zařazení do systému odklonů v rámci tuzemského trestního procesu. Představen je taktéž poměrně turbulentní vývoj a hned několik pokusů o zakotvení tohoto svým charakterem konsenzuálního typu trestního řízení. Největší pozornost je v této části věnována detailnímu rozboru a analýze právní úpravy institutu dohody

o vině a trestu de lege lata včetně uvedení nejvýznamnějších novel, které za dobu fungování institutu poměrně značně pozměnily jeho charakter i způsob využití v praxi.

Ve čtvrté části rigorózní práce jsou předesťeny úvahy nad tím, jakým způsobem se institut dohody o vině a trestu za své zhruba desetileté fungování zařadil do systému alternativních řešení trestního procesu, tj. jak je v porovnání s ostatními odklony využíván a jaké jsou jeho teoretické i aplikační problémy v praxi. Podrobněji se autorka zabývá zejména možnou kolizí dohody o vině a trestu se základními zásadami trestního procesu typickými pro kontinentální systém práva, dále polemikou nad tím, zda je institut schopen naplnit účel trestu, či jaký je jeho vztah s konceptem restorativní justice. Konkrétní rozebrané problematické aspekty, jenž vyvstaly při aplikaci institutu v praxi, jsou doprovázeny návrhy de lege ferenda, které by potenciálně mohly přispět k zefektivnění právní úpravy.

Poslední pátá část rigorózní práce je za účelem komplexního náhledu na celou problematiku zaměřena na komparaci ze zahraniční právní úpravou, v rámci které autorka uvádí stručný přehled jednotlivých typů dohodovací řízení v některých evropských zemích. Zvláštní důraz je kladen na institut dohody o vině a trestu ve slovenském trestním procesu, a to zejména vzhledem k zásadnímu vlivu, jaký tato právní úprava měla na českého zákonodárce.

Klíčová slova: [restorativní justice, odklon, dohoda o vině a trestu]

Diversions in criminal proceedings with special focus on agreement on guilt and punishment

Abstract

The subject of the submitted rigorous thesis is diversions in criminal proceedings, with a special focus on the institution of the agreement on guilt and punishment. In general terms, it can be said that these procedural alternatives to the classical course of proceedings currently represent a very actual and dynamically developing issue, which, even though it often arouses controversy, is at the same time a means, through which the domestic criminal procedure is being modernised. Diversions do not only serve as a means of rationalisation of criminal proceedings, but also reflect the principles and ideas of restorative justice, which is increasingly mentioned as a direction in which the Czech criminal policy could develop in the future. The aim of the thesis is to provide a comprehensive view of these alternative ways of conducting criminal proceedings, with a detailed focus on the institution of the agreement on guilt and punishment, including a critical evaluation of it, a presentation of problematic aspects in theory and practice, and a proposal of possible changes *de lege ferenda*.

The first part of the thesis focuses on the introduction of the concept of restorative justice, i.e. its development, basic principles and forms in which it is used in foreign legislation and especially in domestic criminal law practice. This is an integral part of the topic discussed, as restorative justice can be described as the starting point for alternative solutions to criminal cases.

The second part of the thesis is devoted to the concept and basic characteristics of the institute of diversion, including its relation to the basic principles of criminal procedure. Although diversion as such cannot be unambiguously defined due to the fact that the concept is not legally introduced in any criminal statute and there is no agreement on its precise definition even in the doctrine, the thesis treats it in its most general concept as a procedural alternative to the classical course of criminal proceedings. In this vein, the concept can be subsumed under the conditional discontinuance of criminal prosecution, conditional postponement of the filing of a motion for punishment, settlement, the agreement on guilt and punishment, withdrawal from criminal prosecution and criminal order, all of which (except for the agreement on guilt and punishment) are briefly introduced and characterised in the second part of the thesis.

The third main part of the thesis deals first with the very nature, meaning and purpose of the institution of the agreement on guilt and punishment, including its inclusion in the system of diversion in the domestic criminal procedure. It also presents the rather turbulent development and several attempts to establish this type of consensual criminal proceedings. The most attention in

this part is devoted to a detailed analysis of the legal regulation of the institute of the agreement on guilt and punishment *de lege lata*, including the most significant amendments that have changed its character and the way it is used in practice quite significantly during the period of its functioning.

In the fourth part of the thesis, reflections are presented on how the institute of the agreement on guilt and punishment has been incorporated into the system of alternative solutions to criminal proceedings during its roughly ten-year functioning, i.e. how it is used in comparison with other diversions and what are its theoretical and application problems in practice. In particular, the author discusses in detail the possible conflict of the agreement on guilt and punishment with the basic principles of criminal procedure typical for the continental system of law, as well as the controversy over whether the institute is able to fulfil the purpose of punishment or what is its relationship with the concept of restorative justice. The specific problematic aspects that have arisen in the application of the principle in practice are accompanied by *de lege ferenda* proposals that could potentially contribute to making the legislation more effective.

In order to provide a comprehensive view of the whole issue, the last fifth part of the thesis focuses on a comparison with foreign legislation, in which the author gives a brief overview of the different types of conciliation proceedings in some European countries. Particular emphasis is placed on the institution of the agreement on guilt and punishment in Slovak criminal proceedings, especially due to the fundamental influence this legislation had on the Czech legislator.

Key words: [restorative justice, diversion, agreement on guilt and punishment]